

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Johanna Dahl

Den late, den lösaktige och staten

En studie av manliga och kvinnliga lösdrivare i Malmö under
perioden år 1903 till år 1913

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet
30 högskolepoäng

Handledare: Christian Häthén

HT 2013

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
1 INLEDNING	3
1.1 Bakgrund	3
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Teori	4
1.3.1 Social kontroll	4
1.4 Metod	5
1.5 Material och forskningsläge	6
1.6 Avgränsningar	8
1.7 Disposition	9
2 SOCIALPOLITISKA BYGGSTENAR, IDEOLOGIER OCH HISTORISK ÖVERBLICK	11
2.1 De socialpolitiska byggstenarna	11
2.1.1 Patriarkalisk och arbetsmoralisk tradition	11
2.1.2 Hustavlan samt familj och hushåll	11
2.2 Politiska ideologier och en historisk överblick av Sverige under 1800-talet	12
3 TIDIGT 1900-TAL I MALMÖ	15
4 ARBETE OCH FATTIGVÅRD	18
4.1 Arbetslagstiftning	18
4.1.1 Tjänstetvånget i dess tidiga form	18
4.1.2 Tjänstehjonslagstiftningen från 1500- till 1700- talet	19
4.1.3 Utvecklingen under 1800-talet	20
4.1.4 Förändringarna under 1800-talet	22
4.1.5 Sammanfattning av arbetslagstiftningen	23
4.2 Fattigvården	25
4.2.1 Fattigdom, rätt eller orätt?	27
4.2.2 Sammanfattning av fattigvården	28
5 PROSTITUTION	29
5.1 Synen på prostitution 1910	29

5.2	Den västerländska prostitutionens historia	30
5.2.1	Tidig tid samt medeltid	30
5.2.1.1	Synen på kvinnors och män sexualitet under medeltiden	30
5.2.2	1500- till 1700-talet	31
5.2.2.1	Synen på kvinnors och män sexualitet från 1500 till 1700-talet	32
5.2.3	Översiktligt om prostitutionen i Sverige från 1800 till tidigt 1900-tal	32
6	LAGREGLERNA KRING LÖSDRIVERI	34
6.1	Lösdriveriets historia och framväxt	34
6.1.1	1846 års försvarslöshetsstadga och 1853 års försvarslöshetsförordning	35
6.2	Historisk och politisk bakgrund till Lösdriverilagen	36
6.3	1885 års Lösdriverilag	38
6.4	Sammanfattning av försvarslöshets- och lösdriverregleringen	41
6.5	Lösdriveri och alkohol	43
7	LÖSDRIVARE OCH PROSTITUERADE I MALMÖ	45
7.1	Lösdriverregleringen i Malmö	45
7.2	Reglementeringen i Malmö	47
7.2.1	Sammanfattning av Malmös prostitutionsreglementering	51
7.3	År 1903 till år 1913	52
7.3.1	Kvinnorna år 1903 till år 1913	52
7.3.1.1	1903: Anna-Maria J.	52
7.3.1.2	1904: Elin K.	53
7.3.1.3	1905: Anna Maria K.	54
7.3.1.4	1906: Emilia Davida D.W.	55
7.3.1.5	1907: Maria K.B.	56
7.3.1.6	1908: Jenny K.J.	57
7.3.1.7	1909: Anna J.F.	59
7.3.1.8	1910: Anna Maria R.	60
7.3.1.9	1911: Hanna Elisabeth L.	61
7.3.1.10	1912: Benedikta H.	62
7.3.1.11	1913: Anna Lovisa J-P.	62
7.3.2	Männen 1903 till 1913	63
7.3.2.1	1903: Carl Ferdinand L.	63
7.3.2.2	1904: Johan Fredrick K.	64
7.3.2.3	1905: Anders L.S.	65
7.3.2.4	1906: Wilhelm L.	65
7.3.2.5	1907: Elias Fredrik J.	66
7.3.2.6	1908: Oskar Adolf D.	67
7.3.2.7	1909: August Theodor N.	68
7.3.2.8	1910: Nils Aron S.	69
7.3.2.9	1911: Abraham S.T.	70
7.3.2.10	1912: Nils K.	70
7.3.2.11	1913: Fritz Bernhard A.L.	71
7.4	Analys av det empiriska materialet	72
7.4.1	Regelverken	72
7.4.2	Kontrollen	73

8	SLUTORD	77
	KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	79
9	BILAGOR	84
	Bilaga 1	84
	Bilaga 2	86
	Bilaga 3	87
	Bilaga 4	88
	Bilaga 5	89
	Bilaga 6	90
	Bilaga 7	91
	Bilaga 8	92
	Bilaga 9	94
	Bilaga 10	96
	Bilaga 11	98
	Bilaga 12	100

Summary

According to lag SFS (1885:27) om lösdrifvares behandling could both men and women be arrested and then sentenced to forced labor for vagrancy. In this essay the control of the vagrants during the time period 1903 to 1913 will be examined. Part of the essay examines if there were any similarities or differences depending on the sex of the vagrant, and if this was the case, what was the reason behind it.

Labor legislation, poor relief legislation and the legislation concerning vagrants were all closely linked which will be presented to show the situation for vagrants in the early 20th century. Legislation concerning labor and poor relief will be presented separately historically to clarify each legislations close bond to vagrancy and how they affect the vagrants' situation in the early 20th century.

Since the essay mainly focuses on vagrants the legislation directly applied against them during the time period 1903 to 1913 will be presented. The essay is also based on an empirical study made by the author of the essay. The study consist of the male and female vagrant who was arrested and sentenced to forced labor for vagrancy in Malmö from the time period 1903 to 1913. The study shows how the control directed against vagrants was practically performed.

Sammanfattning

Enligt 1885 års lösdriverilag kunde både män och kvinnor gripas för lösdriveri och sedan dömas till tvångsarbete. I detta arbete kommer kontrollen av lösdrivare under perioden år 1903 till år 1913 att undersökas. En del av arbetet belyser om det förelåg några likheter eller skillnader beroende på lösdrivarnas kön samt om detta förelåg vilka var orsakerna till detta.

Arbetslagstiftningen, fattigvårdslagstiftningen samt lösdriverilagstiftningen har ett nära samband som belyses för att visa på hur situationen såg ut för lösdrivare i början av 1900-talet. Arbetslagstiftningen och fattigvårdslagstiftningen redovisas var för sig historiskt för att lämpligast tydliggöra lagstiftningarnas nära samband med lösdriveri samt hur de påverkar situationen för lösdrivaren i början av 1900-talet.

I huvudsak behandlar arbetet lösdrivare och därför belyses också den reglering som tillämpades mot dessa under perioden år 1903 till år 1913. Som underlag för arbetet föreligger en empirisk undersökning som författaren gjort utifrån de manliga och kvinnliga lösdrivare som anhölls och dömdes till tvångsarbete för lösdriveri i Malmö från år 1903 till år 1913. Undersökning visar på hur kontrollen mot lösdrivare yttrade sig i praktiken.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

År 1885 tillkom Lag angående lösdrifvares behandling (SFS 1885:27), lösdriverilagen. Lagen ersatte Kongl. Stadgan angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer af den 29 Maj 1846.

Både kvinnor och män kunde klassificeras som lösdrivare och avtjänade sitt straff på speciellt upprättade arbetsinrättningar för vardera kön. De män och kvinnor som anhölls för lösdriveri förhördes först på den detektiva polisens kontor. Om förhöret resulterade i att den anhållne häktades, skickades personen vidare till Malmö centralfängelse där han eller hon inväntande sin dom gällande tvångsarbete från Malmö poliskammare. Efter avkunnad dom fördes den dömda lösdrivaren vidare till tilldelad arbetsinrättning.

Att vara försvarslös innebar inte att man begått ett brott utan utgjorde istället en social status eller ett tillstånd hos personen. Att vara försvarslös var ett underlåtenhetsbrott då personen i fråga ”underlåtit att skaffa arbete”¹. Här ska läsaren påminnas om att vår tids begrepp och funktion av ofrivilligt arbetslös inte existerade vid denna tidpunkt. Den försvarslöse dömdes till allmänt arbete som var en form av administrativt frihetsberövande. När försvarslöshetslagstiftningen gick i graven genom lösdriverilagens tillkomst fortsatte underlåtenhetsbrottet att kategoriseras under administrativ lagstiftning. Endast vissa samhällsgrupper ansågs kunna behandlas enligt försvarslöshetsregleringen, som sedan övergick till lösdriveriregleringen, och det var de grupper som tillhörde de finansiellt sämst ställda i det svenska samhället såsom torpare, backstugesittare med flera. Lösdriverilagen syfte var preventivt då den lata och den lösaktiga uppmanade andra till brottsliga böjelser vilket var förödande för staten. För att förhindra detta behövde dessa grupper kontrolleras.

Arbetslagstiftningen, fattigvårdslagstiftningen samt lösdriverilagstiftningen har ett nära samband. Man kan se exempel på detta nära samband när exempelvis Sverige periodvis har upplevt nödår på grund av missväxt, krig eller farsoter vilket har resulterat i att fler samhällsgrupper har haft det tuff ekonomiskt. Tiggare och lösdrivare, där majoriteten tillhörde den fattiga underklassen, har under dessa perioder vuxit som mest då de inte kunnat försörja sig på annat sätt än att tigga. För att få bukt med dessa grupper har man försett näringarna med dem som arbetskraft. Redan i landskapslagarna finner vi bestämmelser som såg till att förse dåtidens näringar med arbetskraft. Exempel på dessa bestämmelser kunde vara att en medellös måste ta ett arbete om denne inte hade pengar som motsvarade minst ett års tjänst.² Dessa tre lagstiftningar hade ett nära samspel då de utövades mot

¹ Nilsson, Roddy, *Kontroll, makt och omsorg*, Lund, 2003, s. 125.

² Lindstedt, Gustaf, *Öfversikt af den svenska fattigvårdens historia*, Stockholm, 1915, s. 36.

samma målgrupp som bestod av den fattiga underklassen. Genom dessa lagstiftningar kunde staten kontrollera denna målgrupp på olika sätt.

1.2 Syfte och frågeställningar

Syftet med detta arbete är att undersöka den kontroll över manliga och kvinnliga lösdrivare som lösdriverilagen stadgade, samt om denna kontroll skilde sig åt beroende på kön.

Syftet kan formuleras i ett antal frågeställningar:

- Hur yttrade sig den kontroll som staten försökte utöva mot manliga och kvinnliga lösdrivare under perioden år 1903 till år 1913?
- Förekom det likheter eller skillnader i denna kontroll beroende på kön?
- Om det förekom likheter eller skillnader, varför förekom då dessa under denna tidsperiod?

1.3 Teori

1.3.1 Social kontroll

Social kontroll är inte ett entydigt begrepp och har använts på många olika sätt enligt Roddy Nilsson, lektor vid institutionen för historiska studier, Göteborgs universitet. Bland annat har begreppet använts för att beskriva det ”förhållningssätt och praktiker riktade mot dem som avvikit eller begått brott mot samhällets normer och lagar.”³ Nilsson fortsätter och menar på att alla samhällen har strategier för social kontroll och att de faktorer som påverkat dess struktur är maktförhållande, historiska situationer samt de kulturella ramarna. Social kontroll kan delas in i tre olika strukturer; formell kontroll som utgörs av samhällets kontrollsystem och upprätthålls av polis och domstol, halvformell kontroll där den som utövar kontrollen inte har det som sin huvudsakliga uppgift till exempel tjänstemän som arbetar på myndigheter, samt informell kontroll som till exempel upprätthålls inom en familj. Dessa kategorier är inte statiska och de flyter in i varandra. Periodvis kan gränsen mellan privat och offentligt fluktuera och påverkar relationen mellan de olika kategorierna.

Arbetet kommer att främst fokusera på formell kontroll där författaren av arbetet har delat in begreppet i två grupper utifrån hur lösdrivaren påverkas

³ Nilsson 2003, s. 22.

av kontrollen. De två grupperna utgörs av direkt och indirekt kontroll där den första är den lagstiftning direkt riktad mot lösdrivaren. Den indirekta kontrollen består av den lagstiftning som påverkar den samhällsgrupp som lösdrivaren tillhör, det vill säga den fattiga underklassen.

1.4 Metod

Arbetet utgörs huvudsakligen av en historisk analys av det arkivmaterial som författaren studerat och den empiriska undersökning författaren av arbetet gjort kring lösdrivare i början av 1900-talet. Arbetet fokuserar på om den kontroll utövad mot lösdrivare skilde sig åt beroende på kön.

För att göra materialet mer lättillgängligt för läsaren har i arbetet upprättats ett flertal tabeller baserat på den data och statistik som arkivstudierna grundas på. Dessa tabeller redovisar de uppgifter som framkommit efter genomgång av den detektiva polisens förhørsprotokoll med lösdrivare. Arbetet fokuserar endast på de kvinnor och män som blivit dömda till tvångsarbete för lösdriveri.

Tidsperioden år 1903 till år 1913 koncentreras arbetet till och därför har en tabell för varje år upprättats där det först står angivet den anhållnes statistiskt tilldelade av författaren nummer, den anhållnes tilldelade fängnummer hos den detektiva polisen, datum då personen anhölls, namn, födelseår, tid för utdömt tvångsarbete av poliskammaren samt anteckning om vilken arbetsinrättning personen skickades till samt referens för Malmö centralfängelse, sist står angivet lösdrivarens fängnummer på arbetsanstalten samt referens till anstalten. I arbetet finns statistik upprättat över totalt 679 lösdrivare under den här perioden.

För att få en djupare förståelse för de manliga och kvinnliga lösdrivare som dömdes till tvångsarbete har författaren av arbetet gjort en empirisk undersökning av elva utvalda män respektive elva kvinnor. Dessa har granskats mer ingående där en man respektive en kvinna har valts ut för varje år. Då materialet kan vara känsligt för efterlevande kommer personernas fullständiga namn varken i den löpande texten eller i bilagorna att anges. Urvalet av dem har gjorts utifrån att addera det sammanlagda antalet av män och kvinnor som häktades i en månad. Exempelvis januarimånad under perioden år 1903 till år 1913. Den månad som hade flest antal lösdrivare blev utgångspunkten vilket resulterade i septembermånad. Vissa år skickades inga lösdrivare till de i arbetet utvalda arbetsinrättningarna under vissa månader, speciellt gäller detta de manliga lösdrivarna som skickades till Karlskronaanstalten. Detta har påverkat urvalet av manliga lösdrivare på så sätt att nästkommande månad, det vill säga oktober, fick bli den månad som den manliga lösdrivaren valdes ur istället och så vidare. Om alla dessa kolumner var tomma valdes månaden till vänster om september, det vill säga augusti. Om denna var tom följde juli och så vidare. I instruktionen till tabell 1 och 2 i bilaga 12 står det vilken månad som valts att vara utgångspunkten för respektive år för varje kvinna och man. Om det fanns fler än en man respektive kvinna i en månad valdes

alltid den äldsta. Detta då sannolikheten att dessa män och kvinnor hade blivit anhållna mer än en gång föreföll större desto äldre de var, och kunde därigenom bringa mer material till arbetet.

1.5 Material och forskningsläge

Arbetet grundar sig framförallt vad avser den historiska analysen på offentligt tryck rörande lösdriverilagstiftning. Juridisk och historisk doktrin kommer även att användas vid behandling av arbets- och fattigvårdslagstiftningen samt för att återge rättsläget för lösdrivaren under tidigt 1900-tal.

Den detektiva polisen i Malmö upprättade liggare med förhørsprotokoll, också kallat för lösdrivarprotokoll, över alla de lösdrivare som anhölls i staden. Dessa fördes under år 1903 till år 1906 för hand och från år 1907 till år 1913 finns de tryckta. I dessa liggare fanns upprättades förhørsprotokoll med lösdrivare som anhölls och sedan erhöll en varning, lösdrivare som var utländska medborgare och skickades tillbaka (vanligtvis Köpenhamn, Danmark) efter förhöret, lösdrivare som skickades till fattigvården samt lösdrivare som dömdes till tvångsarbete. Totalt innehåller dessa liggare förhørsprotokoll med cirka 2700 personer.

Det finns en del forskning kring laga försvar, lösdriveri samt tjänstehjon- och fattigvårdslagstiftningen. Det finns väldigt mycket forskning kring kvinnans rättsliga ställning i början på 1900-talet samt hennes koppling till 1885 års lösdriverilag som prostituerad. Att hitta forskning kring kvinnans relation till försvarslöshetslagstiftningen skulle visa sig vara en utmaning. Många författare som diskuterar försvarslöshetslagstiftningen gör inte det i relation till kvinnlig försvarslöshet.

Den forskning som på ett bra sätt har belyst arbetslagstiftningen är bland annat två klassiska författare Arthur Montgomery, ekonomhistoriker och professor i nationalekonomi, som redogör om socialpolitiken i 1800-talets Sverige, samt Alfred Ossian Winroth, professor i juridik vid Lunds och Stockholms Högskola, vars avhandling om tjänstehjonsförhållanden skrevs redan år 1878. Författare som också bidragit till området är Per Eklund, jurist, som i sin doktorsavhandling från Uppsala juridiska fakultet granskat uttryck för patriarkalism i de svenska fattigvårdsförordningarna samt lego-, tjänstehjons-, försvarslöshets- och lösdrivarstadgorna. Inom samma tema har Leif Holgersson, före detta socialchef och sekreterare i Samarbetskommittén för socialvårdens målfrågor, också bidragit. Författare som behandlar tjänstehjonsförhållanden mer specifikt är Börje Harnesk, professor i historia, samt Eva Silvén, F.D. i etnologi. Roddy Nilsson har i sin lärobok *Kontroll, makt och omsorg* behandlat den socialhistoriska utvecklingen med betoning på vilka olika sociala problem som framträtt och vilka lösningar som formulerats i teori och praktik. I antologin *Usla, elända och arma* bidrar Nilsson med sitt verk ”Parasiter i folkhemmet Svartsjöanstaltens sista lösdrivare” med att ge en vidare inblick i lösdriveri, arbetsimperativet och

alkoholismen. Han har bidragit till att redogöra rättsläget historiskt inom både arbets- fattigvårds och försvarslöshetslagstiftningen.

Författare som speciellt belyst försvarslöshets- och lösdriverilagstiftningen är bland annat Hans Wallentin (1947-1992), docent i ekonomisk historia vid Mitthögskolan som ger en översiktlig bild av lösdriverilagstiftningen samt försvarslöshet som fenomen. Ragnar von Koch (1881-1960), hovrättsråd, hjälper till att belysa begreppet laga försvar. Johan Edman, historiker, ger en bakgrundsbild till lösdriverilagstiftningen och kontrollen av de socialt missanpassade. Annika Snare, professor i kriminologi och lektor vid Köpenhamns universitet, behandlar försvarslöshet ur en socialhistorisk synvinkel. Samt, inom området tvångsinspärning av försvarslösa har Sigfrid Wieselgren, filosofie doktor, jurist och chef för fångvårdsstyrelsen år 1885 till år 1910 bidragit till att redogöra för lagstiftningen på ett klagörande sätt.

Arbetets redogörelse samt diskussion kring fattigvården är baserad på litteratur skriven av Gustaf Lindstedt som behandlar den svenska fattigvårdslagstiftningen från att Sverige kristnades till och med 1871 års förordning och visar på dess förhållande till försvarslöshets- samt tjänstehjonslagstiftningen. Birgit Petersson, historiker, bidrar också till att på ett bra sätt rätthistoriskt redogöra för det tarvliga läge som de fattiga i början på 1800-talet levde under. Birgitta Jordansson, lektor vid Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap på Göteborgs universitet, belyser på ett bra sätt tillämpningen av fattigvårdslagstiftningen ur ett genusperspektiv. Malin Junestav, ekonomhistoriker och forskare vid Uppsala universitet och Mälardalens högskola, behandlar arbetslöshet i svensk socialpolitisk debatt och lagstiftning. Karsten Åström, professor vid rättssociologiska institutionen i Lund, samt Hans Swärd, professor vid Lunds Universitet, samt Hans Mattsson belyser fattigvårdslagstiftningen och dess verkningar under 1800- och tidigt 1900-tal samt de människor som behandlades enligt fattigvårdslagstiftningen.

De författare som har bidragit med att ge en historisk överblick av Sverige under vissa epoker samt bakgrundskunskap till de politiska ideologierna är Sten Carlsson, historiker samt Göran Inger, professor i rättshistoria samt teolog. För att få en djupare kunskap om Luthers syn på arbetet och hans teorier har jag använt böcker av kyrkohistorikern Hilding Pleijel.

För att ge en historisk överblick över Malmös lokala historia i början på 1900-talet har Oscar Bjurlings, historiker och professor i ekonomisk historia, verk *Malmö Stads historia* studerats.

Författaren Richard Hansen bidrar med att ge en inblick i den lokala Malmö polisens organisation. Vid diskussion kring den lokala prostitutionsreglementeringen i Malmö har läkaren och politikern Ragnar Huss bidragit med en viss insyn i regleringen ur hälsovårdsnämndens synvinkel. Tommie Lundqvist bidrar också med en översiktlig redovisning av prostitutions- och lösdriveriregleringen.

Arne Borg, socialdirektör i Stockholms kommun, satt som sakkunnig i 1977 års prostitutionsutredning som resulterade i rapporten *Prostitutionen i Sverige* (DsS 1980:9). Då han och de andra sakkunniga i utredningen ville få en bättre spridning på materialet än vad föregående rapport hade resulterat i valde de att publicera utredningen i stort sett oförändrad form i *Prostitution Beskrivning Analys Förslag till åtgärder*. Deras bok följer i stort sett rapporten förutom vissa omarbetningar och några i sak mindre väsentliga förkortningar. Författaren har använt boken främst för att ange det rättshistoriska perspektivet för prostitution samt olika teorier kring synen på prostitution. Gunnar Qvist, (1916-1980) svensk historiker och rådsdocent i kvinnohistoria, har klarlagt kvinnans rättsliga ställning ifrån 1800-talet till modern tid och används delvis vid diskussion kring orsakerna till de likheter och skillnader som förelåg mellan manliga och kvinnliga lösdrivare under perioden år 1903 till år 1913. Yvonne Svanström, docent och verksam forskare och lärare vid ekonomisk-historiska institutionen på Stockholm universitet, har bidragit till att klargöra kvinnans rättsliga ställning under 1800-talet.

1.6 Avgränsningar

Lösdriverilagen tillkom år 1885 och ersattes år 1965 av lag om samhällsfarlig asocialitet.⁴ Avgränsningen för arbetet måste därför först och främst beakta denna tidsram. Det var många män och kvinnor under denna period som greps för lösdriveri vilket gör att materialet för arbetet är stort. För att göra det mer hanterbart måste tidsperioden avgränsas. Tidsepoken blev efter gjorda efterforskningar satt från år 1903 till år 1913. Orsaken till just denna tidsavgränsningen är att författaren till arbetet vill ha tillgång till ursprungskällan, det vill säga de förhållningsprotokoll och de handlingar kring varje arresterad lösdrivare som blev dömd till tvångsarbete.

Vid valet av arbetsinrättning var den fortsatta utgångspunkten att dessa skulle finnas så nära Malmö som möjligt då författaren ville bevara det lokala i arbetet. Landskrona tvångsarbetsanstalt är den arbetsinrättning som ligger närmast Malmö jämfört med den andra arbetsinrättningen för kvinnor som låg i Norrköping. Det var också till Landskrona de flesta kvinnliga lösdrivare skickades. Valet av Landskrona tvångsarbetsanstalt föll sig alltså naturligt. Vid valet av arbetsinrättning för män fanns det tre anstalter att välja mellan Malmö, Karlskrona och Svartsjö. Malmö föll sig naturligt men efter gjorda efterforskningar var det först år 1910 som ett flertal manliga lösdrivare började skickas dit. Fram till dess var det väldigt få eller inga lösdrivare alls som skickades till Malmö centralfängelse. Till Karlskronaanstalten skickades fler manliga lösdrivare och mer regelbundet under perioden år 1903 till år 1913. Vid valet av Svartsjö anstalten hade tillgången till anstaltens dokument begränsats då dessa endast finns tillgängliga på Stockholms landsarkiv, samt det lokala hade gått förlorat.

⁴ Edman, Johan, "Lösdriverlagen och den samhällsfarliga lättjan", I: *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*, (red. Hans Swärd och Maria-Anna Egerö), Borås, 2008, s.132.

Alla handlingar från Karlskronaanstalten finns tillgängliga på Landsarkivet i Lund och Karlskrona är mer lokalt jämfört med Svartsjö. Karlskronasarbetsanstalt föll sig därför efter gjorda efterforskningar som ett bättre alternativ än de andra två anstalterna.

Vid valet av Landskrona tvångsarbetsanstalt begränsades arbetet ytterligare av att det var först år 1902 som Landskronaanstalten blev en arbetsinrättning för kvinnor. De gjorda efterforskningarna resulterade i att tidsperioden som arbetet undersöker är år 1903 till år 1913.

Arbetets fokus är lösdrivare i början av 1900-talet där primärkällor kommer att användas vid undersökning av de män och kvinnor som blivit anhållna för lösdriveri samt primärkällor kommer också att användas för att beskriva det rättsläge som förelåg vid lösdriverilagens tillkomst. För att förstå den kontroll som utövades mot dessa människor under denna tid måste ett rätthistoriskt scenario kring närliggande lagstiftning som rör arbete och fattigvård också belysas. Här kommer arbetet i stor del att baseras på doktrin. Detta då arbetets fokus inte är att utreda dessa andra lagstiftningar utan endast göra läsaren medveten om deras nära samband samt visa på hur de kontrollerade den fattiga underklassen.

1.7 Disposition

I det första kapitlet redovisas de socialpolitiska byggstenarna, de politiska ideologierna samt ges en historisk överblick. För att läsaren ska få både en nationell och en lokal historisk överblick redovisas i nästföljande kapitel hur samhället såg ut i Malmö i början på 1900-talet.

Då försvarslöslagstiftningen och sedan lösdriverilagstiftningen hade ett nära samspel med arbetslagstiftningen och fattigvårdslagstiftningen kommer dessa två lagstiftningar sedan att redovisas. Sverige har aldrig haft någon enhetlig arbetslagstiftning. Tjänstetvånget inom speciellt legostadgorna är den del av arbetslagstiftningen som hade en direkt koppling till försvarslöhetsstadgorna och kommer i kapitlet om arbetslagstiftningen därför delvis att belysas. Då en del av arbetet även fokuserar på skillnaden i den kontroll utövad mot lösdrivare på grund av deras kön måste också den patriarkaliska tradition som växte fram i arbetslagstiftningen likaså de förändringar som skedde på arbetsmarknaden under 1800-talet belysas. Fattigvårdslagstiftningen redovisas kronologiskt från kristen tid fram till 1871 års fattigvårdsförordning. Begreppen ”rätt och orätt fattig” behandlas sedan för att kunna besvara på frågeställningen om det förekom likheter eller skillnader i kontrollen utövad mot lösdrivarna beroende på deras kön.

Majoriteten av de kvinnliga lösdrivarna som anhölls var prostituerade. För att kunna diskutera det empiriska materialet behövs synen på prostitution samt dess historia övergripligt redovisas vilket görs i femte kapitlet.

I sjätte kapitlet redovisas översiktligt lösdriveriet i dess tidiga bemärkelse fram till 1800-talet. Efter det kommer 1846 och 1853 års försvarslöhetsstadgor att kort redogöras för att visa på den rådande lagstiftning som gällde innan lösdriverilagen drevs igenom. För att förstå uppkomsten till lösdriverilagen måste det rådande rätthistoriska och politiska läget under 1800-talet kort efter det beskrivas. Efter det redovisas lösdriverilagen och dess bestämmelser och avslutningsvis lösdriveri och alkohol och dess nära samband.

I sjunde kapitlet undersöks den lokala kontrollen av de manliga och kvinnliga lösdrivarna i Malmö stad. Vid anhållandet och förfarandet gällande lösdrivare använde sig Malmöpolisen av lösdriverilagen därför kommer endast en lokal beskrivning organisationen att ges. Då perioden år 1903 till år 1913 undersöks uppmärksammas även prostitutionsreglementet som gällde från år 1888 till och med år 1908, nedan visas att dessa två regleringar var nära sammankopplade. Efter en redovisning av den lokala organisationen för lösdrivare och prostituerade samt lokala regleringen av prostituerade kommer det empiriska materialet att redovisas för, det vill säga de manliga och kvinnliga lösdrivarna som studerats mer ingående. Därefter kommer de likheter och skillnader i kontrollen utövad mot dessa män och kvinnor att belysas.

Avslutningsvis ges i kapitel åtta sammanfattade slutord där det besvaras om det förekom likheter eller skillnader i kontrollen utövad mot lösdrivare på grund av deras kön. Samt, om de förekom, varför gjorde de det under denna tidsperiod?

2 Socialpolitiska byggstenar, ideologier och historisk överblick

2.1 De socialpolitiska byggstenarna

2.1.1 Patriarkalisk och arbetsmoralisk tradition

De svenska legostadgorna, tjänstehjonsstadgorna, försvarslöshetsstadgorna, fattigvårdsförordningarna och lösdriivarstadgorna med flera har alla en patriarkalisk tradition vilket enligt Leif Holgersson, före detta socialchef och sekreterare i Samarbetskommittén för socialvårdens målfrågor, innebär en självrådig och hårdhänt tuktan av underlydande. Vanligtvis blev dessa underlydande ekonomiskt exploaterade istället för ombesörjda. Inom den patriarkaliska traditionen låg också en faderlig omsorg samt auktoritära uppfostringsidéer.

Enligt Holgersson är den patriarkaliska traditionen nära besläktad med en arbetsmoralisk tradition som kommer från den förkristna tiden då de som inte kunde producera längre på grund av sin ålder sattes i ättestupan och de barn som var improduktiva lämnades för att dö. När Sverige reformerades under 1500-talet stärktes den arbetsmoraliska traditionen då Martin Luther ansåg att arbete samt att kunna försörja sig var ett viktigt moralbud. Allmosor skulle endast ges om mottagaren inte svek sin försörjningsplikt. Arbetskravet som fanns i de tidiga försvarslöshetsstadgorna var sedan grunden för legostadgorna. Den enskilde var skyldig till att underkasta sig det arbete som gavs honom.⁵

2.1.2 Hustavlan samt familj och hushåll

Luther introducerade också hustavlan som ideologiskt har kommit att spegla husbondeväldet inom svensk arbetslagstiftning. Luther talade i sin Lilla katekes om treståndsläran som utgjordes av kyrkoståndet eller läroståndet, det politiska ståndet och hushållsståndet.⁶ De stod för en utpräglad hierarkisk och statisk samhällssyn och inom varje stånd fanns en tydlig indelning i under och överordnad.⁷ I hushållsståndet var husbonden överordnad husfolket, husmodern hade en position mellan husbonden och det övriga husfolket. Särskilt i hushållsståndet har det betonats hur

⁵ Holgersson, Leif, *Socialtjänst en fråga om människosyn*, femte upplagan, Kristianstad, 1988, s. 95 f.

⁶ Pleijel, Hilding, *Hustavlans värld kyrkligt folkliv i äldre tiders Sverige*, Stockholm 1970, s. 32 f.

⁷ Pleijel 1970, s. 49.

husbonden i utbyte mot lydnad och respekt från husfolket skulle se till deras väl och trygghet.⁸ Börje Harnesk, professor i historia, menar på att det grundläggande i hustavlans var tanken på lydnad och underordning. Hustavlans ideologi utgjorde en idealmodell för hur relationen mellan över- och underordnade borde fungera. Dock legitimerade den inte den makt som husbonden hade då denna kunde strunta i att fullgöra sina förpliktelser men ändå hade tjänaren ingen rätt att bryta sig ur förhållandet eller försumma sitt arbete.⁹

Hushållet i det agrara Sverige kunde bestå av en familj, tjänstefolk, fosterbarn, släktingar med flera och dessa hushåll var både en konsumtions- och produktionsenhet. Hushållen under 1800-talet kan delas in i tre typer: bondehushåll, det borgerliga hushållet och det proletära hushållet. Det proletära hushållet var en sammanfattad beskrivning av det hushåll där en större och mindre enhetlig grupp kunde leva inom, till exempel backstugusittare, statare, daglönare, manufaktur- och industriarbetare. De var proletärer då de inte själva ägde någon jord eller andra produktionsmedel. Inom dessa grupper utvecklades varierade försörjningstaktiker där allt från tillfälliga arbeten och sysselsättningar till tiggeri kunde ingå. Inom hushållen hade männen och kvinnorna olika sfärer. Mannen representerade hushållet utåt och den som officiellt bestämde över hushållet.¹⁰ ”Normen för kvinnans roll föreskrev att hennes krafter skulle inriktas på hushållets inre verksamheter och i övrigt på att assistera och stödja sin man.”¹¹ Relationerna och arbetsindelningen mellan makarna kunde skilja sig åt beroende på var i Sverige man befann sig. Trots att det kunde förekomma geografiska skillnader var utgångspunkten alltid att de manliga och kvinnliga sfärerna var separerade.¹²

2.2 Politiska ideologier och en historisk överblick av Sverige under 1800-talet

I början på 1800-talet påverkades Sverige av bland annat naturrättsfilosofin och upplysningstidens idéer. Snart gjorde dock liberalismen och den historiska skolan, som var varandras motpoler, intåg.¹³ Liberalismen byggde på de tankar som kom från upplysningen och den franska revolutionen där frihetsprincipen var viktig. Adam Smith, som brukar omnämnas som grundaren av modern nationalekonomi, bidrog här på det ekonomiska planet och kritiserade merkantilismen. Han ansåg att det mänskliga arbetet var det viktigaste för välståndet, där ju större frihet som gavs till individerna desto mer gynnades näringslivet. Det skulle ges utlopp för den fria konkurrensen

⁸ Pleijel 1970, s. 70.

⁹ Harnesk, Börje, *Legofolk Drängar, pigor och bönder i 1700- och 1800-talens Sverige*, Umeå, 1990, s. 75 f.

¹⁰ Nilsson 2003, s. 70 f.

¹¹ Nilsson 2003, s. 74.

¹² Nilsson 2003, s. 75.

¹³ Inger, Göran, *Svensk rättshistoria*, upplaga 5:1, Malmö, 2011, s. 201.

och statsingripanden var skadligt för samhällsutvecklingen. Näringsfrihet krävdes samt skråväsendet och tullarna borde avskaffas.¹⁴

Efter napoleonkrigen utvecklades den historiska skolan som en reaktion på de liberalistiska frihetsidéerna. Skolan byggde på nationalism och konservatism. Den hade en stark känsla för det traditionella, kunglig auktoritet, patriarkalisk ordning samt den bestående samhällsorganisationens förträfflighet. Senare under 1800-talet växte socialismen fram i Sverige som en följd av de tuffa sociala förhållanden som framträdde när Sveriges industriverksamhet expanderade.¹⁵

Politiskt sett skedde en statsvälvning i början på 1800-talet och Gustav IV Adolf avsattes år 1809. I samband med detta antogs nya grundlagar som skulle garantera en maktbalans i samhället. De som utförde statsvälvningen ville att privilegie- och ståndssamhället skulle avskaffas.¹⁶ Karls XIII valdes till kung men han hade inga söner och adopterade därför Jean Baptiste Bernadotte som tog namnet Karl XIV Johan.¹⁷ Han övertog tronen år 1818 och var en konservativ regent och stödde sig på den historiska skolans idéer medan oppositionen stödde sig på liberalistiska idéer. De konservativa dominerade dock politiken fram till 1840-talet då Karl Johan XIV dog. Han efterträddes år 1844 av sin mer reformvänliga son Oscar I. Under senare delen av 1800-talet skedde en maktförskjutning från kungamakten till riksdagen och år 1866 upplöstes ståndsamhället och en riksdag med två kamrar infördes.¹⁸

Rättsutvecklingen som skedde i Sverige påverkades starkt av den befolkningsökning som skedde i Sverige i början på 1800-talet samt den näringsfrihet som utvecklades i Sverige under 1800-talet. Enligt historikern Birgit Petersson fördubblades Sveriges folkmängd mellan år 1750 till år 1850. Tillväxttakten var som störst under 1800-talets första hälft. Det är främst de lägre klasserna på landet som stiger i antal det vill säga torpare, stutare, backstugusittare och andra arbetare inom lantbruket.¹⁹ Anledningen till befolkningsökningen var kraftigt sjunkande barnadödlighet, potatisodlingen som gav de lägst bemedlade en livsmedelsförsörjning samt att Sverige upplevde en varaktig fredsperiod efter napoleonkrigen. Den ökade folkmängden kom att påverka de sociala och ekonomiska förhållanden i Sverige och därigenom också den politiska och rättsliga utvecklingen.²⁰

Fram till 1870-talet dominerades det svenska näringslivet av jordbruket men från 1870-talet och framåt växte gruppen som sysselsattes inom industrin. Enligt Arthur Montgomery, ekonomhistoriker och professor i nationalekonomi, minskade de sysselsatta inom jordbruket från år 1870 till

¹⁴ Carlsson, Sten, ”Oppositionen 1815-1840”, I: *Den svenska historien. Karl Johanstiden och den borgerliga liberalismen 1809-1865*, Stockholm, 1968, s. 163.

¹⁵ Inger 2011, s. 201 f.

¹⁶ Carlsson 1968, s. 12 f.

¹⁷ Carlsson 1968, s. 52.

¹⁸ Inger 2011, s. 201 f.

¹⁹ Peterson, Birgit, *Den farliga underklassen*, Kungälv, 1983, s. 2.

²⁰ Inger 2011, s. 204 f.

år 1910 med cirka 25 procent. Samtidigt ökade gruppen som sysselsattes inom industrin från 14,6 procent år 1870 till 32 procent år 1910.²¹ För att arbeta i industrierna var människor tvungna att flytta in till staden där fabrikerna anlades vilket resulterade i att städerna under samma tid också växte. I början av 1800-talet fram till och med år 1850 saknade Sverige förutsättningarna för den tidens storindustri då det inte fanns något stenkol, landet var fattigt samt låg långt från den europeiska kontinenten. Den enorma folkökningen som hade skett var tvungen att sysselsättas inom jordbruket då det inte fanns något alternativ. Ett lantproletariat uppstod som bestod av den fattiga underklassen och även arbetarbefolkningen i städerna påverkades.²²

Med tanke på att arbetet delvis belyser om det förekom skillnader i den kontroll utövad mot lösdrivare beroende på kön måste kvinnans rättsliga ställning kort belysas. Tidigare under 1800-talet hade kvinnors legala rättigheter successivt utökats, exempelvis; år 1845 infördes lika arvsrätt för män och kvinnor, år 1858 kunde ogift kvinna bli myndig om hon anhöll om det vid domstol, år 1863 räknades alla ogifta kvinnor som myndiga och vissa statliga yrken öppnas för kvinnor samt år 1870 får kvinnor avlägga studentexamen.²³ Trots de framsteg som gavs kvinnor till att jämnställas med män så var det först år 1921 som kvinnor fick lika rösträtt med män. Detta innebär att de kvinnliga lösdrivarna under perioden år 1903 till år 1913 inte hade samma legala rättigheter som de manliga lösdrivarna.

Dessa olika historiska scenarion, strömningar och förutsättningar påverkade försvarslöshets-, fattigvårds- och arbetslagstiftningen. I alla tre lagstiftningar var det en ständig maktkamp mellan konservativa och liberaler om hur mycket frihet de medlösa skulle åtnjuta. Speciellt inom fattigvårdslagstiftningen och försvarslöshetslagstiftningen resulterade detta i ett flertal förordningar där den fattige eller försvarslöses frihet antingen utökades eller begränsades.

²¹ Montgomery, Arthur, *Industrialismens genombrott i Sverige*, Stockholm, 1947, s. 181.

²² Inger 2011, s. 206.

²³ Svanström, Yvonne, *Offentliga kvinnor Prostitution i Sverige 1812-1918*, Stockholm, 2006, s. 8.

3 Tidigt 1900-tal i Malmö

Det allmänna samhällsklimatet i Malmö i början av 1900-talet kan generellt beskrivas som en rådande uppgångstid men utmärktes samtidigt av svåra kriser av både finansiell och social karaktär. Penningknapphet och arbetarkonflikter präglade åren.²⁴

Befolkningen ökade i Malmö i början på 1900-talet då människor både flyttade in till staden samt fler barn föddes. År 1908 inträffade den kommunala arbetarstrejken samt året därpå inträffade 1909 års storstrejk vilket resulterade i ett utflyttningsöverskott. Detta varade dock inte långt och de kommande åren vände kurvan tillbaka till att stiga uppåt som tidigare. Resultatet av den konstant ökade befolkningen blev att arbetskraften ökade från början av 1900-talet till första världskriget bröt ut 1914.

Kapitalbildningen ökade också och behållningen i stadens sparbanker fördubblades. Affärsbankerna utvecklades men 1909 års storstrejk skedde i en lågkonjunktur och läget var dåligt. År 1909 var konkursernas toppår samt de följande åren gick många företag i Malmö i konkurs.

Den årliga procentuella inkomstökningen per invånare var stark positiv år 1902 till år 1906 men år 1907 försvagades den. År 1908 till år 1909 var inkomstökningen direkt negativ samt försvagad år 1910 till år 1911. De ökade inkomsterna i början av 1900-talet var positiv för kroppsarbetarna som i allmänhet därigenom kunde bo, leva och klä sig bättre. Nära nog alla kroppsarbetare tillhörde låginkomsttagare. Andra grupper som tillhörde låginkomsttagare var hantverkare, småhandlare, lägre tjänstemän samt pensionärerna. Totalt utgjorde låginkomsttagarna 83 procent av antalet taxerade i 1912 års bostadsräkning.²⁵ Samtidigt som bostadsräkningen utfördes gjordes också en levnadskonstansundersökning för invånarna i Malmö. Enligt undersökningen lades femtio procent av arbetarhushållens utgifter på mat, 62,5 procent av arbetarna bodde i lägenheter med ett rum och kök, 33,1 procent bodde i tvårumslägenheter samt 4,4 procent bodde i tre-rums- eller större lägenheter.²⁶ Genom ökningen av antalet arbetande invånare samt deras inkomstökning steg stadens skatteintäkter betydligt.

Fabriksväsendet utvecklades i Malmö i början på 1900-talet men stagnerade efter cirka fem år. I Malmö pågick en omfattad bygnadsverksamhet, speciellt runt Möllevången, som stimulerades av den kommunala aktiviteten. I slutet av år 1907 och i och med världskrisen som kom då

²⁴ Kapitlet är helt baserat på kapitlet ”Tvedräktens tid” i Bjurling, Oscar, ”Stad i utveckling”, I: *Malmö stads historia fjärde delen (1870-1914)*, (red. Oscar Bjurling), Berlings, Arlov, 1985, s. 375 f.

²⁵ Bjurling 1985, s. 341.

²⁶ Bjurling 1985, s. 341 f.

vidtog en depression som varade ett par år och byggnadsverksamheten avtog. Det fanns inte hyresgäster till alla de nybyggda husen och hyrorna fick sättas så lågt att fastighetsägarna inte kunde betala det investerade kapitalet. Byggnadsfirmor och byggmästare stupade och drog med sig materialleverantörer och kreditgivare i fallet. Trots att det byggdes många bostäder saknade många människor, speciellt barnfamiljer, pengar till hyra och en ordentlig bostad under denna tid. Fattigbostäder där de fattigaste personer och familjer bodde fanns det ett flertal kvarter av. Nämnas kan bland annat Västra Dalgatan, Byggmästaregatan, Bredgatan, Viktoriagatan och Porslinsgatan i Östra Förstaden. I Gamla stans östra stadsdel fanns Humlegatan och Grönelegatan. Dessa gator var också kända för att vara de prostituerades tillhåll. Dessa var de sämsta bostäderna men också de billigaste. Av dessa smålägenheter hade endast en femtedel eget avträde, drygt 2000 bostäder saknade vatten eller avloppsledning eller bådadera. Ett tusental var utan kök. Det var trångbott i lägenheterna och sjukdomarna kunde alstras där som till exempel lungdot som var en av de smittosamma sjukdomarna som härjade i början på 1900-talet. Smålägenheter fanns det förutom i fattigkvarteren också gott om på Möllevången, Södervärn, Sofielund samt Mellersta och Östra förstaden.

Staden levde på handel och industri. De dominerade näringarna i Malmö var textil, läder, livsmedel och metallindustrierna och fabrikena inom dessa näringar sysselsatte 75 till 80 procent av Malmös fabriksarbetare.

Arbetslösheten var de två första åren på 1900-talet betydande och den industriella utvecklingen påverkades inte endast av ekonomiska kriser men också de tvister som uppstod genom att arbetsfolket gjorde anspråk på att få ökad andel av produktionsapparatens avkastning samt andra förbättringar. Arbetarnas fackförening hade i början på 1900-talet ökat i styrka. Strejker förekom i de branscher där det fanns sysselsättning. År 1902 inträdde en storstrejk och orsaken bakom var rösträttsfrågan. I början av 1900-talet fick endast män som hade visst kapital eller ägde fastigheter rösta i Sverige, vilket resulterade i att endast ett fåtal av den svenska befolkningen ägde rösträtt. 1902 års storstrejk var lyckad för arbetstagersidan men resulterade också i att arbetsgiversidan började förena sig. År 1902 drabbades också byggnadssektorn av strejk. Murarnas fackförening ville ha högre löner för murarna, grovarbetarna och träarbetarna. Arbetsgiversidan ville inte möta kraven och konflikten varade i sju månader. Efter de sju månaderna kompromissade parterna med varandra. År 1903 och år 1904 var arbetsmarknaden lugn men år 1905 började det bli mer oroligt med tvister inom verkstadsbranschen, byggnadsfacket, måleriverksamheten och buntmakeriet. Under år 1906 och år 1907 förekom en del arbetskonflikter i Malmö men ingen av dessa blev särskilt svårartade. År 1908 fick man dock se följderna av 1907 års bygg- och världskris som spred sig till fler branscher. Arbetsgiversidan fick därigenom ett övertag på arbetsmarknaden och flera omfattande arbetsmarknadsstrider förekom. År 1908 inträffade också Amaltheadådet²⁷ i Malmö som skakade hela Sverige. Malmö

²⁷ Amaltheadådet var ett bombattentat som begick i Malmö hamn mot fartyget Amalthea i juli 1908. Attentatet skedde av tre ungsocialistiska hamnarbetare som ansåg att

upplevde en fortsatt stark inflyttning vilket skapade sysselsättningsproblematik, i alla fall under vissa perioder av året. Vintrarna blev kännbara då säsongarbetslösheten då ökade svårigheterna. I första veckan av decembermånad år 1908 var enligt fackföreningarna 1653 arbetare utan sysselsättning. Av dessa hade 1021 familjer att försörja. Totalt stod 4583 personer utan normala försörjningsmöjligheter. År 1908 var därför ur arbetarsynpunkt inget bra år. År 1909 inträffade storstrejken vilket medförde ännu större problem och då Malmö fortfarande befann sig i en lågkonjunktur kunde de strejkandes krav inte tillgodoses. Strejken avslutades med att arbetartrupperna fick dra sig tillbaka. Under de kommande åren blev striderna på arbetsmarknaden mer begränsade till omfattning och intensitet men ingen fullständig fred rådde. De tvister som förekom slutade vanligtvis med att arbetarnas krav på högre lön tillgodosågs. Arbetslösheten var särskilt svår vintern år 1911/1912 varav den drabbade gruppen var grovarbetarkåren. Fram till år 1914 skedde inga större förändringar i Malmö gällande arbetslösheten.

arbetstagsidan behövde ta till mer radikala åtgärder i den stora hamnarbetarstrejken som rådde vid tidpunkten. Se vidare Bjurling 1985, s. 383.

4 Arbete och fattigvård

4.1 Arbetslagstiftning

De som arbetade inom lantbruket eller hade ett husligt arbete underkastades från 1600-talet och framåt legostadgan. ”Arbetsförhållandet var närmast ett statusförhållande mellan husbonden och tjänaren, mellan mästaren, gesällen och lärlingen.”²⁸ Samtidigt fanns det andra speciella författningar som reglerade andra näringar exempelvis skråordningen, hallordningar, bergsordningar. Dessa regleringar var undantagna från legostadgan men arbetarna här var precis som inom legostadgan hårt hållna.

4.1.1 Tjänstetvånget i dess tidiga form

I landskapslagarna finns bestämmelser om att den som inte hade minst ett års försörjningsmedel var tvungen att söka arbete, också kallat tjänstetvång.²⁹ Anledningen bakom reglerandet var antagligen böndernas behov av arbetskraft då de förlorade denna när man upphörde med tråldomen i Sverige.³⁰ Tjänstetvånget innebar att de medellösa samhällsklasserna som fattiga lantarbetargrupper, backstugusittare och inhysehjon, var tvungna att ta tjänst om de inte kunde försörja sig.³¹ Stadgorna riktade sig mot en och samma grupp, de medellösa då de var de potentiella understödstagarna samt upprorsmakarna.³² I landskapslagarna, landslagarna och allmänna stadslagen uttryckte tjänstetvånget att den medellöse skulle ta arbete om ett sådant erbjöds.³³ Om den medellöse inte tog tjänsten var det personen som inhyste honom som straffades.³⁴ Här samt i Birger Magnussons stadga ser man kopplingen mellan tjänstetvånget och den som inte arbetade, som senare skulle komma att kallas försvarslös samt lösdrivare. I Magnus Birgerssons stadga från år 1303 ålades alla kringstrykande att inom viss utsatt tid skaffa sig arbete. Om personen inte gjorde detta utsattes han eller hon för spöstraff och fick öronen avskurna.³⁵

Det finns olika teorier till tjänstetvånget uppkomst, en av dessa är fattigvårdsteorin som menar på att tjänstetvånget fanns till för att den enskilde skulle försörja sig själv och inte stå samhället till last. Enligt förespråkarna av teorin var det lagarna som satte gräns för tjänstetvånget genom att ange att om man innehade tre mark, cirka en årslön under

²⁸ Eklund, Per, *Rätten i klasskampen en studie i rättens funktioner*, Stockholm, 1974, s. 214.

²⁹ Lindstedt 1915, s. 36.

³⁰ Lindstedt 1915, s. 36.

³¹ Eklund 1974, s. 204.

³² Silvé, Eva, *Tjänstehjonsstadgan 1805 och försvarslösheten*. Stockholm, 1972, s. 5.

³³ Silvé, 1972, s. 4.

³⁴ Winroth, *Om Tjänstehjonsförhållandet* [sic] enligt svensk rätt, Upsala [sic], 1878, s. 47.

³⁵ Förslag till lag om lösdrivares behandling m. fl författningar avgivna av utsedda kommitterade Del V av Fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande, Stockholm, 1923, s. 13.

medeltiden, drabbades man inte av tjänstevånget. Staten hade med andra ord ett intresse av att hålla fattigvårdsutgifterna nere. Juristen Per Eklund anser inte att lagarna ger stöd för denna teori utan anser istället att ett säkerhetsintresse eller de härskande klassernas behov av tjänstefolk vägde tyngre när man ser till lagstiftningen. Säkerhetsintresset skulle ligga i att invånarna kände sig hotade och rädda av de kringstrykande arbetslösa och drev därför fram en sorts tidig lösdrivarlagstiftning.³⁶

4.1.2 Tjänstehjonslagstiftningen från 1500- till 1700- talet

Tjänstevånget fick en mer allomfattande form genom 1540 års stadga utfärdad av Gustav Vasa. Där uttalades att det tillfälliga drängarbete som funnits i tidigare lagstiftning inte längre var accepterat utan nu skulle halvårs eller helårstjänst endast godkännas annars blev man straffad.³⁷ Stadgandet riktade sig mot ”löska maen”³⁸, enligt professor Alfred Ossian Winroth var detta de medellösa.

Staten blev mer involverad gällande arbetskraftsregleringen under 1500-talet. Orsaken till detta var delvis merkantilismen som präglade den svenska ekonomin och näringslivet. Företrädare för ideologin trodde på en positiv handelsbalans vilket skulle uppnås genom att exportnäringarna överträffade importen. Deras syn på arbetskraft var att detta skulle det finnas rikligt av samt till det billigaste priset.³⁹ Staten var en ekonomisk enhet vars intresse skulle hävdas både utåt och inåt där målet var att göra Sverige rikt.⁴⁰

Andra historiska händelser som påverkade tjänstelagstiftningen var Gustav Vasas övertagande av den svenska tronen. Under hans tid blev Sverige protestantiskt vilket också påverkade arbetslagstiftningen och dess syn på tjänstevånget. Vasa ville skapa en stark nationalstat, och genom ovan redovisade stadga från år 1540 övergavs i svensk lagstiftning tre marks gränsen för att person skulle slippa att tvingas ta tjänst. Nu skulle alla arbeta för det gemensamma bästa, det vill säga för sig själva och det allmänna. Staten behövde numera arbetskraft och allmänt arbete kunde vara arbete på slott, fästningar eller statliga gruvor. Utöver detta behövde också den stående hären och flottan arbetskraft.

Under Gustav Vasas tid utvecklades också ständsrepresentationen i riksdagen. Enligt ekonomihistorikern Arthur Montgomery avsåg socialpolitiken under denna period att ”trygga varje ståndsgrupp i åtnjutande av de ekonomiska fördelar och privilegier som motsvarade dess ställning

³⁶ Eklund 1974, s. 204.

³⁷ Winroth 1878, s. 59 f.

³⁸ Winroth 1878, s. 60.

³⁹ Eklund 1974, s. 204.

⁴⁰ Inger 2011, s. 152.

inom samhällshierarkin.⁴¹ Tjänstetvångsbestämmelserna skulle nu gälla alla men rikedom och social ställning utgjorde fortfarande ett skydd mot bestämmelserna. 1569 års adelsprivilegier utfärdades under denna tid efter att adeln hade klagat på att utskrivningen av soldater påverkade deras möjlighet att förse sig med arbetskraft. Genom 1569 års privilegier fick adelns landbönder endast i nödfall utskrivas.⁴² Med tiden slapp också bönderna, där det var möjligt, denna utskrivning. Enligt Winroth blev det en grundsats från 1500-talet och fram till och med 1800-talet att de som tillhörde de lägre, kroppsarbetande samhällsklasserna var skyldiga att skaffa sig en tjänst om de inte hade jordbruk eller annat yrke att sköta.⁴³

1664 kom den första tjänstehjonsstadga vilket kom att ses som en sammanfattning av de tidigare utfärdade stadgandena kring tjänstehjon.⁴⁴ Bestämmelser finns där om försvarslöshet och relationen mellan husbonde och tjänare, man har fri flyttningsrätt efter uppsägning, årsanställning samt förbud mot lönestegrande konkurrens med mera.⁴⁵

1686 års stadga som kom senare skärpte lagstiftningen mot tjänstehjonen. Stadgan innehöll bestämmelser om maximilöner. Dessa kallades ”taxor” och kom först att under 1700-talet att regleras fullt ut. De gjorde skillnad på vad en man respektive en kvinna skulle tjäna i lön och vanligtvis tjänade kvinnorna mindre än männen.⁴⁶

4.1.3 Utvecklingen under 1800-talet

De tre viktigaste stadgorna i början av 1800-talet som kom att reglera tjänstehjon och laga försvar var 1805 års legostadga⁴⁷, värnvningsstadgan från den 7 april 1802⁴⁸ och förordningen om allmänna arbetsställen av den 27 februari 1804⁴⁹.

På 1800-talet övergav man nyttoprincipen i tjänstehjonlagstiftningen och tjänstetvångets upprätthållande försvarades med hänsyn till säkerheten,

⁴¹ Montgomery, Arthur, *Svensk socialpolitik under 1800-talet*, andra upplagan, Stockholm, 1951, s. 23.

⁴² Eklund 1974, s. 205.

⁴³ Winroth 1878, s. 62.

⁴⁴ Kongl. Maj:ts Stadga och påbud om Tjänstefolk och Legohjon. Tryckt i Stockholm af Ignatio Meurer. Åht 1664.

⁴⁵ Se 1664 års legostadga. samt Silvén 1972, s. 7.

⁴⁶ Se V.(5), VII (7) Kongl. Maj:ts Råd och samtelige Ståndets Beslut. Gjordt/Framtryckt och förafstevavt af them eenhålleligen på den allmänne Riksdagen som hölts och sköts uthi Stockholm. Den 9 November 1686. Samt Harnesk 1990, s. 33.

⁴⁷ Kongl. Maj:ts Nådekluga Lego Stadga för Husbonde och Tjenstehjon. Gifwen Stockholms Slott den 15 Maji 1805.

⁴⁸ Kongl. Maj:ts Nådiga Stadga Om Wärfning och Manskaps legande til Krigstjenst. Gifwen Stockholms Slott den 7 April 1802., Stockholm, Tryckt i Kongl. Tryckeriet, 1802.

⁴⁹ Kongl. maj:ts nådiga Förordning Om Allmänna Arbetsställen för Swea- och Götha-Riken, samt Stor-Förstendömet Finland; Gifwen Carlsruhe Slott den 27 februrarii 1804., Stockholm, tryckt i Kongl. tryckeriet, 1804.

säkerhetsprincipen.⁵⁰ Tjänstetvånget var nu på väg att övergå till arbetstväng. I 1802 års värvningsstadga godkändes vissa andra angivna sysselsättningar som laga försvar. I 1805 års legostadga kvarstod den allmänna skyldigheten att skaffa sig årstjänst.⁵¹

I ingressen till 1805 års legostadga uttrycks enligt historieprofessorn Börje Harnesk ett patriarkaliskt synsätt från lagstiftaren gentemot tjänstehjonen. Där betonas att tjänstehjonen seder, flit och skicklighet måste förbättras och detta kunde endast ske om lagen gentemot ungdomen skärptes samt följdes av föräldrar, husbönder och lärare.⁵² Montgomery uttrycker också att 1805 års legostadga präglades av den patriarkaliska traditionen och kan ses som ett sätt att stärka husböndernas ställning i förhållande till sina underordnade. Om husbonden inte behövde dina tjänster längre och du blev utan arbete kunde du enkelt hamna bland de försvarslösa.⁵³ Skillnaden med 1805 års legostadga jämfört med de tidigare tjänstehjonsstadgorna är inte sakinhållet utan att den förstnämnda hade en starkt patriarkalisk ideologi som genomsyrade den. Husbonden hade en plikt att uppfostra sina tjänstehjon, innan hade han kunnat förlita sig på tvångsmetoder.⁵⁴

Den sista legostadgan utfärdades år 1833 och kom att gälla fram till och med år 1926, men hade då sedan länge spelat ut sin roll.⁵⁵ Stadgan begränsade tjänstehjonets personliga frihet genom att husbonden ägde rätt att hämta hjonet med polis om denne inte inställde sig i tid.⁵⁶ Tjänstehjonet kunde avskedas om han ”under förbuden tid” sågs på krog, källare eller näringsställe. Likaså kunde han avskedas om han utan lov lämnade husbondens hus, kom hem efter avtalad tid, eller var borta hela natten.⁵⁷ Om tjänstehjonet avvek från tjänsten innan tjänstetiden var över, hade husbonden med polismyndighetens hjälp rätt att återinföra honom i arbetet. Fram tills att avtalad flyttningssdag kom skulle han stanna kvar i tjänsten, gå miste om halva lönen på grund av sitt avtalsbrott och ersätta husbonden om skada för denne uppstått.⁵⁸ Enligt Eklund gav 1833 års legostadga husbonden en nästintill absolut kontroll över tjänstehjonet.⁵⁹

⁵⁰ Se hänvisningen till ”säkerhet til Personer och Egendom” i Ingressen till förordningen om allmänna arbetsställen av den 27 februari 1804, s. 2.

⁵¹ Eklund 1974, s. 209.

⁵² Harnesk 1990, s. 75 f. samt ingressen till Kongl. Maj:ts Nådekluga Lego Stadga för Husbonde och Tjenstehjon. Gifwen Stockholms Slott den 15 Maji 1805, s. 4.

⁵³ Montgomery 1951, s. 56 f.

⁵⁴ Art. III § 2 Kongl. Maj:ts Nådiga Lego Stadga för Husbonde och Tjenstehjon. Gifwen Stockholms Slott den 15 Maji 1805. Samt Harnesk 1990, s. 75 f.

⁵⁵ Kongl. Maj:ts Förnyade Nådiga Lego-Statga för Husbönder och Tjenestehjon: Gifwen Stockholms Slott den 23 November 1833. SFS (1833:43)

⁵⁶ SFS (1833:43) 45 §

⁵⁷ SFS (1833:43) 16 §

⁵⁸ SFS (1833:43) 52 §

⁵⁹ Eklund 1974, s. 227.

4.1.4 Förändringarna under 1800-talet

Det skedde en del förändringar under 1800-talet vilket påverkade arbetslagstiftningen och arbetsmarknaden. Naturrättens och de liberalistiska frihetsidéerna medförde att krav ställdes på större näringsfrihet och liberalare behandling av de anställda. Skråväsendet, vilket hade ansetts hämmande för utvecklingen av näringsväsendet, avskaffades genom införandet av Fabriks- och Hantverksordningen 1846.⁶⁰ Förordningen innebar ingen total näringsfrihet, vissa yrken behövde fortfarande speciella kvalifikationer för att utövas, men genom lagen fick var och en inom yrket i dessa branscher fritt välja sitt yrke.⁶¹ Hantverket på landsbygden blev i stort sett fritt.⁶² Genom 1846 års förordning gavs också kvinnor rätt till hantverk samt gavs vissa handelsrättigheter.⁶³ Dock gällde det främst kvinnor från medelklassen. År 1864 kom näringsfrihetsförordningen vilket i princip innebar att varje medborgare skulle få utöva vilket näringsfång som helst.⁶⁴ Enligt Göran Qvist, rådsdocent i kvinnohistoria, innebar bland annat 1864 års näringsfrihetsförordning samt industrialiseringen att kvinnan utvandrade från husliga och jordbruksarbeten. År 1870 var mer än 90 procent av kvinnorna bundna till jordbruk och husliga arbete men år 1920 hade andelen sjunkit till omkring något över 55 procent.⁶⁵ Kvinnor tilläts dock endast inom vissa näringar och yrken och tjänade generellt 2/3 av vad en man tjänade.⁶⁶ Motiveringen varför var dels statsekonomiska överväganden, staten hade inte råd att under dessa expansionstider att hålla sig med ett likalönesystem. Dels föreställningen om att kvinnor presterade mindre arbete och ägde färre behov.⁶⁷

Den liberala uppfattningen var att relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare nu skulle regleras genom fria individuella avtal. Det skulle inte längre vara ett statusförhållande mellan husbonde och den som arbetade för honom utan ett kontrakt skulle gälla. Kontraktsprincipen var den kapitalistiska produktionsordningens ledande princip. Kollektiva aktioner med syfte att förbättra arbetsvillkoren för arbetarna var dock förbjudna alternativt motarbetades över hela Europa. Detta var helt i överensstämmelse med den franska revolutionens uppfattning om frihet. Sammanslutningar av yrkesidkare var inte förenliga med frihetsidéerna.⁶⁸ Detta resulterade dock i att arbetsgivaren fick ett direkt maktövertag och

⁶⁰ Fabriks- och Handwerks-Ordning, af Kongl. Maj:t i Nåder fastställd den 22 December 1846. SFS (1846:39)

⁶¹ Inger 2011, s. 278.

⁶² Inger 2011, s. 268.

⁶³ Borg, Arne m.fl., *Prostitution: Beskrivning Analys Förslag till åtgärder*, Helsingborg, 1981, s. 86 samt Inger 2011, s. 268.

⁶⁴ Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, angående utvidgad näringsfrihet; Gifwen Stockholms Slott den 18 Juni 1864, SFS (1864:41).

⁶⁵ Qvist, Gunnar, *Konsten att blifva en god flicka kvinnohistoriska uppsatser*, Helsingborg, 1978, s. 105.

⁶⁶ Qvist 1978, s. 105.

⁶⁷ Qvist 1978, s. 106.

⁶⁸ Eklund 1974, s. 214 f.

husbondeväldet och dess patriarkaliska prägel levde kvar i 1864 års näringsfrihetsförordning fast endast ur förmån för arbetsgivaren sida:

”Relationen mellan husbondfolk och tjänstefolk försköts undan för undan under 1800-talet. Från att ha varit ansvarsrelationer antog de mera karaktär av tjänstefolkets exploatering. De sociala klyftorna vidgades. Det kom nu också att dras en moralisk gräns mellan besuttna och obesuttna.”⁶⁹

De flesta av dessa nya förordningar kom att ha egna bestämmelser gällande relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare men om dessa fattades gällde 1833 års legostadga.⁷⁰ Den nya ordningen innebar i realiteten en större osäkerhet för arbetaren då det fria avtalet med arbetsgivaren kunde av den senare sägas upp vid en ospecificerad tidpunkt. I 1833 års legostadga åtnjöt arbetstagaren en viss uppsägningstid. Anställningsförhållandet från arbetaren upplevdes med andra ord som otryggt vilket tvingade arbetarna till att söka alternativa vägar för att återfå denna. Fackliga och politiska arbetare började sammansluta sig för att skaffa sig bättre arbetsvillkor bland annat genom kollektiva arbetsavtal. Endast genom att organisera sig kunde de bryta arbetsgivarnas makt och fackföreningsrörelsen byggdes upp som en organisation för strejker.⁷¹ Lagstiftaren vill skapa fred på arbetsmarknaden då arbetskonflikter mellan arbetstagare och arbetsgivare kostade samhället pengar. I början av 1900-talet kantades Sverige av olika arbetsrättsliga strider.

4.1.5 Sammanfattning av arbetslagstiftningen

Trots sloandet av laga försvar i 1885 års lösdriverilag fanns det i början av 1900-talet fortfarande en naturlig koppling mellan lösdriveri och arbete i och med att lösdriverilagstiftningen definierade lösdrivare som sysslolös.

De manliga och kvinnliga lösdrivarna som levde i början på 1900-talet kontrollerades inte av arbetslagstiftningen på samma sätt som av lösdriveri eller reglementeringslagstiftningen. De senare utgjorde en direkt kontroll där lösdrivaren fick uppleva verkningarna av sitt leverne genom direkta åtgärder. Arbetslagstiftningen, som från början genom kravet på laga försvar, hade tidigare en mer direkt kontroll över lösdrivarna. Genom 1885 års lag och sloandet av arbetstvånget tappade arbetslagstiftningen det direkta greppet om lösdrivarna. Kontrollen mot de sämst bemedlade skedde genom att arbetsgivaren hade ett fortsatt övertag i relationen mellan arbetsgivare och arbetstagare, varav arbetsgivaren därigenom kunde diktera arbetsvillkoren.

Lösdriveri-, arbets- och fattigvårdslagstiftningarna hade ett nära samband då de riktades mot en och samma grupp, de minst bemedlade i samhället och vanligtvis de mest socialt prövade. I början på 1900-talet var detta

⁶⁹ Borg m.fl. 1981, s. 138.

⁷⁰ Inger 2011, s. 279.

⁷¹ Eklund 1974, s. 215 f.

exempelvis grovarbetare, fabriksarbetare med flera. Kontrollen mot dessa genom arbetslagstiftningen yttrade sig genom att arbetsgivaren, genom 1864 års näringslivförordning, hade en fortsatt stark rätt att diktera arbetsvillkoren, lön, arbetstid med mera. Luthers hustavla med husbonden patriarkaliska rätt som genomsyrade legostadgorna, speciellt 1805 års legostadga, levde kvar men utan hänsyn till att i denna relation ingick också ett ansvar från arbetsgivarens sida att rå om sina anställda. Kontraktet som låg till grund mellan arbetstagare och arbetsgivare var främst dikterat utifrån arbetsgivarens sida. Arbetarnas lösning, för att återfå en viss trygghet, var att organisera sig fackligt. Arbetsmarknaden i Malmö har vi i föregående kapitel sett var rätt ostabil under perioden år 1903 till år 1913. Vanligtvis var det arbetarna som initierade de fackliga striderna i början på 1900-talet för att få bättre arbetsvillkor. Oavsett, var det i början av 1900-talet fortfarande arbetsgivaren som hade övertaget i anställningsförhållandet. Vid krisår som Malmö upplevde år 1907 och år 1908 resulterade detta i att arbetsgivaren gjorde sig av med arbetare och många av de minst bemedlade gick utan arbete. Möjligheten att vända sig antingen till flaskan, tigga eller sälja sin kropp blev tyvärr alternativet för att kunna försörja sig när arbete inte gick att få.

Genom arbetslags- och näringslagstiftningarna kunde staten kontrollera vem som släpptes in på arbetsmarknaden. I och med de nya näringslagstiftningarna under 1800-talet men framförallt industrialiseringen i Sverige som skedde runt år 1870 fick kvinnan ta allt mer utrymme inom näringslivet. Detta innebar en ökad yrkesverksamhet för kvinnor samt en utvandring från jordbruk och husligt arbete. Trots att kvinnor tilläts inom vissa branscher tilläts de inte överallt. Genom att inte släppa in kvinnor i alla branscher eller bereda dem tillgång till de högre utbildningarna så att de kunde få högre tjänster upprätthöll staten kontrollen över vilket kön som skulle komma att arbeta vart och därigenom de sämre förhållanden som skulle komma att gälla för kvinnor. Varför såg det ut så här? Svaret på frågan kan ges från flera perspektiv. Det svenska agrarsamhället med hushållet som sin utgångspunkt började brytas sönder under slutet av 1800-talet i och med den industriella revolutionen. Dock levde sederna kvar där arbetsindelningen utgick ifrån kvinnliga och manliga sfärer. Kvinnor fick sämre betalt för sitt arbete vilket motiverades på principerna om att kvinnor presterade mindre arbete samt ägde färre behov jämfört med männen vilket vittnar om liknande tankesätt som rådde i legostadgorna från 1700-talet där pigor fick sämre betalt än drängar. Sverige hade i början av 1900-talet trots de politiska förändringar som hade skett under 1800-talet inte helt gjort upp med gamla seder om att värdera män och kvinnors arbete som olika mycket värt.

4.2 Fattigvården

Från att Sveriges kristnades räknar man att en typ av fattigvård startade i Sverige.⁷² Enligt de kristna sederna skulle man som god kristen visa barmhärtighet gentemot de fattiga. ”Man gaf för gifvandets egen skull och ej för att lindra eller afhjälpa nöd. Och af detta sätt att meddela fattigvård följde, att de fattiga för att blifva föremål för vård måste tigga.”⁷³ Fattigvården bestod således under denna tid av privat välgörenhet där den bättre bemedlade gav pengar till den fattige som bad om pengar och därigenom visade sig vara i nöd.

Reglering kring fattigvården finns att hitta i de svenska landskapslagarna och framåt, trots dessa bestämmelser var det först på 1800-talet som fattigvården organiserades. Fram till dess utgjordes den, som ovan beskrivits, mest av privat välgörenhet med undantag för de publika inslagen av hospitals och liknande.⁷⁴ Hospitals var ursprungligen inrättningar, ombesörjda av kyrkan, som tog hand om de som drabbats av spetälska. De utvecklades sedan till att bli de inrättningar där de sjuka och fattiga blev omhändertagna.⁷⁵ Efter reformationen kunde inte kyrkan ta hand om fattigvården längre utan uppdraget föll på staten och hospitalens välbefinnande blev statens uppgift.⁷⁶

På 1500-talet var det tillåtet att tigga men samtidigt började regleringen gentemot lösdriveriet, och då i nära samband med fattigvårslagstiftningen, börja ta form.⁷⁷ Förändringen i samhällets attityd gentemot tiggeriet kan här urskönjas, där det går från att vara en accepterad form av att försörja sig på till att ses som ett sätt att undvika riktigt arbete. Enligt Hans Swärd kom med reformationen och de lutheranska tankarna om arbetets betydelse en förändring i inställning hos människor. En snålhet och misstänksamhet började riktas mot de som bad om pengar och de började betraktas som lata och arbetsovilliga. Man ville att tiggeriet skulle upphöra, sysselsätta de dagdrivare som inte gjorde något vettigt samt ge arbete åt de fattiga. Under 1600-talet utvecklades detta och det upprättades ett flertal tiggarrordningar för att råda bot på tiggeriet och lösdriveriet.⁷⁸

Genom 1788 års förordning blev fattigvården en kommunal uppgift då förordningen innebar inskränkningar i vissa befolkningsgruppers rätt att flytta till en annan församling.⁷⁹ Bakgrunden till förordningen var diskussionen kring vem som skulle stå för kostnaden för de inflyttande

⁷² Lindstedt 1915, s. 3.

⁷³ Lindstedt 1915, s. 4.

⁷⁴ Lindstedt 1915, s. 9.

⁷⁵ Lindstedt 1915, s. 11.

⁷⁶ Lindstedt 1915, s. 14.

⁷⁷ Lindstedt 1915, s. 15.

⁷⁸ Swärd, Hans, ”Att bekämpa fattigdom med lagar för fattiga- en omöjlig ekvation?”, I: *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*, (red. Hans Swärd och Maria-Anna Egerö), Borås, 2008, s. 21.

⁷⁹ Montgomery 1951, s. 41.

fattighjonen, det vill säga hemortsrätten. Det bestämdes att den ort där den fattige var mantalsskriven skulle vidkännas den fattiges vård. Många av kommunerna försökte att utvidga restriktionerna, utöver vad förordningen tillät, så att endast vissa önskvärda personer kunde flytta in i deras kommun. Kommunernas olika tillämpning av 1788 års förordning innebar att det rådde en osäkerhet kring de fattigare folkgruppernas flyttningsrätt. Enligt Montgomery påverkade detta tillgången på arbetskraft då ”möjligheterna att erhålla arbete i främmande kommuner kringkars, ökades i många fall risken för arbetslöshet.”⁸⁰ Om man stod arbetslös fanns det en stor risk att man i samhället blev klassad som försvarslös och kunde bli utsatt för polisåtgärder.⁸¹

Som tidigare konstaterats genomgick Sverige en befolkningsökning från år 1750 till år 1850. Den högsta ökningen skedde i de lägre klasserna vilket påverkade fattigvården på så sätt att större ekonomiska krav samt ett behov av dess formalisering krävdes.⁸² Genom 1847 års fattigvårdsförordning fick fattigvården en fastställd struktur. Hemortsrätten avskaffades och kommunernas ansvar för sina fattiga underströks tydligt i förordningen. Särskilda fattigvårdsstyrelser skapades för att leda arbetet och kommunerna skulle själva finansiera sina fattiga. Den tidigare begränsade flyttningsrätten avskaffades och man blev i princip fri att kunna flytta vart man ville.⁸³ Rätten till fattigvård lagsfästes och möjligheterna till att överklaga ett negativt beslut blev kodifierad.⁸⁴ Förordningen förbjöd tiggeri och det fanns en tydlig koppling i den till försvarslöshetsregleringen. Om en person efter 15 år fyllda blev påkommen med att tigga skulle han eller hon ”behandlas lika med försvarlös person”.⁸⁵

I 1853 års fattigvårdsförordning hade man ytterligare kopplingar till försvarslöshetslagstiftningen i och med ett tillägg till 7 § i 1846 års förordning. Lagstiftningen ålade en arbetsför person som under fattigvårdsstyrelsen husbondevälde stod och som vägrade utföra det till sig tilldelade arbete att kunna bli behandlad enligt försvarslöshetslagstiftningen.⁸⁶

År 1869 gjordes framställan i riksdagen om utarbetandet av en ny fattigvårdsförordning, vilket resulterade i 1871 fattigvårdsförordning.⁸⁷ Förordning skulle komma att gälla fram till och med år 1918 då den ersattes

⁸⁰ Montgomery 1951, s. 44.

⁸¹ Montgomery 1951, s. 44.

⁸² Nilsson 2003, s. 124.

⁸³ Nilsson 2003, s. 123 f.

⁸⁴ Peterson 1983, s. 60.

⁸⁵ Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning angående Fattigvården i Riket; Gifwen Stockholms Slott den 25 maj 1847 (SFS 1847:39) 20 § mom 2.

⁸⁶ Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, angående Fattigvården i Riket; Gifwen Stockholms Slott den 13 juli 1853 (SFS 1853:39) 7§ mom 4 samt Wallentin, Hans, *Lösdriveri och Industrialism Om lösdriverifrågan i Sverige 1885-1940*, Östersund, 1989, s. 7.

⁸⁷ Kongl. Maj:ts nådiga Förordning angående fattigvården; Gifven Stockholms Slott den 9 Juni 1871 (SFS 1871:33).

av lag SFS (1918:422) om fattigvården, fattigvårdslagen. I samband med tillkomsten av 1871 års fattigvårdsförordning lades också förslag om att se över försvarslöshetslagstiftningen.⁸⁸ 1871 års förordning försämrade förhållandena för de fattiga jämfört med tidigare fattigvårdsförordningar. Endast de som saknade arbetsförmåga och därmed inte kunde försörja sig godkändes fattigvård. Fattigvårdsstyrelsen kunde också kräva återbetalning från den fattige.⁸⁹ Kommunerna återfick makten över de fattiga och kunde fritt bestämma hur fattigvården skulle organiseras.⁹⁰ Besvärsrätten upphävdes och organisationen hölls inte under statlig kontroll. Enligt Karsten Åström präglades 1871 års förordning av en restriktivitet och inskränkningar som syftade till att avskräcka från att ta emot stöd. Husbondemakten hade utökats och husbonderätten omfattade de flesta som nyttjade fattigvård vilket ”innebar att fattigvårdsmyndigheten kunde hålla ”arbetsovilliga” i arbete och förfoga över eventuell arbetsförtjänst och egendom.⁹¹ Då besvärsrätten togs bort gav de processuella reglerna inte den enskilde någon möjlighet att besvära sig över nekat fattigunderstöd.⁹²

4.2.1 Fattigdom, rätt eller orätt?

Den rätta och orätta fattige blev en metod för att skilja på de som var ansvarslösa från de ansvarsbefriade. Bistånd skulle endast ge till de rätta fattiga det vill säga de som saknade möjlighet att försörja sig och var arbetsoförmögna. I 1871 års fattigvårdsförordning uttryckts det klart att de rätta fattiga var barn, gamla, sjuka och vanföra som saknade anhöriga. Utöver dessa fanns det ytterligare en grupp menar Birgitta Jordansson, lektor vid Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap på Göteborgs universitet. I den offentliga fattigvårdens dagliga verksamhet tillhörde också kvinnor med barn kategorin ”rätta fattiga” då det ansågs tillräckligt att kvinnorna tog hand om barnen vilket baseras på synsättet om mannens och kvinnans olika uppgifter. Män och kvinnor ska i deras relation komplettera varandra. Kvinnan ansvarade för hemmet och familjen medan mannen stod för det ekonomiska.⁹³

Malin Junestav menar på att ett viktigt spår i diskussionen kring fattigdom och samhällets stöd är föreställningarna kring arbetsvillighet och arbetsförmåga. ”Att en vuxen och arbetsför person (särskilt om personen var en man) skulle ha rätt till ekonomiskt stöd från samhället utan krav på

⁸⁸ Underdånigt förslag till förordning angående lösdrifveri mm, 1882, Göteborg, s. 2.

⁸⁹ (SFS 1871:33) 30 §.

⁹⁰ (SFS 1871:33) 7 §.

⁹¹ Åström, Karsten, ”1918 års fattigvårdslag – mellan social kontroll och sociala rättigheter” I: *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*, (red. Hans Swärd och Maria-Anna Egerö), Borås, 2008, s. 83 f.

⁹² Åström 2008, s. 84.

⁹³ Jordansson, Birgitta, ”Vem var fattig och varför? Svensk fattigvårdspolitik i ett historiskt perspektiv” I: *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*, (red. Hans Swärd och Maria-Anna Egerö), Borås, 2008, s. 115 f.

motprestation betraktades länge som en motbjudande idé.”⁹⁴ Utifrån ovan angivna påstående hade samhället en mindre tillåtande attityd mot manliga lösdrivare i arbetsför ålder som inte kunde prestera jämfört med kvinnor i samma situation.

De orätta fattige, det vill säga den som egentligen var arbetsför men valde att inte arbeta, kom aldrig i fråga gällande understöd. Dessa togs in på arbetsinrättningar för att tvinga fram arbetsviljan, exempelvis lösdrivare.⁹⁵

4.2.2 Sammanfattning av fattigvården

1885 års lösdriverilag hade en nära koppling till lagstiftningen om fattigvård då lösdriverilagen endast tillämpades på de som inte hade pengar att kunna försörja sig själv. Likaså släpptes en lösdrivare fri från tvångsarbete om personen skulle få tillgång till pengar och därigenom kunna försörja sig själv.

Den fattigvårdslagstiftning som gjordes gällande mot lösdrivare i början på 1900-talet var 1871 års fattigvårdsförordning. Den kontroll den utövade mot lösdrivaren var främst dess strikta regler om vem som skulle godkännas fattigvård. Som ovan redovisats var det endast de som saknade arbetsförmåga och därmed inte kunde försörja sig som godkändes fattigvård. Lösdrivare, som var en arbetsför person, kunde därmed aldrig kvalificeras. Genom att aldrig kvalificeras till fattigvård var alternativen för de män och kvinnor som inte hade tillräcklig inkomst att hitta alternativa inkomstmöjligheter som att prostituera sig eller tigga om pengar.

Som Jordansson gjort gällande förekom det dock en skillnad i synen på rätt och orätt fattig där kvinnor med barn ansågs tillhöra kategorin rätt fattig, men inte männen. Anledningen till detta är, precis som Jordansson hänvisar till, synen av att män och kvinnor haft olika arbetsuppgifter. Kvinnans roll i det gamla agrara samhället var att ta hand om hushållet och se efter barnen. Männen har alltid haft det ekonomiska ansvaret och aldrig förknippats med att ta hand om barnen.

⁹⁴ Junestav, Malin, ”Arbetslinjen i sociallagstiftningen – från nödhjälp till aktivitetsgaranti” I: *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*, (red. Hans Swärd och Maria-Anna Egerö), Borås, 2008, s. 102.

⁹⁵ Jordansson 2008, s. 117 f.

5 Prostitution

5.1 Synen på prostitution 1910

I 1910 års reglementeringskommittés betänkande presenterades en syn på prostitution som något som är liktydigt med prostituerade kvinnor. Enligt Arne Borg, socialdirektör i Stockholm kommun, med flera innebär den uttryckta synen att "[...]härigenom riktas intresset mot de ofta socialt utslagna kvinnorna, medan männen deltagande i prostitutionen inte görs synligt eller ännu mindre betraktas som ett socialt, mänskligt problem."⁹⁶ De åtgärder som riktades mot dessa prostituerade kvinnor har ofta varit åtgärder av kontrollerande och bestraffande inställning från myndigheternas sida.⁹⁷

De prostituerade kvinnorna ansågs av 1910 års reglementeringskommitté som särskilt farliga ur smittohänseende då det vid den tiden fördes en kamp mot de veneriska sjukdomarna. Dessa uppfattades som farliga sjukdomar med allvarliga följdverkningar. Kvinnornas farlighet motiverades genom att:

"Möjligheten för kvinnan att utföra könsakten mycket oftare än mannen och utan driffjädern af en stark, sinnlig maning gör nämligen, att en enda smittad kvinna, som yrkesmässigt hängifver sig åt skörlefnad, i allmänhet förmedlar sjukdomens öfverförande till mångdubbelt flera individer än en till kundkretsen hörande smittad man."⁹⁸

Grunden för statens stränga kontroll av de prostituerade kvinnorna anfördes därmed genom könssjukdomarnas utbredning.⁹⁹

1910 års reglementeringskommittés definition av prostituerad löd:

"Med prostituerad förstår man att en person, man eller kvinna, som vanemässigt skaffar sig inkomster genom lösa och tillfälliga könsförbindelser. Då mannen emellertid högst sällan söker en sådan förvärfvs källa, fattas dock ordet närmast såsom liktydigt med en kvinna, som drifver yrkesmässig otukt eller, såsom de på svenskt lagspråk blifvit uttryckt, låter bruka sig till skörlefnad..."¹⁰⁰

Enligt Borg var promiskuiteten, vanan och förvärvssyftet de viktigaste momenten i 1910 års definition. Definitionen av begreppet är viktigt. Genom att endast kvinnorna som säljer sex innefattas i definitionen och inte de som köper den sexuella tjänsten, inriktas intresset endast på de prostituerade kvinnorna. Därigenom ställs endast frågorna utifrån "hur" och "varför" de prostituerar sig, samt svaret handlar endast om kvinnors möjlighet att försörja sig samt deras sociala och ekonomiska problem.

⁹⁶ Borg m.fl. 1981, s. 42.

⁹⁷ Borg m.fl. 1981, s. 42.

⁹⁸ Underdånigt betänkande angående åtgärder för motarbetande af de smittosamma könssjukdomarnas spridning. Afgifvet af den af kungl. Maj:t den 6 nov. 1903 för ändamålet tillsatta kommitté, s.70.

⁹⁹ Borg m.fl. 1981, s. 43.

¹⁰⁰ Reglementeringskommitténs betänkande, s. 77.

”Den centrala frågan för att förstå företeelsen måste handla om det man köper, dvs. ”behovet” av sexualitet. Och svaret på den frågan handlar inte om försörjningsmöjligheter för vissa kvinnor utan om de mellanmänskliga relationerna mellan män och kvinnor och mäns sexualitet.”¹⁰¹

1910 års definition av begreppet prostitution samt prostituerade speglades i dess samtid vilket den empiriska undersökningen nedan kommer att visa.

5.2 Den västerländska prostitutionens historia

5.2.1 Tidig tid samt medeltid

Prostitutionens historia kan man i den västerländska historien spåra cirka 5000 år tillbaka. 3000 år före Kristus förekom prostitution i det mesopotamiska samt egyptiska området. Det finns lagsamlingar bevarade från senare som visar på att prostitutionen förekom under dessa år i relativt bred omfattning.¹⁰²

I det medeltida Europa utvecklades feodalismen vilket utgjordes av beroendekedjor mellan samhällets olika skikt. På denna grund vilade samhällsordningen under medeltiden. Prostitution var en relativt vanligt företeelse under medeltiden och förekom i olika former.

Bordellverksamheten var en av dess former och enligt den feodala samhällsordningen följde att det fanns allmänna övergripande lagar samt mer detaljerade förordningar som reglerade bordellverksamheten. En poäng med bordellförordningarna var att inte endast reglera bordellens placering, ledning och de prostituerade utan också de som köpte de sexuella tjänsterna. Ogifta kristna män fick besöka prostituerade. Borg anser att den tidigare kristendomen måste karakteriseras som sexualnegativ, det vill säga att människans sexuella drift inte accepterades på ett självklart sätt.¹⁰³ Detta påstående baserar han och de andra sakkunniga som bidragit till *Prostitution Analys Förslag till åtgärder* på att majoriteten av de tidiga kyrkofäderna predikade för celibatet och bevarandet av den kvinnliga oskulden. Samlag tolererades endast inom äktenskapet och då som en akt för att producera avkomma.¹⁰⁴

5.2.1.1 Synen på kvinnors och män sexualitet under medeltiden

Enligt Borg åtföljs den sexualnegativa synen av en tydlig könsåtskiljande syn där mannens överhöghet över kvinnan belystes.¹⁰⁵ Argumentet baseras

¹⁰¹ Borg m.fl. 1981, s. 48.

¹⁰² Borg m.fl. 1981, s. 56.

¹⁰³ Borg m.fl. 1981, s. 67.

¹⁰⁴ Borg m.fl. 1981, s. 67.

¹⁰⁵ Borg m.fl. 1981, s. 67 f.

bland annat på aposteln Paulus brev till korintierna där han skriver att kvinnan endast återspeglar mannens härlighet. Likaså dennes brev till efesierna där Paulus diskuterar makars plikt gentemot varandra och att hustrun är underordnad mannen. Kristendomen var under medeltiden en starkt religiöst etablerad religion vilket resulterade i att kyrkans synsätt dominerade ideologiskt. Prostitutionen accepterades under denna tid, den ansågs som ett nödvändigt ont och genom den officiella bordellen försökte myndigheterna reglera dubbelmoralen i någorlunda anständiga former.¹⁰⁶

5.2.2 1500- till 1700-talet

På 1500- talet reformerades Sverige och blev protestantiskt. Katolicismen hade varit mycket mer accepterande mot prostitutionen. Enligt Borg accepterade inte protestantismen prostitutionen som ett nödvändigt ont som den medeltida katolicismen hade gjort. Krav började höras om att bordellerna skulle avskaffas. Till det etisk-religiösa motståndet kom under 1500-talet det hygieniska skälet. Syfilis började sprida sig och de prostituerade började ses som smittohärdar.¹⁰⁷

Under 1700-talet innebar tidens anda att synen på prostitution mildrades, eller att myndigheterna tittade åt det andra hållet. Orsaken bakom detta var bland annat produktionsutvecklingen, de naturvetenskapliga upptäckterna och upplysningsfilosofin som utmanade kyrkan. Protestantismens tidigare fördömande av prostitutionen försvagades och de lagar som tillämpats mot prostitutionen tillämpades inte i full utsträckning. Mot 1700-talets slut och början av 1800-talet växte sig motståndet mot prostitutionen allt starkare igen där åtgärder mot de veneriska sjukdomarna ansågs alarmerande. Kontrollåtgärder mot de prostituerade förstärktes därmed åter igen. 1734 års lag hade vissa stadganden rörande prostitution. Lagen präglades av att könsumgänge endast var tillåtet inom äktenskapet och all utomäktenskapligt könsumgänge var straffbart.¹⁰⁸ Om ogifta parter hade sexuellt umgänge kunde de enligt 1734 års lag straffas för lönskaläge.¹⁰⁹ Om en av parterna var gift med någon annan straffades för enkelt hor.¹¹⁰ Om båda parter var gifta med andra straffades för dubbelt hor.¹¹¹ Bestämmelser fanns också om koppleri och skörlevnad där den som höll sådana hus och samkväm där otukt och lösaktighet drives liksom ”the qwinnor, som i sådana hus låta sig till skörlefnad bruka”¹¹² skulle gripas, häktas och dömas till böter eller allmänt arbete.¹¹³

¹⁰⁶ Borg m.fl. 1981, s.70.

¹⁰⁷ Borg m.fl. 1981, s. 75 f.

¹⁰⁸ Se Missgiernings Balk Cap. LIV. Samt Cap. LV.

¹⁰⁹ Missgiernings Balk Cap. LV. 1 §, 2 mening.

¹¹⁰ Missgiernings Balk Cap. LV. 1-6 §§.

¹¹¹ Missgiernings Balk Cap. LVI. 1 §.

¹¹² Missgiernings Balk Cap. LVII. 2 §.

¹¹³ Missgiernings Balk Cap. LVII. 2 §.

5.2.2.1 Synen på kvinnors och män sexualitet från 1500 till 1700-talet

Enligt Borg med flera påverkade den manliga över- samt kvinnliga underordningen, som fortfarande under 1500- till 1700-talet genomsyrade det medeltida Europa, även den sexuella sfären.¹¹⁴ Borg menar på att det rådde en allmän sexualfientlig kultur där sexualiteten generellt inte betraktades som något positivt som skulle bejakas hos varken kvinna eller man. Mannens pockande drift erkändes dock medan kvinnans sexualitet inte fanns. ”Sexualfientligheten slog mot båda könen men hårdast och mest obönhörligt mot kvinnan.”¹¹⁵ Andra orsaker och faktiska förhållande som också påverkade den strängare synen och regleringen gentemot kvinnan och hennes sexualitet var också risken för oönskad graviditet, hög spädbarnsdödlighet, fattigdom och sjukdomar.¹¹⁶

5.2.3 Översiktligt om prostitutionen i Sverige från 1800 till tidigt 1900-tal

1734 års lag ersattes av 1864 års strafflag där ett särskilt kapitel i den nya lagen berörde sedlighetsbrott. Regler om otukt med personer i vissa angivna beroendesituationer fanns. Bestämmelser om koppleri och sårande av tukt och sedlighet. Regler om äktenskapsbrott, straff för enkelt och dubbelt hor samt olika former av tvegifte fanns också i lagen.¹¹⁷

Enligt Borg var synen på prostitutionen under den här tiden att det var ett slags nödvändigt ont.¹¹⁸ De kontrollåtgärder som gjordes gällande mot prostitutionen riktades sig endast mot de prostituerade och allt fler städer började utföra reglementeringar för att kontrollera den veneriska smittan. I Stockholm inrättades bland annat år 1859 en besiktningsbyrå, först år 1888 reglerades prostitutionen i Malmö.¹¹⁹

Debatten kring prostitutionen växte sig allt starkare under 1800-talet. När städer började reglera prostitutionen intensifierades debatten. Förespråkare för reglementeringen var ofta läkare, militära befälhavare och andra företrädare för statsmakten. Tanken var att genom att föra en polisiär och medicinsk uppsikt av de inskrivna prostituerade skulle spridningen av de veneriska sjukdomarna begränsas.¹²⁰ Kontrollsystemet riktades helt och hållet mot kvinnorna och inte mot köparna, vilket vanligtvis utgjordes av män. Som motpol och reglementeringssystemets kritiker bildades på initiativ av engelskan Josephine Butler den ”Brittiska, kontinentala och allmänna federationen för upphävande av prostitutionen såsom legaliserad

¹¹⁴ Borg m.fl. 1981, s. 84.

¹¹⁵ Borg m.fl. 1981, s. 84.

¹¹⁶ Borg m.fl. 1981, s. 84.

¹¹⁷ Straff-lag. Gifwen Stockholms Slott den 16 Februari 1864, 18 kap.

¹¹⁸ Borg m.fl. 1981, s. 93.

¹¹⁹ Borg m.fl. 1981, s. 94 f.

¹²⁰ Borg m.fl. 1981, s. 96.

och tolererad institution”.¹²¹ År 1877 bildades en svensk Federationsavdelning som från och med år 1878 till och med år 1905 gav ut tidsskriften Sedlighets-Vännen. Tidsskriften bevakade prostitutionsfrågorna och propagerade för Federationens ståndpunkter vilket i Sverige var att avskaffa reglementeringssystemet. Under 1880-talet fördes en het debatt mellan de som var för reglementeringen och de som var emot. Dock vann inte de som förespråkade dess avskaffande gehör. Medicinska skäl var den starkaste anledningen enligt Svenska Läkarsällskapet som var reglementeringens varmaste förespråkare. Först i början av 1900-talet började Federationen vinna gehör men det var inte den abolitionistiska ståndpunkten som resulterade i att år 1903 tillsattes en utredning för att utreda hur de smittosamma könssjukdomarna skulle motverkas. Snarare den uppfattningen att reglementeringen behövde reformeras. Riksdagen beslöt nämligen i maj år 1903 att

”Kungl. Maj:t måtte låta utreda, hvilka åtgärder från samhällets sida borde vidtagas för att på ett humanare och tillika verksammare sätt, än nu skedde, motarbeta de smittosamma könssjukdomarnas spridning, samt till Riksdagen inkomma med de framställningar, som af denna utredning kunde föranledas”.¹²²

Beslutet resulterade i 1910 års regeringskommitté vars samtida syn på prostitution och prostituerade ovan redovisats.

¹²¹ Borg m.fl. 1981, s. 97.

¹²² Reglementeringskommitténs betänkande, s. 109.

6 Lagreglerna kring lösdriveri

När lösdriverilagen tillkom år 1885 var det för att ersätta Kongl. Stadgan angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer af den 29 Maj 1846. Lagstiftningen behövde ges en enklare form, straffbestämmelserna behövdes mildras samt lagstiftningen behövde moderniseras.¹²³ Lösdriveri var inget nytt år 1885 men i tidigare lagstiftning användes begreppet försvarslös eller att en person saknade laga försvar.

6.1 Lösdriveriets historia och framväxt

Historisk kan man i den svenska regleringen om lösdriveri, trots att gränsdragningen sinsemellan är oklar, urskilja två grupper av åtgärder. Den första utgör åtgärder med socialekonomisk bakgrund där syftet var att skaffa billig arbetskraft till näringarna. Den andra var direkta tvångsåtgärder som vidtogs i säkerhetssyfte mot de som strök omkring i land och stad.¹²⁴

Åtgärder tillhörande den första gruppen kan föras tillbaka till införandet av begreppet laga försvar på 1500-1600 talet som kom att kallas 1569 års adelsprivilegier som kort omnämns i kapitlet om arbetslagstiftningen. Syftet med åtgärden var som tidigare påpekats främst att säkra tillgången på arbetskraft. Därför införde man ett tjänstevång vilket innebar att vissa grupper var tvungna att ha en anställning för att inte anses vara försvarlös.¹²⁵ Från början var laga försvar den frihet som adeln ägde enligt gällande privilegielagstiftning att befria sina underlydande från krigstjänst.¹²⁶ Bestämmelser kring antalet underställda som hushåll fick ”försvara” beroende på dess storlek infördes i 1686 års legostadga. Laga försvar innebar nu innehav av årstjänst och efter att utskrivningsväsendet upphörde blev det ett villkor för att folk skulle befrias från till exempel krigstjänst och andra tvångsåtgärder. De andra som var försvarlösa tvångsrekryterades till krigstjänst, allmänt arbete vid kronans gårdar och gruvor eller blev utplacerade hos näringsidkare som generellt hade det svårare att locka till sig arbetskraft.¹²⁷

Åtgärder tillhörande den andra gruppen finns att finna i Birger Magnussons år 1303 utfärdade stadga där alla kringstrykande ålades att inom en viss tid skaffa sysselsättning annars kunde de utsättas för spöslitning och få sina öron avskurna.¹²⁸ Dessa lösdrivare som utgjordes av bettlare och annat löst folk spärrades vanligtvis in i slottens källare och andra fängelser. Senare

¹²³ Underdånigt förslag till förordning angående lösdrifveri mm 1882, s. 2.

¹²⁴ Utredning med förslag om Lösdrivarlagens upphävande m.m. avgiven av 1948 års lösdriveriutredning, Stockholm, 1949, s.35.

¹²⁵ Nilsson 2003, s. 125.

¹²⁶ Von Koch, Ragnar m.fl., *Lösdrivaren och samhället Inlägg i en aktuell samhällsfråga*, Stockholm, 1927, s. 7.

¹²⁷ SOU 1949:4 s. 36.

¹²⁸ SOU 1949:4 s. 36.

valde man att placera dessa personer i korrektionsanrättningar.¹²⁹ Istället för att stänga ute de försvarslösa, tiggarna och annat löst folk från samhället genom att spärra in dem satte man dem nu i arbete. Arbetet var statens svar på att bekämpa fattigdomen och år 1622 kom Sveriges första tukthusordning.¹³⁰ En kombinerad tvångs- och uppfostringsanstalt uppfördes på Riddarholmen i Stockholm.¹³¹ Att tyngdpunkten låg på arbetsmomentet var för att det både skulle verka i moralbindande syfte samt göra den intagne till mer socialt användbar. Lättja gjorde samhället svagt därför användes också religionen för att disciplinera och tukta dessa människor.¹³² År 1698 kom en kunglig stadga som införde spinn-, rasp- och tukthus i Stockholm där både män och kvinnor planerade arbeta.¹³³ År 1724 inrättades ett spinnhus i Stockholm där både män och kvinnor spann ull,¹³⁴ men enligt Wieselgren var det mest kvinnor och då främst försvarslösa som arbetade på spinnhuset tills de fick laga försvar. Likaså fanns på spinnhuset kvinnor straffade för stöld och prostitution.¹³⁵ I slutet av 1700-talet fanns endast tre spinnhus i bruk i Sverige. De fanns i Stockholm, Göteborg och Norrköping och dit skickades försvarslösa kvinnor.¹³⁶ Under 1600- och 1700-talet påverkades antalet lösdrivare av om det rådde missväxt eller krig i Sverige. När fler människor började tigga på gator och drog fram längs med landsvägen så ökade också kraven från samhället att något skulle göras åt dessa lösdrivare på grund av säkerhetsskäl.¹³⁷

6.1.1 1846 års försvarslöshetsstadga och 1853 års försvarslöshetsförordning

Attityden mot de försvarslösa kastades under början av 1800-talet fram och tillbaka där lagstiftningen kring dem endera dagen skulle skärpas och andra dagen mildras. Hans Wallentin, docent i ekonomisk historia vid Mitthögskolan, uttrycker att lagstiftningen under den här tidsepoken präglades av ett visst vankelmod rörande försvarslöshet. När lagstiftaren bestämde sig för att skärpa lagstiftningen blev fängelserna och arbetsanstalterna fyllda med försvarslösa. Detta resulterade i att samhället ville ha mildare reglering gentemot lösdrivare men då ökade också deras närvaro ute i samhället vilket också ledde till upprörda röster.¹³⁸ 1846 och

¹²⁹ SOU 1949:4 s. 36.

¹³⁰ Snare, Annika, *Work, war, prison, and welfare*, andra upplagan, Köpenhamn, 1992, s. 56.

¹³¹ Förslag till lag om lösdrivares behandling m. fl författningar avgivna av utsedda kommitterade Del V av Fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande, Stockholm 1923, s. 14.

¹³² Snare 1992, s. 58.

¹³³ Wieselgren, Sigfrid, *Sveriges fängelser och fångvård från äldre tider till våra dagar: ett bidrag till svensk kulturhistoria*, Stockholm, 1895, s. 156.

¹³⁴ Snare 1992, s. 62.

¹³⁵ Wieselgren 1895, s. 243.

¹³⁶ Snare 1992, s. 65.

¹³⁷ Wallentin, Hans, *Lösdriveri och Industrialism Om lösdriverifrågan i Sverige 1885-1940*, Östersund, 1989, s. 5.

¹³⁸ Wallentin 1989, s. 6.

1853 års förordningar sammanfattar det försvarslössystem och det vankelmod som rådde under 1800-talet som först avslutades genom tillkomsten av 1885 års lösdriverilag.

1846 års förordning kan ses som en socialliberallagstiftning som ville reformera försvarslöshetslagstiftningen, medan 1853 års försvarslöshetsordning blev resultatet när en mer konservativ regering fick makten.¹³⁹ Både 1846 och 1853 års försvarslöshetsförordningar uttryckte att de två kriterier som främst beaktades för att man skulle erhålla laga försvar var om man hade egendom eller ett arbete.¹⁴⁰ 1853 års förordning hade ett mildare arbetskrav än den tidigare då det räckte med att en person visade ett intyg där det bekräftades att personen var villig att arbeta; ”eljest, enligt intyg af behörig embetsmyndighet eller tjänsteman”.¹⁴¹ Förändringen som skedde med 1846 års försvarslöshetsförordning var att hederliga arbetslösa inte längre kunde dömas till allmänt arbete för att de saknade tjänst. Straffet för försvarslöshet blev tidsbegränsat samt kommunerna fick åta sig huvudansvaret för dem.¹⁴² Trots dessa positiva förändringar för de försvarlösa blev den försvarslöse genom 1853 års försvarslöshetsförordning frihet av vistelseort begränsad. Den försvarslöse åtlodde fortfarande ett villkorat arbetstvång samt hölls under uppsikt av myndigheter.¹⁴³ Genom 1853 års förordning infördes också att den försvarslöse kunde dömas till tvångsarbete på grund av lättja. Begreppet gav upphov till en skönmässig bedömning, vilket gjorde rättlägget för försvarlösa osäkert. Genom tillägget kunde också samhället lättare ingripa i individers liv.¹⁴⁴ I 1853 års förordning infördes också att den försvarslöse kunde dömas till tvångsarbete på grund av denne inte iakttagit ”ordning och sedlighet i sitt lefverne.”¹⁴⁵ Begreppet medförde att lösaktiga kvinnor kunde behandlas enligt lagen.

6.2 Historisk och politisk bakgrund till Lösdriverilagen

I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet genomgick Sverige en industrialisering, modernisering och urbanisering. Det fanns en oro i samhället inför framtiden och ”befolkningens kvaliteter inför den nya tidens krav”.¹⁴⁶

¹³⁹ Peterson 1983, s. 61 ff.

¹⁴⁰ Kunglig Maj:ts Nådiga Stadga, angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer, Kap 1 §1.(SFS 1846:14) samt Kunglig Maj:ts Nådiga kungörelse angående vissa ändringar uti och tillägg till Kunglig Maj:ts Nådiga Stadga angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer § 1 (SFS 1853:36)

¹⁴¹ SFS (1853:36). 1 § 1 st.

¹⁴² Peterson 1983, s. 60.

¹⁴³ SFS (1853:36) 1 § 2 st.

¹⁴⁴ Peterson 1983, s. 63.

¹⁴⁵ SFS (1853:36) 1 § 2 st.

¹⁴⁶ Edman 2008, s. 131.

Under perioden år 1750 till år 1850 hade Sveriges befolkning ökat från 1,78 till 3,48 miljoner människor det vill säga den svenska befolkningen fördubblades nästan under denna period.¹⁴⁷ Enligt Birgit Petersson var det främst de lägre samhällsklasserna ute på landsbygden som ökade medan befolkningen i städerna förblev i stort oförändrat.¹⁴⁸ Att det var just den här samhällsgruppen som växte som mest resulterade i en väldigt osäker tillvaro inom den näring där de medellösa befann sig, det vill säga jordbruksproletariatet.

”Om sommaren kan man få arbete vid slätter och skörd eller genom att ge sig ut på arbetsvandringar till andra bygder. Vinterhalvåret är ofta en period av arbetslöshet med svält och umbäranden, där man är helt utlämnad åt omgivningens eventuella välvilja.”¹⁴⁹

Detta resulterade i att gruppen försvarslösa växte sig större. När fler tiggare drog fram längs med landsvägarna började folk känna sig mer osäkra och därmed lagstifta om åtgärder för att få bort dessa från gatorna.

Ståndsamhället, vilket det svenska samhällets strukturellt var uppbyggt kring sedan medeltiden, hade börjat kritiseras i slutet på 1700- talet. Ståndsindelningen utgjordes av adel, präster, borgare och bönder. Det avgörande för maktfördelningen i ståndsamhället var de skillnader mellan olika grupper juridiskt fastställda rättigheter och skyldigheter. Beroende på vilket stånd man tillhörde hade man olika politiska och ekonomiska rättigheter. Under 1700- och 1800-talet övergick det svenska samhället successivt till ett klassamhälle där egendomsförhållandena var det avgörande för maktfördelningen. Med en växande underklass som befann sig utanför ståndsindelningen, samt de olika rättigheter som vardera stånd åtnjöt sinsemellan började ståndsamhället kännas förlegat ur ett liberalt perspektiv.¹⁵⁰

Industrialismen fick sitt genombrott i Sverige i slutet av 1800- talet. 1864 års förordning om näringsfrihet hade bland annat bidragit till detta. Lagstiftningen om laga försvar stod i strid med de liberalistiska tankegångar där fri konkurrens förespråkades samt i slutet av 1800-talet började arbetarrörelsen att organisera sig och göra anspråk på ekonomisk trygghet och att alla samhällsgrupper skulle ha lika rättigheter. Försvarslöshetslagstiftningen hade en negativ syn på fattigdom och arbetslöshet och stod i skarp kontrast mot den syn om positiva hjälpåtgärder som började gro inom socialpolitiken i slutet av 1800-talet.¹⁵¹

¹⁴⁷Se statistik från Statistiska centralbyrån. Följ länk nedan och se tabell 2/sid. 44
http://www.scb.se/Grupp/Hitta_statistik/Historisk_statistik/_Dokument/Historisk%20statistik%20of%C3%B6r%20Sverige_%20Del%201.pdf (20140107 kl.15.40)

¹⁴⁸ Peterson 1983, s. 2.

¹⁴⁹ Mattsson, Hans, *Den goda förmyndaren*, Stockholm, 1984, s. 21.

¹⁵⁰ Nilsson 2003, s. 42 f.

¹⁵¹ SOU 1949:4 s. 46.

6.3 1885 års Lösdriverilag

Lösdriverilagen var den lag som under perioden år 1903 till år 1913 reglerade lösdrivare i Sverige. Lagen var en relativt liten lag på totalt sjutton paragrafer som redogjorde för vem som var en lösdrivare, vilka repressalier den som tilldöms lösdriveri kunde utsättas för och vem som utövade kontrollen över att reglerna följdes. När lagen tillkom år 1885 var den tillämplig på personer över femton år.¹⁵²

Lagen var en fullmaktslag och inte av tvingande karaktär. Detta resulterade i att myndigheterna gavs befogenhet att vidta åtgärder mot de som enligt lagen betecknades såsom lösdrivare.¹⁵³ Lagens syfte var, enligt hovrättsrådet Ragnar von Koch, att skydda samhället från samhällsfarliga element samt att uppfostra de som inte ville arbeta.¹⁵⁴

Genom inrättandet av lagen försvann kravet på laga försvar det vill säga fast tjänst eller egendom som genomsyrar försvarslöhetslagstiftningen samt legostadgorna. Anledningen till detta var klara liberala tankar då kravet på laga försvar tillhörde ”en kvarleva från dagar då den enskilda personlighetens rätt icke var erkänd och arbetet icke frigjort”¹⁵⁵. Trots dessa liberalistiska tankar uttryckte de kommitterade att det fanns ett behov av en preventiv lagstiftning då ”lättja, vanart och tiggeri fostra, enligt allmänna moraliska lagar, lätteligen brottsliga böjelser”¹⁵⁶. Personer som visade dessa egenskaper var enligt kommittén de som strök omkring på landsvägarna och var sysslolös och de som uppenbarligen hade ett vanartigt levnadssätt och inte arbetade och därigenom störde allmän säkerhet, ordning och sedlighet det vill säga lösdrivare, prostituerade och tiggare. Således inriktades 1885 års lag mot en mer avgränsad grupp som lösdrivare och prostituerade än vad tidigare lagstiftning på området hade gjort. ”Det skedde alltså en fortlöpande kategorisering och utbrytning av olika grupper som ansågs värdiga respektive ovärdiga stöd från samhällets sida.”¹⁵⁷ Kommittén uttryckte också att behovet av den preventiva lagstiftningen var för att vidta säkerhetsåtgärder mot de som störde allmän ordning eller kränkte den enskildes rätt. Det gick inte i förväg att veta vilka som skulle komma att störa den allmänna ordningen och vem som skulle vara direkt samhällsfarlig. Därför behövdes den lagstiftningen för att staten preventivt skulle kunna gå in och korrigera ett oönskat beteende.¹⁵⁸

Lagens urskilde två grupper av lösdrivare som den ingrep mot. Den första gruppen var den vagabonderande lösdrivaren som sysslolös strök omkring utan medel till sitt uppehälle och inte sökte arbete.¹⁵⁹ Trots att kravet på

¹⁵² SFS 1885:27 1 §.

¹⁵³ SOU 1949:4 s. 50.

¹⁵⁴ Von Koch 1927, s. 7 ff.

¹⁵⁵ 1882 års betänkande, s. 30.

¹⁵⁶ 1882 års betänkande, s. 30.

¹⁵⁷ Junestav 2008, s. 101.

¹⁵⁸ se kommitterades diskussion kring stationära lösdrivare i 1882 års betänkande, s. 33.

¹⁵⁹ SFS 1885:27 1 § 1 st.

laga försvar försvann fanns det fortfarande genom lagens uppställda villkor en anknytning till arbetslagstiftningen kvar. Den andra kategorin var den medellöse, stationära lösdrivaren som inte sökte arbete samt förde ett sådant levnadssätt att den störde allmän säkerhet, ordning eller sedlighet.¹⁶⁰ Genom att använda sig av begreppet sedlighet innefattades prostituerade. I 1882 års betänkande uppmärksammar kommittén att den allmänna lagen, det vill säga 1734 års lag, inte hade några repressiva bestämmelser mot prostitution. Trots detta anser kommittén att ”skörlefnad, bedrifven äfven på annat sätt, kan förnärma den allmänna sedlighetskänslan, bör för sådant fall finnas en möjlighet att emot otukten ingripa i sedligt likasom i sanitärt syfte.”¹⁶¹ Kommitténs argument för att lösdriverilagen ska vara tillämplig på prostituerade grundar sig på att andra medborgares sedlighetskänsla annars kan förnäras om man inte gör något åt dem. Likaså understryks behovet av att kunna kontrollera de veneriska sjukdomarna genom att kontrollera de prostituerade. En lösdrivare kunde anhållas¹⁶², varnas¹⁶³, häktas¹⁶⁴ samt skickas till tvångsarbete¹⁶⁵.

De som hade befogenhet att anhålla var krono- eller polisbetjänt samt tillsyningsman. Om lösdrivaren anhölls på landet skulle denna inställas inför ortens kronofogde eller länsman. I staden skulle den anhållne förhöras av stadsfiskalen.¹⁶⁶ Om den anhållne ansågs skyldig till lösdriveri fick landsfiskalen eller stadsfiskalen tilldela personen en varning. I staden kunde polisman samt poliskommissarie efter särskilt bemyndigande också erhålla rätten att få tilldela varning.¹⁶⁷

Om man fick en varning skulle protokoll vid förhöret upprättas och kopia omgående skickas till Konungens Befallningshavande i länet, KB, (länsstyrelsen).¹⁶⁸ Om staden hade en poliskammare erhöll de länsstyrelsen befogenhet.¹⁶⁹ Om den anhållne som blivit varnad ville överklaga beslutet i sin sak hade han en möjlighet att hos länsstyrelsen antingen personligen eller skriftligen anmäla detta. Om den anhållne inte gjorde detta inom fjorton dagar kungjorde länsstyrelsen varningen till de olika polismyndigheterna, detta gjordes genom att publicera varningen i tidningen Polisunderrättelser, PU. Om den anhållne var okänd och inte ville uppge namn skulle han häktas och sändas till KB. Dessa fick uppdraget att utreda den anhållnes härkomst samt meddela varning.¹⁷⁰

Vid sidan av lagen och dess reglering kring varningssystemet utvecklade polisen en egen praxis där en anhållen för lösdriveri kunde erhålla en

¹⁶⁰ SFS 1885:27 1 § 2 st.

¹⁶¹ 1882 års betänkande, s. 34.

¹⁶² SFS 1885:27 2 § 1 mom.

¹⁶³ SFS 1885:27 2 § 1 mom. 2 st.

¹⁶⁴ SFS 1885:27 2 § 4 mom. samt 3 § 1 mom.

¹⁶⁵ SFS 1885:27 3 § 2 mom.

¹⁶⁶ SFS 1885:27 2 § 1 mom.

¹⁶⁷ SOU 1949:4, s. 50.

¹⁶⁸ SFS 1885:27 2 § 1 mom. 2 st.

¹⁶⁹ SFS 1885:27 16 §

¹⁷⁰ SOU 1949:4, s. 50.

mundlig eller enskild varning. Denna varning kungjordes inte som den officiella varningen enligt lagen gjordes. I SOU 1949:4 anges att rättspraxis kring muntlig eller enskild varning för lösdriverare utvecklades i samband med reglementeringen kring prostitution och under tidsperioden slutet på 1800-talet fram tills år 1918 det vill säga från och med 1885 års lag till att prostitution förbjöds år 1918. Om en person misstänktes för prostitution kunde polisen använda sig av lösdriverilagen och anhålla personen på grund av lagens fakultativa karaktär. Den misstänkte prostituerade kunde ges valet att underkasta sig bestämmelserna i prostitutionsreglementet för att slippa att anhållas för lösdriveri. Enligt prostitutionsreglementet kunde den som misstänktes för prostitution först erhålla en enskild varning. Om den som misstänktes för prostitution fick en andra varning blev den officiell och kungjordes i Polisunderrättelse.¹⁷¹ Enligt Hans Wallentin visar den enskilda varningen att den myndighet som anhållit en lösdriverare kunde välja mellan att fria och fälla personen. Antagligen resulterade detta också i att myndigheternas rättspraxis varierade från varandra beroende på var man befann sig i Sverige.¹⁷² Variationen i rättspraxis resulterade säkerligen också till en rättsosäkerhet för de som anhölls för lösdriveri.

Om en person inom två år efter att den blivit anhållen och varnad för lösdriveri blev åter igen anhållen för lösdriveri skulle personen häktas och sändas till KB. KB fick utdöma tvångsarbete från en månad upp till ett år. Om personen tidigare avtjänat tvångsarbete, straffarbete eller om det fanns försvårande omständigheter fick tvångsarbete i högst tre år utdömas. Vid mildrande omständigheter kunde den häktade erhålla en förnyad varning istället för att dömas till tvångsarbete.¹⁷³

Den som blivit dömd till tvångsarbete kunde överklaga beslutet inom åtta dagar efter att beslutet blev avkunnat. Överklagandet ingavs till KB som skulle skicka det vidare till Justitierevisions-expeditionen, HD:s kansli. KB bestämde om den som hade överklagat fick sättas på fri fot tills överklagandet hade behandlats. Den som endast hade erhållit en varning för lösdriveri kunde inte överklaga det beslutet.¹⁷⁴

Den som är oförmögen att ”förvärfva hvad till lifvets uppehållande oundgängligt erfordras, må ej dömas till tvångsarbete”.¹⁷⁵ Orsaker till arbetsoförmögenhet är ålderdom, kropps eller sinnessjukdom eller att man är handikappad.¹⁷⁶

I 12 § lösdriverilagen uppställs en rad villkor på den nyligen frigivne lösdriveraren. Allt från att när tvångsarbetstiden är avtjänad ska den dömda skickas tillbaka till sin hemort där personen senast var mantalsskriven¹⁷⁷ till

¹⁷¹ SOU 1949:4, s. 50.

¹⁷² Wallentin, Hans, *Kring arbetslöshet och socialpolitik i Sverige sedan 1700-talet*, Östersund, 1987, s. 13.

¹⁷³ SFS 1885:27 3 och 4 §§.

¹⁷⁴ SFS 1885:27 6 §.

¹⁷⁵ SFS 1885:27 7 §.

¹⁷⁶ SFS 1885:27 7 §.

¹⁷⁷ SFS 1885:27 10 §.

att den frigivne hade en anmälningsskyldighet till polisen i staden 24 timmar efter att han eller hon var tillbaka på hemorten.¹⁷⁸ Vidare skyldighet som 12 § ställde upp var att om den frigivne blivit dömd till tvångsarbete i sex månader eller mer var personen tvungen att under två års tid efter frigivningen, om han skulle bege sig utanför den stad eller ort dit han skickats, inneha ett tillstånd. KB gavs rätten till att befria den frigivne från alla skyldigheter. Om den frigivne trilskades och valde att inte följa de regler som påskrivits honom eller henne kunde personen på nytt prövas enligt lösdriverilagen och dömas till tvångsarbete.¹⁷⁹

Lagen fick kritik för att vara en ”klasslag”¹⁸⁰ då den dömde lösdrivaren kunde undslippa eller frikännas från tvångsarbete av KB i länet om lösdrivaren fick förändrade villkor och ”icke vidare är af nöden”¹⁸¹. Lösdrivaren kom ur sin nöd endast genom ekonomiska förbättringar.¹⁸²

Polismyndigheterna skulle gällande lösdrivare bli underrättade vid specifika stadier. Dessa stadier var när en anhållen person dömdes till tvångsarbete för lösdriveri, när denne sedan frigavs från tvångsarbetsanstalten samt när denne erhöll tillstånd att resa från den ort dit den skickats efter sin frigivning.¹⁸³ För att alla polismyndigheter skulle kunna ta del av informationen kungjordes det i Polisunderrättelser¹⁸⁴.

6.4 Sammanfattning av försvarslöshets- och lösdrivarregleringen

Genom borttagandet av kravet på laga försvar kom 1885 års lag att rikta in sig mot lösdrivare, prostituerade och tiggare. Trots det hade lagstiftningen fortfarande en nära koppling till arbete då 1885 års lag definierade lösdrivaren som sysslös, och som någon som inte söker arbete. Likaså hade lagstiftningen ett fortsatt nära samband med fattigvården då den definierade lösdrivaren som medellös, samt den som var dömd till tvångsarbete för lösdriveri frigavs om denne inte längre vara i nöd, det vill säga hade införskaftat pengar.

¹⁷⁸ SFS 1885:27 12 § 1 mom.

¹⁷⁹ SFS 1885:27 12 § 4, 5, 6 mom.

¹⁸⁰ SOU 1949:4, s. 65.

¹⁸¹ SFS 1885:27 13 §.

¹⁸² SOU 1949:4, s. 65.

¹⁸³ SFS 1885:27 15 §.

¹⁸⁴ Polisunderrättelser var en publikation till landets alla polisstationer som gavs ut från och med år 1878. Informationen i publiceringen utgjordes av den rapport som varje Polismästare hade i uppdrag att rapportera in till Rikspolisstyrelsen. De skulle rapportera in den kriminaliteten som förekom i dennes närområde som rörde lösdrivare, efterlysta, frigivna personer, stulna cyklar mm. Informationen sammanställde Rikspolisstyrelsen tre gånger i veckan och skickade sedan ut. Se mer info: (<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2068&artikel=4011185>) (20140101 kl. 17:48)

Synen på hur rättsväsendet skulle förhålla sig mot lösdrivare hade gått från ett direkt uttalat säkerhetsskäl; att lösdrivarna skulle spärras in till att i 1885 års lag fortfarande betona säkerhetsskäl men ur en preventiv synvinkel. Lagen ville också mer uppfostra dessa män och kvinnor. Trots liberalismen och socialismens framväxt ifrågasattes aldrig lösdriverilagens existens av 1882 års kommitté; lösdriverilagen behövdes för att göra något åt den här delen av befolkningen då deras beteende endast skulle uppmana andra till brottslighet.

Större delen av kontrollåtgärderna i 1885 års lösdriverilag yttrar sig likadant mot lösdrivarna oberoende deras kön, exempelvis lagens begränsande av lösdrivarens frihet när den släppts på fri fot efter att ha avkunnat sin dom om tvångsarbete. Reglerna levde kvar för lösdrivaren sedan försvarslöshetsförordningarnas tid och såg inte i lag eller förarbete olika ut beroende på kön. Den begränsade rörelsefriheten bidrog med största sannolikhet inte till underlätta den frisläppte i arbetssökandet då den var begränsad till att söka arbete i den kommunen alternativt få ett speciellt tillstånd att den fick arbeta i en ort utanför personens hemort. Att återvända till den stad, socken eller by där man inte var anonym på samma sätt som i staden och där ens granne med största sannolikhet visste att man precis avtjänat tvångsarbete kändes antagligen mindre bra för de flesta frivolva lösdrivare. Att under två år inte få lämna denna plats utan speciellt tillstånd var ett långtgående sätt för polisen att kontrollera lösdrivaren. Det villkorade arbetstvånget slutade inte när man lämnade arbetsinrättningen utan kontrollen fortsatte i alla fall minst två år till.

Majoriteten av de kontrollåtgärder som staten genom 1885 års lösdriverilag legitimerade såg likadant ut oberoende kön, därför kommer resterande del av detta avsnitt att istället fokusera på de olikheter som lagen uppställde.

Genom att i 1885 års lag använda sig av begreppet sedlighet i 1 § 2 st. lösdriverilagen innefattades prostituerade i den grupp som ansågs falla under lagen. I 1882 års förarbete förkunnades att endast kvinnor ansågs falla under prostitutionsbegreppet, inte män. Här synliggörs med andra ord en direkt skillnad mellan de manliga och kvinnliga lösdrivarna och vilket beteende som staten ville stävja samt att det endast var kvinnor som låg bakom beteendet. Redan år 1853 hade sedlighetsbegreppet introducerats i försvarslöshetslagstiftningen. Sedlighetsbrott var kopplade till Missgärningsbalken i 1734 års lag där sedlighetsbrott som exempelvis skörlevnad reglerades. Varken i den juridiska eller historiska doktrinen diskuteras införandet av sedlighetsbegreppet i 1853 års försvarslöshetslagstiftning. En orsak till varför sedlighet infördes i lösdriverilagstiftningen kan ha varit för att förenkla förfarandet av behandling av prostituerade. En administrativ lag, vilket försvarslöshetsförordningarna var, och dess förfarande är lättare att göra gällande än att föra den misstänkta prostituerade inför domstol enligt Missgärningsbalken. En annan orsak som också kan ha påverkat är vad som ovan om reglementeringen redovisats. Under 1800-talet diskuterades kontrollåtgärder gentemot den veneriska smittan där prostituerade var den

grupp som kontrollåtgärderna fokuserades mot. Prostitutionsreglementeringen och 1885 års lösdriverilag skulle komma att få ett nära samband för att reglera den veneriska smittan vilket redan introducerades genom 1853 års försvarslöshetsförordning. Oavsett de skäl som låg till grund till införandet av sedlighet i 1853 års försvarslöshetsförordning uttrycks det klart i 1882 års betänkande att prostituerade utgjorde en av de grupper som lagen var tillämplig på. Detta belyses också väldigt klart i praxis vilket nedan kommer att redovisas. Genom 1885 års lag kunde polisen anhålla kvinnorna för lösdriveri och sedan ytterst hota med tvångsarbete om de inte valde att självmant skriva in sig som prostituerad och genomgå kontrollbesiktning. Lösdriverilagen var således ett verktyg för polisen att se till att den veneriska smittan kontrollerades vilket indirekt gjordes genom att kontrollera de prostituerade.

9 § 1 st. 1885 års lag uppmärksammar att män respektive kvinnor ska skickas till olika arbetsinrättningar på grund av könens olika arbetsförmågor. Kontrollen från statens sida ser likadan ut oberoende kön då både männen och kvinnorna skickas till arbetsinrättningar men männen och kvinnornas skiljs åt beroende på deras arbetsförmågor. Orsakerna till detta kan man hitta redan från 1600-talet och införandet av tukt-, spinn- och rasphus. De försvarslösa separerades redan då i olika arbetsinrättningar där tanken från början var att både män och kvinnor skulle placeras på exempelvis spinnhuset i Stockholm men slutade med att endast kvinnor placerades där. Orsaken bakom kan vara effektivisering av arbetet samt att männens fysiska styrka ansåg man behövdes till mer grovarbete. Fler orsaker till varför männen och kvinnornas separeras efter arbetsförmåga kan också vara att familjestrukturen levde kvar där män och kvinnors arbetsuppgifter var strikt separerade. Kvinnorna fick göra mer hushållssysslor medan männen tog hand om det grövre fysiska arbetet.

Avslutningsvis, förutom de aspekter som belysts ovan gjorde 1885 års lag och förarbete ytterst liten skillnad på den kontroll utförd mot manliga respektive kvinnliga lösdrivare. Det är först i praxis en markant skillnad av kontrollen mot männen respektive kvinnorna kan urskiljas. Detta kommer att behandlas i den del av arbetet som belyser den lokala situationen i Malmö för lösdrivare.

6.5 Lösdriveri och alkohol

I slutet av den period som arbetet undersöker upprättades lag (1913:102) om behandling av alkoholister, alkoholistlagen. Lösdriverilagen kom att användas som tvångsinstrument mot fylleri fram till att alkoholistlagen infördes. Trots att alkoholistlagen infördes hade lagarna ett fortsatt nära samband vilket synliggörs i 1922 års tillägg i alkoholistlagen. Genom tillägget infördes regler om att den som två gånger varit tvångsintagen på alkoholistanstalt vid återfall direkt kunde interneras på

tvångsarbetsanstalt.¹⁸⁵ Ett av alkoholistlagen syfte var att återföra alkoholisten till ett nyktert och ordnat liv.¹⁸⁶ Lagens tillkomst var ett inslag i den intensiva debatten kring regleringen av alkohol som fördes i början av 1900-talet. Enligt Roddy Nilsson hade lagen en tydlig könsdimension där alkoholmissbrukaren var en man.¹⁸⁷ Ett andra syfte med lagen var att möjliggöra tvångsåtgärder mot män vars missbruk medförde fattigvårdsbehov hos deras familjer.¹⁸⁸

Alkoholistlagen hade en tydlig klassprägel och riktades endast mot de alkoholister som inte kunde försörja sig.¹⁸⁹ Alkoholister från bemedlade grupper förutsågs ta ansvar för sig själva och skriva in sig för vård på frivillig anstalt. Alkoholistvården sågs främst som en social fråga och nära integrerad med fattigvården.¹⁹⁰ Skälet till att tvångsåtgärder mot de alkoholiserade företogs var de sociala och ekonomiska följder som beteendet gav upphov till. Enbart att man var alkoholist räckte inte som skäl till tvångsvård utan det var nödvändigt att kunna visa på att personen utgjorde en fara för sig själv eller andra, utsatte sin familj för nöd eller låg fattigvården till last.¹⁹¹

¹⁸⁵ Lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 30 juni 1913 (nr 102) om behandling av alkoholister 1 § 1 och 2. Mom.

¹⁸⁶ SFS 1913:192 4 § 2 mom.

¹⁸⁷ Nilsson 2003, s. 237.

¹⁸⁸ Lag (1913:102) om behandling av alkoholister 1 §.

¹⁸⁹ Se SFS (1913:102) 1 § där krav om att personen inte ska kunna försörja sig själv eller sin familj uppställs.

¹⁹⁰ Enligt SFS 1913:102 3 § 2 st. kunde alkoholistnämnden utgöras av kommunens fattigvårdsstyrelse.

¹⁹¹ Se kraven uppställda i SFS (1913:102) 1 §.

7 Lösdrivare och prostituerade i Malmö

7.1 Lösdrivarregleringen i Malmö

Den period som arbetet undersöker är år 1903 till år 1913. Av intresse är därför att veta hur den polisiära förvaltningen gällande lösdriveri såg ut under denna period. Polisen är sedan år 1965 förstatligad men innan dess reglerades den kommunalt. Sedan nådigt brev av den 30 januari 1873 hade en strukturell förändring av polisväsendet i Malmö skett. Polismästare infördes och verkade som chef för stadens polisverksamhet. Polismästaren var också den som omorganiserade polisen och delade in den i olika avdelningar. De olika avdelningarna utgjordes av den detektiva polisen och ordningspolisen. Detektivpolisen, som också utgjorde sedlighetspolis, skulle bestå av en överkonstapel och två konstaplar. Ordnings- och sundhetspolisen skulle lyda under en kommissarie, som lydte direkt under polischefen, samt tre överkonstaplar och ett antal vanliga konstaplar.¹⁹²

Poliskammaren infördes år 1888, efter utfärdandet av kungligt brev av den 18 maj 1888, där polismästaren satt som ordförande. Poliskammarens huvudsakliga uppgift var ordnings- och tillsynsärenden.¹⁹³ Från och med maj 1888 blev därmed poliskammaren i Malmö den instans som bestämde om en häktad lösdrivare skulle dömas till tvångsarbete och under hur lång tid.¹⁹⁴

Enligt den detektiva polisens förhårsprotokoll var det främst de som ombesörjde anhållandet av lösdrivare. Ordningspolisen kunde också anhålla lösdrivare men efter anhållandet lämnades de över till den detektiva avdelningen som utförde förhören med lösdrivarna. Enligt underdånigt betänkande från år 1910 var det överkonstapeln som hade det allmänna ansvaret för lösdrivare.¹⁹⁵ Denna uppgift stämmer överens vid anblick av de lösdrivarprotokoll upprättade mellan år 1903 och år 1913 där överkonstapeln alltid var den som förhörde vederbörande anhållen lösdrivare. Om den anhållne blev varnad enligt 2 § 2 st. lösdriverilagen bevittnades detta alltid av två konstaplar. De intygade att varningen hade lämnats genom att signera förhårsprotokollet. Om en person anhölls för lösdriveri men endast erhöill en varning släpptes personen efter förhöret. Om den anhållne häktades för lösdriveri gjordes det av överkonstapeln och denne införpassade också den häktade till närmsta länsfängelse vilket i

¹⁹² Hansen, Richard, *Malmö Polis 1874 ¼ 1949 En minnesskrift vid 75-årsjubileet*, Malmö, 1949, s. 33 ff.

¹⁹³ Lundquist, Tommie, *Den disciplinerade dubbelmoralen*, Göteborg, 1982, s. 130 f.

¹⁹⁴ SFS 1885:27 3 och 16 §§.

¹⁹⁵ Reglementeringskommitténs betänkande, s. 96.

Malmö var centralfängelset i Malmö.¹⁹⁶ Den häktade inväntade på Malmö centralfängelse den dom om tvångsarbete från Malmö poliskammare. Den dagen domen avkunnades inställdes den häktade inför polismästaren i Malmö poliskammare. Vanligtvis skedde detta två till sju dagar efter att personen häktats.¹⁹⁷

Vid poliskammaren arbetade polismästaren som också dömde i alla ärenden och en polissekreterare som förde protokoll i varje ärende. I förhørsprotokollet antecknades den häktades namn, vilken dag personen häktats och av vilken polis. Den häktade fick vitsorda förhørsprotokollets riktighet. Präst- och läkarbetyg skulle ha inkommit enligt 3 § 2 mom. lösdriverilagen och bifogas vid den häktades förhørsprotokoll. I poliskammarens protokoll antecknades sedan dels om personen tidigare varit varnad för lösdriveri, dels att den beskrivningen av den häktades utseende intagen i den detektiva polisens förhørsprotokoll vore riktig, dels om personen tidigare avtjänat straff- eller tvångsarbete. Därefter antecknades utslaget av polismästarens dom. Utifrån vad i målet förekommit, det vill säga det som framkommit i den detektiva polisens förhör dömde polismästaren den häktade till lösdriveri 9 utav 10 gånger när denne häktats av den detektiva polisen. De tillfällen då den häktade inte dömdes till tvångsarbete var när läkarintyget påpekade att den häktades hälsa inte var god nog att dömas till tvångsarbete vilket skedde extremt sällan. Vid de tillfällen då hälsan inte var god nog fördes den häktade till arbets- och fattigvårdsinrättningen i Malmö.¹⁹⁸

De uppgifter som togs i samband med förhör av en anhållen lösdriverare var samma uppgifter som uppställdes enligt 3 § lösdriverilagen. Datum då personen anhölls, personens namn och vanligtvis personens yrke eller före detta yrke-om personen var en kvinna angavs hennes civiltillstånd, vilken församling personen var född i, födelsedatum, och den församling personen var skriven i vid anhållandets tid, beskrivning av personens utseende och om det var något i utseendet som utmärkte personen. Vidare uppgavs också anledningen till varför personen blivit anhållen och av vem, om personen sedan tidigare blivit straffad eller dömd till lösdriveri, berättelse om personens yrkesbakgrund det vill säga vem denne har arbetat hos och hur länge, personens har också fått bekräfta eller neka mot de anklagelser som gjorts gällande mot honom eller henne. Vidare får den anhållne med egna ord återberätta sina levnadsomständigheter från födseln till nuvarande tid. Avslutningsvis anges de skäl till den anhållnes häktning i förhørsprotokollet.¹⁹⁹

Högst upp på varje förhørsprotokolls första sida har angetts Malmö poliskammarens dom gällande tvångsarbete samt hur många månader

¹⁹⁶ Kriminalpolisen i Malmö, A3:7-16.

¹⁹⁷ Enligt förhørsprotokollen där både datum för häktning samt datum för utdömt tvångsarbete står angivet för varje lösdriverare fick lösdriverarna generellt vänta två till sju dagar på att få sin dom från Malmö poliskammare, se Kriminalpolisen i Malmö, A3:7-16.

¹⁹⁸ Poliskammaren i Malmö, AI, år 1903-1913.

¹⁹⁹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:7-16

tvångsarbete den häktade döms till. Efter att poliskammaren hade avkunnat domen gällande tvångsarbete skickades personen till den arbetsinrättning som den blev placerad på. Från år 1903 till år 1913 skickades männen till arbetsinrättningen på Malmö centralfängelse, Karlskrona arbetsinrättning eller Svartsjö.²⁰⁰ Dessa var alla tvångsarbetsanstalter anpassade för män. Under samma period skickades kvinnorna till Landskrona tvångsarbetsanstalt eller Norrköpings arbetsanstalt.²⁰¹

7.2 Reglementeringen i Malmö

Genom Hälsovårdsstadgan för riket av den 25 september 1874 gavs möjlighet till att registrera och tvångsbesiktiga personer som misstänktes vara smittade med könssjukdom. Detta möjliggjordes då stadgan innehöll föreskrifter gällande farsoter och smittosamma sjukdomar. I stadgan stod det inte att könssjukdomar tillhörde en sådan smittosam sjukdom men efter utfärdandet av Kungligt brev 6 december 1878 ansågs veneriska sjukdomar tillhöra denna grupp.²⁰²

Enligt Tommie Lundquist användes Hälsovårdsstadgan som rättslig grund och 1853 års försvarslöshetsstadga som påtryckningsmedel för att tvinga kvinnor till besiktning. Denna reglering inskränkte också deras personliga frihet. Fram till och med år 1908 skulle prostituerade kvinnor utsättas för liknade kontroll.²⁰³

Orsakerna till reglementeringens införande var att Malmös befolkning växte mycket under slutet av 1800-talet, fler resande kom till Malmö och en ökad tillströmning av lösa industriarbetare bidrog till ett ”moraliskt förfall”.²⁰⁴ Lundquist menar på att det finns ett samband mellan reglementeringens införande i Malmö och administrativa moderniseringar av stadens hälsovård och polisväsen under samma tid. I och med moderniseringen med de sistnämnda ville myndigheterna genom reglementeringen också under denna tid skapa ordnade former kring prostitutionen. Genom att kontrollera dessa kvinnor skulle spridningen av de veneriska sjukdomarna komma att kontrolleras, det moraliska avståndstagandet från aktiviteten utgjorde således inte en grund till reglementeringen.²⁰⁵

År 1888 utfärdades prostitutionsreglementet i Malmö ”Underrättelser för besiktningskyldiga kvinnor i Malmö”.²⁰⁶ Reglementet utfärdades av den

²⁰⁰ Se bilaga 1-11, ”Förhörprotokoll lösdrivare” 1903 till 1913. I tabellen anges de arbetsinrättningar som män häktade för lösdriveri i Malmö skickades till.

²⁰¹ Se bilaga 1-11, ”Förhörprotokoll lösdrivare” 1903 till 1913. I tabellen anges de arbetsinrättningar som kvinnor häktade för lösdriveri i Malmö skickades till.

²⁰² Lundquist 1982, s. 60.

²⁰³ 1908 upphörde Malmös prostitutionsreglementering, se Huss, Ragnar, *Malmö Stads Hälsovårdsnämnd 1875- 1950: En minnesskrift vid 75 års- jubileet*, Malmö, 1950, s. 32.

²⁰⁴ Lundquist 1982, s. 173. Uppgifterna baseras på de underlag som polismästaren Philip Wester samt stadsläkaren August Falck bidrog till debatten kring en reglering av prostituerade kvinnor i Malmö.

²⁰⁵ Lundquist 1982, s.132 samt Nilsson 2003, s. 129.

²⁰⁶ Lundquist 1982, s. 133.

dåvarande polismästaren Lars Adler. Polismästaren hade i uppdrag enligt den instruktion som gavs i Nådigt brev av den 7 december 1888 att vidta åtgärder samt utöva tillsyn mot de veneriska och andra smittosamma sjukdomarnas spridande.²⁰⁷ Det prostitutionsreglemente som polismästaren utfärdade tillkom dock aldrig i den ordning som uppställdes enligt Hälsovårdsstadgan samt blev aldrig av Kungl. Maj:ts befallningshavare stadsfäst.²⁰⁸ Dock, genom inrättandet av poliskammaren samma år där polismästaren var den som formellt dömde i lösdriverimålen förfogade han också över den makt för att reglementet skulle tillämpas.²⁰⁹ År 1905 beslöt poliskammaren i Malmö att inte ålägga reglementerad besiktning. Anledningen till detta var som konstaterades ovan att lagligt stöd för reglementeringen saknades då den inte tillkommit i rätt ordning. År 1908 upphörde reglementeringen helt och hållet, istället fick besiktningsläkaren undersöka anhållna lösaktiga kvinnor, det vill säga de kvinnor gripna för lösdriveri. Själva tvånget att bli besiktigad upprätthölls efter år 1908 genom lösdriverilagstiftningen.²¹⁰

Prostitutionsreglementet innebar att de kvinnor som beordrats besiktningsskyldighet var tvungna att undersöka sig av besiktningsläkare en gång per vecka. Allmän besiktning kunde man genomgå på kurhuset varje lördag kl. 11.30, vars adress står angiven i reglementeringen: Jakob Nilsgatan nr 45. Alternativt kunde man utföra besiktningen privat, men då var man tvungen att betala för det.²¹¹ Om man inte genomgick undersökningen hämtades man till särskild besiktning.²¹² Den besiktningsskyldige var tvungen, om hon skulle resa utanför staden, att innan resan samt när hon återvände till Malmö besiktiga sig. Hon skulle också anmäla detta till detektiva polisen.²¹³ En besiktningsskyldig kvinna var inte tillåten att besöka stadens större hotell, samt var inte tillåten när hon gick på teater på Stora teatern att sitta på speciella angivna platser. Under månaderna maj till september fick hon inte besöka Florateatern eller de restauranger som fanns i Kungsparken.²¹⁴ Utöver detta fick en besiktningsskyldig kvinna efter klockan 22.00 inte vistas på gator, torg eller allmänna platser. Efter klockan 17.00 fick hon inte visa sig på Stortorget, Gustaf Adolfs torg, Södergatan, Östra Hamngatan, Norra Vallgatan mellan Västra Hamngatan och Bruksgatan, Adelgatan, Frans Suellsgatan, Kansligatan eller Kyrkogatan.²¹⁵

I den fjärde och sista punkten i reglementeringen fanns det en direkt koppling till 1885 års lösdriverilag. Där påkallas att om en besiktningsskyldig kvinna inte följer dessa uppsatta regler eller genom sitt

²⁰⁷ Reglementeringskommitténs betänkande, s. 95.

²⁰⁸ Reglementeringskommitténs betänkande, s. 95.

²⁰⁹ Lundquist 1950, s. 133.

²¹⁰ Huss 1950, s. 32.

²¹¹ Lundquist 1950, s. 430, kopia av 1888 års reglementering i Malmö, punkt 1, 1 st, (hädanefter reglementeringen 1888).

²¹² Reglementeringen 1888 punkt 1 st. 3.

²¹³ Reglementeringen 1888 punkt 2.

²¹⁴ Reglementeringen 1888 punkt 3 st. 1.

²¹⁵ Reglementeringen 1888 punkt 3 st. 2.

uppträdande väcker allmän förargelse eller åsidosätter offentlig anständighet kommer hon att behandlas enligt lösdriverilagen.

Tommie Lundquist har jämfört Malmös prostitutionsreglementering med Stockholm Stads prostitutionsreglementering. Stockholms prostitutionsreglementering infördes år 1875 och innehöll en rad föreskrifter som saknades i Malmö. Vid jämförelsen uppmärksammar Lundquist att Malmöreglementet saknade bestämmelser om besiktningsbyråns organisation. Malmös ordningsregler var mer allmänt hållna än i den stockholmska motsvarigheten, orsaken till detta tror Lundquist var att många av de ordningsregler som skriftligen gavs till kvinnorna i Stockholm endast gavs muntligt i Malmö vid kvinnornas inskrivning. Malmö saknade också slutligen bestämmelser om under vilka förhållanden en reglementerad kvinna kunde befrias från besiktning samt om besiktningsbyråns tjänstemän och deras skyldigheter.²¹⁶

Tillsynen över prostituerade utfördes av den detektiva polisen där en överkonstapel vanligtvis hade ansvaret. Denne assisterades av ordningspolisen som hade förstärkt patrullering på de gator där de besiktningskyldiga kvinnorna bodde. Denne överkonstapel skulle också utföra tillsyn av kvinnorna på så sätt att han skulle besöka dem och se till att de inte hade någon annan lösaktig kvinna boendes hos sig.²¹⁷

Ordningspolisen skulle rapportera in till distriktpolisen de kvinnor som de såg stryka omkring i osedligt syfte.²¹⁸ Distriktpolisen skulle sedan föra denna information vidare till överkonstapeln som skulle undersöka bland den inrapporterades grannar samt hyresvärd hur kvinnans levnadssätt förhöll sig. Om överkonstapeln misstänkte att kvinnan levde ett lösaktigt liv fick hon en kallelse att finna sig för muntligt förhör av överkonstapeln på poliskontoret. Om det rörde en yngre kvinna kontaktades hennes föräldrar för att de skulle få henne till att skaffa ett ordentligt arbete eller ”på annat sätt” för hennes återförande till ett bättre lif.²¹⁹

Inskrivningen av besiktningskyldiga sköttes som tidigare konstaterats av poliskammaren, det vill säga i detta fall polismästaren. Full visshet om att kvinnan bedrev otukt samt livnärde sig på det var de krav som uppställdes för att poliskammaren skulle få skriva in henne. Att kvinnor själva kom till poliskontoret och ville bli inskrivna skedde. Enligt uppgift från betänkande skedde det aldrig att om en kvinna hade en ordnad inkomst eller yrke, exempelvis arbetade på fabrik, men vid sidan av också prostituerade sig att denna blev inskriven. De kvinnor som var misstänkta för prostitution men hävdade att hon ville lämna det och återgå till ett ordentligt arbete kunde slippa att bli inskriven.²²⁰

²¹⁶ Lundquist 1982, s. 134.

²¹⁷ Reglementeringskommitténs betänkande, s. 96.

²¹⁸ Malmö var under tidigt 1900-tal indelat i distrikt som vardera hade en distriktpolis.

²¹⁹ Reglementeringskommitténs betänkande, s. 96.

²²⁰ Reglementeringskommitténs betänkande, s. 95 f.

Inskrivningen gick till på så sätt att om överkonstapeln vid förhör med en misstänkt prostituerad kom fram till att denne försörjde sig på prostitution skulle denne göra en framställning till poliskammaren om åläggande för henne av besiktningsskyldighet. Vilket skedde genom att överkonstapeln avgav en skriftlig rapport som upprättades under förhöret och lämnade sedan denna direkt till poliskammaren.²²¹ Skälet för yrkande om åläggande av besiktningstvång uppgav nästan alltid att vederbörande uteslutande försörjde sig på lösaktighet. Utöver detta uppges kvinnans signalment och hennes redovisning om sina levnadsomständigheter. Poliskammaren redogör för rapporten med kvinnan närvarande där hon får frågan om hon vitsordar rapporten. Efter det beslutas av poliskammaren om hon ska skrivas in till besiktning. Inget protokoll över förfarandet upprättats utan i rapporten antecknas ”inskrifves” i dess marginal signerat av polismästaren. Rapporten kommer sedan att kompletteras med uppgifter av överkonstapeln som skickar rapporten vidare till Hälsovårdsbyrån. Där kopieras rapporten och sedan skickas den till poliskammaren där den förvaras.²²²

I samband med att kvinnan fått beslutet av poliskammaren att hon ska inskrivas blir hon tillsagd av samma att inte störa allmän ordning, säkerhet och anständighet. Överkonstapeln tar sedan kvinnan till poliskontoret där hon får ett exemplar av prostitutionsreglementet. Polismästaren har också bestämt att vissa muntliga föreskrifter också ska ges till de nyligen inskrivna kvinnorna i samband med att de blir tilldelade prostitutionsreglementet. Dessa muntliga föreskrifter är: Man får endast bo på vissa angivna gator samt vissa förstadsområden får de bo i om det antas att kvinnan inte kommer störa den allmänna ordningen där. På sommartid får man inte besöka första klassens badhus. Man får inte avge knackningar på sina fönster eller på annat sätt locka till sig män. Man får inte visa sig i öppet fönster till sin bostad eller portuppgång.²²³ Om kvinnan skulle underlåta att följa dessa regler eller genom sitt uppträdande, oberoende om det var inomhus eller utomhus, förargar allmänheten eller åsidosätter den allmänna anständigheten riskerar att bli behandlad såsom lösdrivare enligt lösdriverilagen.²²⁴

Om en besiktningsskyldig kvinna inte infann sig till besiktning kunde inte den omständigheten ensamt resultera i att kvinnan behandlades såsom lösdrivare. Samma sak gällde i allmänhet om en besiktningsskyldig kvinna bröt mot några av de andra föreskrifterna i reglementeringen, den omständigheten kunde inte ensamt resultera i att kvinnan behandlades såsom lösdrivare. Första gången en besiktningsskyldig kvinna bröt mot föreskrifterna infann sig vanligtvis ingen påföljd, förutom att hon hämtades av polismyndighet till besiktning om hon inte dök upp till denna. Om föreskrifterna en andra gång skulle överträdas resulterade detta i att hon blev kallad till poliskontoret att infinna sig hos överkonstapeln som gav henne en enskild varning. ”Endast om oljud eller oväsen å allmän plats, för värdfolk

²²¹ Reglementeringskommitténs betänkande s. 97.

²²² Reglementeringskommitténs betänkande s. 97 f.

²²³ Reglementeringskommitténs betänkande, s. 96 ff.

²²⁴ Reglementeringskommitténs betänkande, s. 95.

eller grannar störande uppträden i kvinnans bostad eller annat förgelseväckande uppförande tillkomme, plägar tillämpning af lösdrifvarlagen ifrågakomma.”²²⁵ Enligt överkonstapeln tillämpades således lösdriverilagen först när den besiktningskyldiga kvinnan på olika sätt störde allmänheten.

7.2.1 Sammanfattning av Malmös prostitutionsreglementering

Sammanfattningsvis, prostitutionsreglementeringen var ett sätt för myndigheterna att kontrollera de veneriska sjukdomarnas spridning. Roddy Nilsson menar på att reglementeringen mot prostituerade kan ses som en ny social kontroll utövat mot samhällets nedre skikt.²²⁶ Enligt Nilsson ville inte myndigheterna avskaffa prostitutionen utan fram till sekelskiftet år 1900 var prostitutionen av majoriteten accepterad som en nödvändig företeelse. Bland annat för mannens könsdrift var så pass stor att man inte kunde göra något åt den utan att det skulle leda till allvarliga konsekvenser för samhället och individen. Enligt Nilsson var ett vanligt argument under den här tiden att ”Otillfredsställd könsdrift riskerade leda till självmord, onani och sinnesrubbingar av olika slag.”²²⁷ Istället för att göra något åt detta registrerades och reglementerades prostituerade. Resultatet som vi kan se av Malmös upprättade prostitutionsreglementering blev att dessa kvinnor omfattades av begränsad rörelse- och privat frihet. De fick inte vistas på angivna platser under visa tider och vissa perioder. De var tvungna att bli undersökta samt de fick inte uppföra sig på ett visst sätt. Om de uppförde sig på ett visst sätt kunde de behandlas enligt lösdriverilagen där de kunde dömas till tvångsarbete.

Lagstiftningen var direkt osäker och godtycklig av olika anledningar. Bland annat då det var poliskammaren som dömde i lösdriverimål där Adler var chef. Stadgan användes endast under Adlers tid som polismästare och när han avgick år 1904 och hans efterträdare tog över avskaffades också reglementeringen då den inte hade någon laglig grund. Regleringen var också godtycklig genom de allmänt hållna formuleringarna, avsaknad av definition av begreppet prostituerad samt frånvaro av bestämmelser rörande befrielse från besiktnings tvång. Detta resulterade i att polisen hade ett större utrymme för godtycke vid behandling av de prostituerade.

Regleringen var endast riktad mot kvinnor, inte män. Som Nilsson påpekade fanns reglementeringen till för att mäns sexuella drift skulle få upprätthållas medan kvinnorna var till för att männen skulle få utlopp för den sexualitet som varken individen själv eller samhället kunde eller ville stävja.

²²⁵ Reglementeringskommitténs betänkande, s. 101.

²²⁶ Nilsson 2003, s. 130.

²²⁷ Nilsson 2003, s. 129.

7.3 År 1903 till år 1913

Under år 1903 till år 1913 häktades cirka 679 personer för lösdriveri av detektiva polisen i Malmö och dömdes till tvångsarbete. 22 av dessa personer har genom ovan redovisad metod valts ut och kommer här att mer ingående redovisas för. Redogörelsen utgår helt från de förhörsprotokoll som detektiva polisen upprättade i samband med att en person anhölls för lösdriveri.

Varje år har en man respektive en kvinna valts ut. Då arbetet delvis undersöker om kontrollen skilde sig åt beroende på kön kommer först kvinnorna och sedan männen att redovisas. Detta kommer underlätta för läsaren att tydligare se ett gemensamt mönster mellan kvinnorna respektive männen istället för att undersökningen presenteras kronologiskt. I varje presentation kommer först personens anhållande och de grunder till varför personen häktats av den detektiva polisen detta år att redovisas för. Utifrån förhörsprotokollen kan man också utläsa vilka åtgärder den anhållne har utsatts för. Detta visar på vilken kontroll som utövats mot dessa män och kvinnor. Efter detta kommer de övriga tidpunkterna när personen blivit dömd till tvångsarbete under perioden år 1903 till år 1913 att belysas för att läsaren ska få en bättre överblick över dennes liv.

7.3.1 Kvinnorna år 1903 till år 1913

7.3.1.1 1903: Anna-Maria J.²²⁸

Anna-Maria anhålls, häktas och döms till tvångsarbete tre gånger under perioden år 1903 till år 1913. Hon är 24 år gammal när hon år 1903 för första gången av Malmö poliskammare döms till tvångsarbete.

Anna-Maria anhålls den första september 1903 på uppmaning av en man som heter Jensen.²²⁹ Jensen har föregående lördag spenderat natten hos Anna-Maria och saknar sedan besöket 40 kronor vilka han påstår att hon har tagit ifrån honom. Vid förhöret hos den detektiva polisen uppger Anna-Maria att de pengar hon har på sig har hon fått som betalning för de sexuella tjänster hon har utfört på Jensen. Förutom att hon anklagas för att ha stulit pengar görs det också gällande mot henne att hon lever lösaktigt, super, träffar manspersoner som hon har en sexuell relation med samt har ingen sysselsättning. Anna-Maria medger alla de anklagelser som görs gällande mot henne förutom att hon stulit pengar. Hon häktas för lösdriveri då hon saknar medel till sitt uppehälle, inte söker arbete som hon kan redligen försörja sig på, livnär sig på lösaktighet, samt för ett för den allmänna ordningen, sedligheten och säkerheten störande leverne. Hon förs sedan av den detektiva polisen till Malmö centralfängelse.²³⁰ Den 4 september döms

²²⁸ Se Förhörsprotokoll lösdrivare 1903, nummer 46.

²²⁹ Kriminalpolisen i Malmö, A3, volym 8, fängnummer 3067.

²³⁰ Malmö centralfängelse DIIIa:59(1903-1903) Bild 3560, fängnummer 881.

hon av Malmö poliskammare till ett år och sex månaders tvångsarbete som hon avtjänar på Landskronas tvångsarbetsanstalt.²³¹

Andra gången Anna-Maria döms till tvångsarbete för lösdriveri är den 17 maj 1905.²³² Anledningen till varför hon har blivit anhållen är för att en kontorist Westerdahl anmält henne för att ha stulit 8 kronor av honom. Vid förhöret förnekar Anna-Maria till att ha stulit pengarna. Mot Anna-Maria görs det också gällande att hon ha supit och haft otukt med män i sin lägenhet. Vid dessa tillfällen har de varit så högljudda att grannarna har klagat och därför har de stört den allmänna ordningen. Anna-Maria medger dessa anklagelser och ådöms sex månaders tvångsarbete.²³³

Den tredje gången hon anhålls är den 30 maj 1906.²³⁴ Nu bor hon hos sin mor och grannarna har klagat på henne att hon fört ett sådant liv i lägenheten att hon stört dem. Hon anklagas också för att inte ha någon sysselsättning utan har försörjt sig på lösaktighet samt fört sådant leverne som stört den allmänna ordningen och sedligheten. Anna-Maria förnekar alla anklagelserna förutom att hon har fört ett sedeslöst leverne. Hon uppger också att hon har sökt arbete sedan hon frigavs från Landskrona tvångsarbetsanstalt. Anna-Maria döms till tvångsarbete i nio månader.²³⁵

7.3.1.2 1904: Elin K.²³⁶

Elin kommer under perioden år 1903 till år 1913 dömas till tvångsarbete tre gånger. Hon är 24 år gammal när hon år 1904 döms till tvångsarbete.

Enligt förhørsprotokollet daterat från den 22 september 1904 är Elin ogift och blev varnad tidigare samma år för lösdriveri.²³⁷ Elin blir anhållen av polisen då hon befinner sig på ett illa beryktat ställe vid Humlegatan i Malmö. Förutom att hon har vistats på fel ställe anklagas hon för att inte haft någon sysselsättning samt inte sökt någon sådan utan uteslutande livnärt sig på lösaktighet. Förutom detta har hon också upphållit sig hos prostituerade kvinnor på illa beryktade ställen, supit, utövat otukt med manspersoner och har inga pengar till sitt uppehälle. Elin nekar inte till anklagelserna utan medger att de alla stämmer. Elin häktas då hon stryker sysslolös omkring från ort till annan, har inga pengar till sitt uppehälle, inte söker arbete, livnär sig på lösaktighet samt stör allmän ordning och sedlighet genom sitt sätt att leva. Hon förs till Malmö centralfängelse och döms den 6 oktober 1904 till två månaders tvångsarbete av Malmö poliskammare.²³⁸ Hon skickas från Malmö centralfängelse till Landskrona

²³¹ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:10(1903-1904) Bild 670/ sid 303, Fol. 303, No. 233.

²³² Kriminalpolisen i Malmö, A3:9, fångnummer 3293.

²³³ Kriminalpolisen i Malmö, A3:9, fångnummer 3293.

²³⁴ Kriminalpolisen i Malmö, A3:10, fångnummer 3494.

²³⁵ Kriminalpolisen i Malmö, A3:10, fångnummer 3494.

²³⁶ Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1904, nummer 34.

²³⁷ Kriminalpolisen i Malmö, A3:8, fångnummer 3213.

²³⁸ Malmö centralfängelse DIIIa:60(1904-1904) Bild 3520/sid 24, fångnummer 1065.

tvångsarbetsanstalt där hon anländer den 11 oktober för att avtjäna sin dom.²³⁹

Andra gången hon döms till tvångsarbete är cirka ett år senare i mars 1905.²⁴⁰ Då har hon varit frisläppt från Landskrona tvångsarbetsanstalt sedan decembermånad sedan hon avtjänat det tvångsarbete hon dömdes till i september 1904. Nu anhålls hon på nytt i mars delvis för att hon befinner sig på Humlegatan igen. Enligt henne själv är hon endast där för att hämta kläder som hon hade lämnat. Då hon inte har medel för sitt uppehälle, inte söker sysselsättning, livnär sig genom otukt samt för ett sådant leverne att den allmänna ordningen och sedligheten störs får hon tre månaders tvångsarbete.²⁴¹

Den sista gången hon anhålls för lösdriveri är den 30 november 1907.²⁴² Hon anhölls under natten då hon tillsammans med en väninna var synbarligen berusad och strök omkring på gatorna. I april, juni och augusti tidigare samma år har hon fått enskilda varningar för att varit berusad och haft ett sysslolöst leverne samt blivit intagen på kurhus där hon undergått behandling för smittosam könssjukdom. Hon häktas och döms sedan till sex månaders tvångsarbete då hon inte har pengar att försörja sig själv, inte söker arbete samt lever på så sätt att våda uppstår för den allmänna ordningen.²⁴³

7.3.1.3 1905: Anna Maria K.²⁴⁴

Anna Maria döms till tvångsarbete tre gånger under perioden år 1903 till år 1913.

Hon är 36 år gammal när hon den 19 september 1905 anhålls för lösdriveri.²⁴⁵ Anna Maria anhålls på uppmaning av en fru Hermansson som äger det hus där Anna Maria har sin bostad. Hon anhålls då hon slagit sönder fönsterrutor hos fru Hermansson samt var berusad. Vid anhållandet gör hon våldsamt motstånd mot polismännen som griper henne. Anna Maria anklagas för att inte ha någon sysselsättning, livnär sig på lösaktighet samt stryker omkring på kvällar och nätter och söker kontakt med män. Förutom dessa anklagelser görs det också gällande mot henne att hon har uppträtt berusad och därmed stört den allmänna ordningen och sedligheten, samt upprepar gånger tidigare blivit anhållen samt börfälld för fylleri. Sedan augusti har hon böttat för minst fyra fylleriförseelser. Vid förhöret hos polisen uppges det att hon bor tillsammans med sin mamma som delvis försörjer henne. Då Anna Maria saknar medel till sitt uppehälle, inte söker något arbete, livnär sig på lösaktighet, samt genom sitt sätt att leva stör den allmänna ordningen och sedligheten häktas hon av överkonstapeln hos den

²³⁹ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:11(1904-1906) Bild 290/sid 24, Fol. 24, No. 157.

²⁴⁰ Kriminalpolisen i Malmö, A3:9, fängnummer 3269.

²⁴¹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:9, fängnummer 3269.

²⁴² Kriminalpolisen i Malmö, A3:11, fängnummer 198.

²⁴³ Kriminalpolisen i Malmö, A3:11, fängnummer 198.

²⁴⁴ Se Förhörsprotokoll lösdrivare 1905, nummer 43.

²⁴⁵ Kriminalpolisen i Malmö, A3:9, fängnummer 3372.

detektiva polisen för lösdriveri. Hon förs därefter till Malmö centralfängelse i väntan på att få sin dom från Malmö poliskammare.²⁴⁶ Den 22 september 1905 döms hon till ett års tvångsarbete. Fyra dagar senare, den 26 september anländer hon till Landskrona tvångsarbetsanstalt.²⁴⁷

De två andra tillfällen då Anna Maria döms till tvångsarbete under den undersökta perioden inträffar före den 19 september 1905. I december 1903 har hon dömts till tio månaders tvångsarbete och i januari 1904 dömdes hon till ett års tvångsarbete. År 1903 blev hon anhållen av polis på uppmaning av en butiksägare Olsson som vägrade att sälja vin till henne på kredit.²⁴⁸ Anna Maria blev så arg att hon slog sönder tre stycken fönsterrutor i Olssons butik. Vid två tillfällen innan dess hade hon blivit enskilt varnad för sitt beteende och då fått informationen att hon kunde dömas till tvångsarbete om hon inte ändrade sitt sätt att leva. År 1904 anhölls hon för fylleri och våldsamt motstånd.²⁴⁹ Innan dess hade hon inte haft någon sysselsättning sedan hon kom ut från Landskronaanstalten utan levt på sin fattiga moder och lösaktighet. Hon hade flera gånger innan anhållandet blivit tilldelad enskilda varningar.²⁵⁰

7.3.1.4 1906: Emilia Davida D.W.²⁵¹

Emilia ådöms sex månaders tvångsarbete år 1906. Hon kommer vid två tillfällen under perioden år 1903 till år 1913 att dömas till tvångsarbete. När hon döms år 1906 är hon 39 år gammal, änka och har tidigare varnats för lösdriveri av Malmö Polisen samt fått böta för fylleri.

När Emilia anhålls den 14 oktober 1906 är det då polisen upptäcker henne berusad på Södra promenaden.²⁵² Några dagar tidigare blev hon anhållen av polisen då hon i ett buskage i slottsparken hade utövat otukt med en man. När hon grips för fylleri görs det gällande mot henne att hon inte haft någon nämnvärd sysselsättning utan enligt förhørsprotokollet ”påtagligen huvudsakligen livnärt sig på lösaktighet.” Hon har strukit omkring både dags- och kvällstid i stadens parker. Hon har ofta anträffas berusad och fört ett för den allmänna ordningen och sedligheten störande leverne. Emilia bestrider det mesta som lagts henne till last, hon uppger också för sitt fredande att hon anmält sig till Malmös förmedlingsbyrå. Då Emilia saknar medel för sitt uppehälle och inte söker arbete sig redligen försörja, livnär sig på lösaktighet, super, stör den allmänna ordningen och sedligheten genom sitt leverne häktas hon för lösdriveri och skickas till Malmö centralfängelse i väntan på att domen från Malmö poliskammare ska avkunnas.²⁵³ Hon döms sedan på samma grunder av Malmös poliskammare till sex månaders

²⁴⁶ Malmö centralfängelse DIIIa:61(1905-1905) Bild 3610/ sid 22, fångnummer 1079.

²⁴⁷ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:11(1904-1906) Bild 1720/sid 168, Fol. 168, No. 196.

²⁴⁸ Kriminalpolisen i Malmö, A3:8, fångnummer 3111.

²⁴⁹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:8, fångnummer 3191.

²⁵⁰ Kriminalpolisen i Malmö, A3:8, fångnummer 3191

²⁵¹ Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1906, nummer 30.

²⁵² Kriminalpolisen i Malmö, A3:10, fångnummer 3543.

²⁵³ Malmö centralfängelse DIII:62(1906-1906) Bild 4330/ sid 22, fångnummer 1279.

tvångsarbete och skickas till Landskrona tvångsarbetsanstalt för att avtjäna sitt straff.²⁵⁴

År 1909 döms Emilia också till tvångsarbete av Malmö poliskammare som beslutar att hon ska sättas i tvångsarbete under ett års tid.²⁵⁵ Hon anhålls då för att hon är berusad och föregående dag har en konstapel Berg anhållit henne på uppmaning av en Karin Andersson. Enligt Andersson hade Emilia i berusat tillstånd tillsammans med en man kommit in i hennes bostad och försökt ha samlag. De hade vägrat att gå när Andersson bad dem göra det.²⁵⁶

7.3.1.5 1907: Maria K.B.²⁵⁷

Maria är 32 år gammal då hon i september 1907 döms till sex månaders tvångsarbete. Hon kommer fram till och med år 1913 vid ytterligare tre tillfällen dömas till tvångsarbete.

Maria är klassad som prostituerad då hon sedan år 1904 är ålagd reglementerad sundhetsbesiktning och har ingen annan sysselsättning än detta. Hon anhålls den 30 augusti 1907 för fylleri och i förhørsprotokollet uppges att hon tidigare samma år vid tre tillfällen anhållits för utestrykande i osedligt syfte. När hon den 30 augusti anhålls blir hon tvingad till att undergå läkarbesiktning där det konstateras att hon är besmittad med könssjukdom och tas därför in på kurhus. Efter behandlingen på kurhuset tar den detektiva polisen den 7 september tillbaka henne till poliskontoret och förhör henne.²⁵⁸ De anklagelser som görs gällande mot henne är att hon inte sökt någon sysselsättning utan livnärt sig på lösaktighet. Hon har också i osedligt syfte strukit ute på nätterna och sökt kontakt med män i ett osedligt syfte. Dessutom har hon supit och fört ett sådant levnadssätt att den allmänna ordningen störts. Slutligen har hon, fastän hon varit inskriven som prostituerad, aldrig inställt sig till den allmänna sundhetsbesiktningen. Maria förnekar inte vid förhöret till sina handlingar men anser inte att de har varit störande. Då hon saknar medel till sitt uppehälle, inte söker arbete som hon kan försörja sig ärligen på, för ett sådant levnadssätt att våda uppstår för den allmänna ordningen och sedligheten häktas hon för lösdriveri. Den detektiva polisen för henne till Malmö centralfängelse där hon inväntar poliskammarens dom om tvångsarbete.²⁵⁹ Malmö poliskammare ger henne sex månaders tvångsarbete. Dessa får hon avtjäna på Landskrona tvångsarbetsanstalt som hon anländer till den 17 september 1907.²⁶⁰

Hon döms vid två tillfällen under år 1910 till tvångsarbete. Det första tillfället inträffar i februari då hon döms till åtta månader tvångsarbete.²⁶¹ Det andra tillfället är i december och då döms hon till ett år och tre månader

²⁵⁴ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:12(1906-1910) Bild 600/sid 56, Fol. 56, No. 190.

²⁵⁵ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 73.

²⁵⁶ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 73.

²⁵⁷ Se Förhørsprotokoll lösdriverare 1907, nummer 29.

²⁵⁸ Kriminalpolisen i Malmö, A3:11, fångnummer 136.

²⁵⁹ Malmö centralfängelse DIIIa:64(1907-1907) Bild 3770/ sid 10, fångnummer 1092.

²⁶⁰ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:12(1906-1910) Bild 1390/sid 135, Fol. 135, No.

43.

²⁶¹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 28.

tvångsarbete.²⁶² Första gången anhålls hon då hon i osedligt syfte sökt kontakt med män. Då hon blir anhållen skickas hon efter ett läkarbesök till Allmänna sjukhusets kuravdelning för att behandlas för symptom för könssjukdom. När hon anhålls i december är det också på grunder att hon sökt sällskap med män i osedligt syfte. Hon skickas också denna gång efter förordnande av Doktor A. Bjerken till Allmänna sjukhusets kuravdelning för behandling av könssjukdom.²⁶³

Sista gången Maria anhålls är 6 december 1913 då hon strukit omkring på Malmös gator och sökt kontakt med män för osedliga syften.²⁶⁴ Det blir väldigt uppenbart vad polisen anser om det med formuleringen ”Det är känt, att [namn] under de senaste åren allt mer och mer förfallit till lättja och lösaktighet samt visat motvilja för all ordnad sysselsättning”²⁶⁵. Poliskammaren i Malmö dömer henne till ett år och tre månaders tvångsarbete.²⁶⁶

7.3.1.6 1908: Jenny K.J.²⁶⁷

Jenny är 39 år gammal när hon anhålls den 19 september 1908. Hon har vid ett tidigare tillfälle, januari 1903, anhållits och dömts för lösdriveri. Under perioden år 1903 till år 1913 kommer Jenny sammanlagt att vid sex tillfällen dömas till tvångsarbete. Intressant att veta om Jenny är att hon under perioden år 1895 till år 1903 var klassad som prostituerad.²⁶⁸

Jenny anhålls i september 1908 då hon anklagas för att hon har stulit en mans fickur som hon träffat på gatan.²⁶⁹ Andra anklagelser görs också gällande mot Jenny där en annan man uppger att han en månad tidigare när han besökte Jenny för att utöva otukt blivit bestulen på 25 kronor. Jenny förnekar att hon stulit varken fickuret eller pengarna utan menar på att hon fått det som betalning för de sexuella tjänsterna hon utövat på honom. Ytterligare anklagelser görs gällande mot Jenny, bland annat att hon inte har någon sysselsättning och hon söker inte heller arbete. Hon livnär sig på lösaktighet och har vistats ute på kvällarna, oftast i berusat tillstånd, där hon sökt kontakt med män för att utöva otukt. Hon har också vistats hos andra lösaktiga kvinnor och där fört ett supigt och sedeslöst leverne. Dessa anklagelser förnekar hon inte till. Hon häktas för lösdriveri då hon saknar medel till sitt uppehälle, söker inte arbete samt att hennes sätt att leva stör den allmänna ordningen, sedligheten och säkerheten. Efter att ha häktats förs hon till Malmö centralfängelse.²⁷⁰ Malmö poliskammare dömer henne

²⁶² Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 311.

²⁶³ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 311.

²⁶⁴ Kriminalpolisen i Malmö, A3:16, fångnummer 196.

²⁶⁵ Kriminalpolisen i Malmö, A3:16, fångnummer 196.

²⁶⁶ Kriminalpolisen i Malmö, A3:16, fångnummer 196.

²⁶⁷ Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1908, nummer 34.

²⁶⁸ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 151.

²⁶⁹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 151.

²⁷⁰ Malmö centralfängelse DIIIa:65(1908-1908) Bild 4530, fångnummer 1327.

sedan till sex månaders tvångsarbete. Hon skickas den 29 september 1908 till Landskronas tvångsarbetsanstalt för att avtjäna domen.²⁷¹

Jenny har, som ovan konstaterats, vid ett tidigare tillfälle i januari 1903 dömts till tvångsarbete, detta var under samma tid som hon var klassificerad som prostituerad varav det är intressant att se varför lösdriverilagen tillämpades på henne.²⁷² Jenny har tidigare i oktober år 1902 blivit varnad för lösdriveri. I förhørsprotokollet från den 9 januari 1903 anges inte varför Jenny är anhållen. Anledningen till hennes anhållande kan bero på att hon de senaste nätterna befunnit sig i en lösaktig kvinnas bostad och där tillsammans med män supit, väsnats och skrikit. Enligt förhørsprotokollet har hon vid något av dessa tillfällen erhållit en enskild varning men trots det fortsatt sina nattliga bestyr. Hon nekar inte till anklagelserna och därför döms hon till sex månaders tvångsarbete då hon saknar medel till sitt uppehälle, inte söker arbete som hon kan sig sedligen försörja sig på, livnär sig på lösaktighet samt stör den allmänna ordningen och sedligheten genom sitt leverne.²⁷³

Jenny anhålls igen den 17 november 1909 och döms då till nio månaders tvångsarbete.²⁷⁴ Hon anhålls på natten av polis i sin bostad då de fått in klagomål från hennes grannar att hon sedan en tid tillbaka haft ett supigt, sedelöst och ordningsstörande leverne. Jenny medger alla de anklagelser som görs gällande mot henne.²⁷⁵

Det har hunnit bli nytt år vid nästa tillfälle som Jenny döms till tvångsarbete av Malmö poliskammare. Vid två tillfällen under år 1910 kommer hon dömas till tvångsarbete. Först den 8 september²⁷⁶ och nästa tillfälle är den 23 november²⁷⁷. Jenny frigges enligt 13 § lösdriverilagen från tvångsarbetet som ådömts henne efter hennes anhållande den 8 september. Då hon frigges enligt 13 § betyder det att hon erhållit pengar på något sätt. Hon har då anhållits och dömts till tvångsarbete för att hon sedan några veckor tillbaka fört ett oanständigt levnadssätt. När hon anhålls den 23 november är det då hennes grannar har klagat på att hon super och stör dem.²⁷⁸

Den sista gången Jenny anhålls är den 30 januari 1912 vilket hon därefter döms till ett år och sex månader tvångsarbete.²⁷⁹ Hon anhålls då hon tillsammans med andra personer uppträtt berusat och stört den allmänna ordningen.²⁸⁰

²⁷¹ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:12(1906-1910) Bild 1970/sid 192, Fol. 192, No. 72.

²⁷² Kriminalpolisen i Malmö, A3:7, fångnummer 2953.

²⁷³ Kriminalpolisen i Malmö, A3:7, fångnummer 2953.

²⁷⁴ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 151.

²⁷⁵ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 151.

²⁷⁶ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 214.

²⁷⁷ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 290.

²⁷⁸ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 290.

²⁷⁹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:15, fångnummer 32.

²⁸⁰ Kriminalpolisen i Malmö, A3:15, fångnummer 32.

7.3.1.7 1909: Anna J.F.²⁸¹

Anna är 28 år gammal när hon den fjärde september 1909 anhålls av polis för lösdriveri. Hon kommer att anhållas och dömas till tvångsarbete för lösdriveri vid sammanlagt fyra tillfällen under perioden år 1903 till år 1913.²⁸²

När Anna anhålls i september 1909 är det för att hon blir påkommen av polisen med att försöka antasta och söka kontakt med män i osedligt syfte.²⁸³ I förhörsprotokollet antecknas att Annas man år 1907 blev dömd till livstids straffarbete då han var med i ett postrån. Han heter Johan och med honom har hon två söner som är fyra och sex år gamla. Anna jobbade tidigare med tvätt och strykning men har sedan sin man häktades börjat umgås allt mer med lösaktiga kvinnor och har därför råkat i ett allt mer sedligt förfall. Enligt detektiva polisen saknar Anna medel till sitt uppehälle, fast bostad och arbete. Hon livnär sig på lösaktighet sedan cirka ett år tillbaka då hennes man dömdes till fängelse. Hon har tillsammans med andra lösaktiga kvinnor strukit omkring på gatorna och sökt kontakt med män. Vid dessa tillfällen har hon uppträtt rusigt och stört den allmänna ordningen. Hon har tidigare blivit anhållen när hon strukit omkring på gatorna. Vid det förra tillfället resulterade anhållandet också i att Anna erhöll en enskild varning och blev intagen på kursjukhuset för behandling av könssjukdom. Vid det senare anhållandet fick hon böta för fylleriförseelser. Anna vidgår riktigheten av de anklagelser som görs gällande mot henne. Då hon saknar arbete, fast bostad, medel till sitt uppehälle, inte söker arbete samt lever på sådant sätt att allmän ordning, säkerhet och sedlighet tar skada och då hon inte tagit rättelse efter de varningar hon erhållit häktas hon för lösdriveri. Den detektiva polisen placerar henne på Malmö centralfängelse i väntan på domen av Malmö poliskammare.²⁸⁴ Hon döms sedan av Malmö poliskammare till tre månaders tvångsarbete som hon avtjänar på Landskrona tvångsarbetsanstalt dit hon skickas den 14 september 1909.²⁸⁵

Andra gången hon döms till tvångsarbete är i maj 1910.²⁸⁶ Hon döms först i maj då hon vid anhållandet i april fick genomgå sundhetsbesiktning. Vid besiktningen upptäcktes att hon hade syfilis. Hon skickades därför till Allmänna sjukhusets kuravdelning för att behandling. När hon anhölls i april var det för att hon tillsammans med en väninna varit högljudd och berusad ett flertal gånger, varav hennes hyresvärd och grannar hade anfört klagomål. I maj hämtas hon av polis och tas till detektiva polisens lokaler där hon förhörs. Enligt förhörsprotokollet är det känt att hon livnär sig på lösaktighet och har gjort det de senaste åren. Anna uppger att det inte stämmer att hon försörjt sig på lösaktighet utan att en Viktor Karlsson som vid tillfället vistats i Dalsland har försörjt henne de senaste månaderna. Hon

²⁸¹ Se Förhörsprotokoll lösdrivare 1909, nummer 29.

²⁸² Kriminalpolisen i Malmö, A3:14, fångnummer 220.

²⁸³ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 122.

²⁸⁴ Malmö centralfängelse DIIIa:66(1909-1909) Bild 4520/ sid 10, fångnummer 1301.

²⁸⁵ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:12(1906-1910) Bild 2440/sid 239, Fol. 239, No 40.

²⁸⁶ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 105.

vidhåller dock att hon fört ett supigt leverne, stört allmänheten och haft ett oordentligt levnadssätt. Anna döms till sex månaders tvångsarbete.²⁸⁷

Nästa gång Anna döms till tvångsarbete är i februari 1911.²⁸⁸ Hon har då av polis påträffats berusad under nattid vid Stora Nygatan där hon sökt kontakt med män. I förhørsprotokollet uppges också att hon tillsammans med andra tidigare samma år antagligen varit involverad i en stöld av en ordbok samt 250 kr. Personen som blev bestulen var en man som hade besökt Anna och tillbringat natten hos henne. I brist på bevis mot henne släpps hon för stölden. I förhørsprotokollet står också angivet att hon har haft arbete hos mössfabrikör Bylander. Hon uppger dock att hon den senaste veckan varit sjuk och därför inte kunnat gå till arbetet. Bylander uppger vid förfrågan att Anna aldrig sjukanmält sig. Anna döms till sex månaders tvångsarbete.²⁸⁹

Den sista gången Anna döms till tvångsarbete är den 22 augusti 1911.²⁹⁰ Hon anhålls i en lösaktig kvinna bostad av två poliser för att hon de senaste åtta dagarna har haft ett supigt, sedeslöst och oordentligt leverne som detektiva polisen fått klagomål över. En man har också några dagar tidigare uppgett att Anna tillsammans med en annan lösaktig kvinna överfallit honom och gett honom ett slag med en bräda över munnen. Anna påstår att denne mannen hade erbjudit henne att följa med till sin bostad och att han slagit henne då hon nekat erbjudandet. Att hon slog honom med brädan var bara för att ge igen. Anna saknar boende men har haft pengar som hon förtjänat från arbetsanstalten som hon nyligen frigetts ifrån. Hon blir dömd till sex månaders tvångsarbete då hon saknar boende, medel att försörja sig med samt att hon stör den allmänna ordningen genom sitt osedliga leverne.²⁹¹

7.3.1.8 1910: Anna Maria R.²⁹²

Anna Maria döms till tvångsarbete endast vid ett tillfälle under perioden år 1903 till år 1913. Hon är 37 år gammal när hon i september 1910 döms till tre månaders tvångsarbete.

Anna Maria anhålls i september 1910 i en bostad på Bolagsgatan i Malmö då hon sedan en tid tillbaka på flera illa beryktade ställen har fört ett supigt, sedeslöst och ordningsstörande levnadssätt som polisen fått flera klagomål över.²⁹³ Hennes man, skomakaren Hans som Anna Maria har fyra barn tillsammans med, har tidigare i juni samma år anmält Anna Maria till polisen. Han har då berättat att Anna Maria de senaste åren periodvis, längre eller kortare perioder, hållit sig borta från hemmet för att leva med lösaktiga kvinnor och tillsammans med dessa och andra män bli berusade. I juni månad blev Anna Maria som medellös översänd från Köpenhamn till

²⁸⁷ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 105.

²⁸⁸ Kriminalpolisen i Malmö, A3:14, fångnummer 21.

²⁸⁹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:14, fångnummer 21.

²⁹⁰ Kriminalpolisen i Malmö, A3:14, fångnummer 220.

²⁹¹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:14, fångnummer 220.

²⁹² Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1910, nummer 56.

²⁹³ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 238.

Malmö då hon hade vistats i Köpenhamn under två veckors tid. Hon blev då varnad för lösdriveri. Efter att ha vistats i Köpenhamn bodde hon en kort tid hos sin make och därefter har hon sammanbott hos olika kända manspersoner och tillsammans med dem supigt samt fört ett sedeslöst och ordningsstörande beteende. Hon har under denna tid livnärt sig på det hon har fått från andra samt lösaktighet. Anna Maria vidgår riktigheten av det som läggs henne till last. Då hon saknar bostad, arbete, medel till sitt uppehälle, inte söker arbete sig redligen försörja, stör allmän ordning, sedlighet och säkerhet samt inte rättat sig efter meddelad varning häktas hon för lösdriveri och förs till Malmö centralfängelse.²⁹⁴ Hon döms sedan av Malmö poliskammare tre månaders tvångsarbete som hon avtjänar på Landskrona tvångsarbetsanstalt.²⁹⁵

7.3.1.9 1911: Hanna Elisabeth L.²⁹⁶

Hanna är 22 år gammal när hon döms till tvångsarbete för lösdriveri av poliskammaren i Malmö. Hon kommer endast vid ett tillfälle att dömas till tvångsarbete under perioden år 1903 till år 1913.

Malmöpolisen anholder Hanna den 27 november 1911 för att hon längs med Södergatan har strukit omkring och utjudit sig till skörlevnad.²⁹⁷ Hanna är mantalsskriven i Göteborg och har där tidigare blivit varnad och dömd till tvångsarbete. När hon anhålls i Malmö för lösdriveri uppger hon först ett annat namn. Den detektiva polisen kontrollerar namnet med Göteborgspolisen som meddelar att namnet inte stämmer och först då uppger hon sitt riktiga namn. Hanna berättar då att hon tillsammans med en väninna rest ner till Malmö från Göteborg. Mot Hanna görs det gällande att det är känt att hon tillsammans med sin väninna sedan de kommit ner till Malmö synts driva omkring på Malmös gator. De har synts kring restauranger där de sökt sällskap med män vilka de mot betalning utövat otukt. Hon har inte haft för avsikt att söka någon sysselsättning sedan hon kom till Malmö utan tänkt fortsätta att försörja sig på sin skörlevnad. Hanna vidgår riktigheten av de anklagelser som görs gällande mot henne. Då hon sysslös stryker omkring från ort till annan, inte har medel till sitt uppehälle, inte söker arbete, för ett för den allmänna ordningen och sedligheten ett störande leverne samt inte rättat sig efter tidigare meddelade varningar häktas hon för lösdriveri och placeras på Malmö centralfängelse i väntan på dom från Malmö poliskammare.²⁹⁸ Hon döms sedan till fyra månaders tvångsarbete av Malmö poliskammare som hon avtjänar på Landskrona tvångsarbetsanstalt.²⁹⁹

²⁹⁴ Malmö centralfängelse DIIIa68:(1910-1910) Bild 4580, fångnummer 1396.

²⁹⁵ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:13(1910-1913) Bild 120/sid 9, Fol. 9, No 66.

²⁹⁶ Se Förhörprotokoll lösdriverare 1911, nummer 79.

²⁹⁷ Kriminalpolisen i Malmö, A3:14, fångnummer 291.

²⁹⁸ Malmö centralfängelse DIIIa:69(1911-1911) Bild 2010, fångnummer 2054.

²⁹⁹ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:13(1910-1913) Bild 1130/ sid 110, Fol. 110, no 104.

7.3.1.10 1912: Benedikta H.³⁰⁰

Benedikta är 31 år gammal när hon i september anhålls och döms till tvångsarbete för lösdriveri. Hon kommer endast att dömas till tvångsarbete vid ett tillfälle under perioden år 1903 till år 1913.

Benedikta anhålls söndagen den 8 september 1912 för att hon är väldigt berusad och för att det är känt att hon sedan en längre tid tillbaka levtt ett sedeslöst och oordentligt leverne.³⁰¹ Mot henne görs det gällande att hon saknar arbete, fast bostad och medel till sitt uppehälle. I förhörspötkollet anges ”det är känt, att [namn] sedan flera år tillbaka icke haft någon ordnad sysselsättning”. Hon har biträtt familjer enstaka gånger med tvätt och skurning, men annars inte haft någon fast sysselsättning. Hon har huvudsakligen livnärt sig på lösaktighet samt passat upp på andra lösaktiga kvinnor. Hon har setts driva omkring på gatorna för att söka kontakt med män i osedligt syfte. Hon har tidigare i januari erhållit en varning för sitt sätt att leva när hon blev påkommen att vara i berusat tillstånd. Benedikta anser själv inte att hon har levtt lösaktigt och uppger det vid förhöret. Benedikta är änka då hennes man dog två dagar efter att de ingått äktenskap. Hon har utom äktenskapet en son på ett år och åtta månader som hon betalar en kvinna för att ta hand om. Då Benedikta saknar arbete, fast bostad, medel till sitt uppehälle, underlåter att söka arbete, lever på ett sådant sätt att hon stör allmän ordning och sedlighet samt inte har rättat sig efter den varning hon tidigare erhållit häktas hon för lösdriveri och förs till Malmö centralfängelse.³⁰² Malmö poliskammare dömer henne sedan till tre månaders tvångsarbete vilka hon avtjänar på Landskrona tvångsarbetsanstalt dit hon anländer den 17 september 1912.³⁰³

7.3.1.11 1913: Anna Lovisa J-P.³⁰⁴

Anna Lovisa är 44 år gammal då hon anhålls den 30 september av detektivkonstapeln Olof Steen för skäligen misstänkt att ha stulit en burk lingonsylt. Anna Lovisa döms endast till tvångsarbete en gång under perioden år 1903 till år 1913.

Enligt förhörspötkollet upprättat den 13 september 1913 har vittnet Ingar Nilsson hade sett Anna Lovisa kommandes gåendes från bostaden där syltburken ska ha blivit stulen.³⁰⁵ Anna Lovisa nekar till dessa anklagelser, hon medger att hon varit på gården men inte att hon tagit syltburken. Då Anna Lovisa är känd av polisen för lösdriveri blir hon omhändertagen för att behandlas enligt lösdriverilagen och anhålls då för att hon saknar arbete, bostad och medel till sitt uppehälle. Det är känt att Anna Lovisa under en längre period tillbaka har försörjt sin familj som består av man och fyra barn på pengar som hon fått av en äldre förmögen man. När denne äldre mannen

³⁰⁰ Se Förhörspötkoll lösdriverare 1912, nummer 72.

³⁰¹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:15, fångnummer 254.

³⁰² Malmö centralfängelse DIIIa:72(1912-1912) Bild 4370, fångnummer 1310.

³⁰³ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:13(1910-1913) Bild 2160/sid 213, Fol. 213, no 93.

³⁰⁴ Se Förhörspötkoll lösdriverare 1913, nummer 57.

³⁰⁵ Kriminalpolisen i Malmö, A3:16, fångnummer 159.

hade dött hade Anna Lovisa och hennes familj sakteligen förfallit. Nu står de på nödens ramp och de två yngsta barnen har blivit omhändertagna av Barnavårdsnämnden. Anna Lovisa har tidigare blivit varnad för lösdriveri och hon har tidigare blivit dömd för bedrägeri. Enligt polisen spenderar hon tillsammans med sin make nätterna sovandes på vindar och utomhus men detta förnekar hon. Då hon saknar arbete, bostad och medel till sitt uppehälle, underlåter att söka arbete så hon kan sig redligen försörja samt lever på ett sådant sätt att den allmänna säkerheten tar skada samt inte tagit rättelse efter tidigare tilldelad varning häktas hon för lösdriveri. Hon tas in på Malmö centralfängelse i väntan på poliskammarens dom.³⁰⁶ Hon döms till tre månaders tvångsarbete som hon avtjänar på Landskrona tvångsarbetsanstalt dit hon anländer den 14 oktober 1913.³⁰⁷

7.3.2 Männen 1903 till 1913

7.3.2.1 1903: Carl Ferdinand L.³⁰⁸

Carl Ferdinand döms till tvångsarbete tre gånger under perioden år 1903 till år 1913. Han är 28 år gammal när han den 29 december 1903 döms till ett år och tre månaders tvångsarbete av Malmö poliskammare.

Carl anhålls för lösdriveri den 20 december 1903 på uppmaning av Anna S. som enligt förhørsprotokollet är något av en opassande kvinna.³⁰⁹ Hon uppger att Carl vägrat lämna hennes bostad. Han ska ofta ha försökt göra intrång i hennes bostad där han ska ha tillgripit mat och logi. Carl anklagas också för att de senaste veckorna ha strukit sysslolös omkring samt för ett supigt och för den allmänna ordningen störande leverne. Han saknar också medel till uppehälle och bostad. Carl förnekar anklagelserna gällande att han ska ha tillgripit mat och logi hos Anna S. Resterande anklagelser vidkänner han. Han häktas för lösdriveri och placeras på Malmö centralfängelse då han saknar pengar till uppehälle, inte har någon bostad, inte söker arbete samt lever ett sådant liv som stör den allmänna ordningen.³¹⁰ På samma grunder döms han också till ett år och tre månaders tvångsarbete av Malmö poliskammare. Dessa får han avtjäna på Karlskrona arbetsanstalt.³¹¹

Andra gången han anhålls för lösdriveri är den 24 januari 1906 varpå han döms till ett år och fyra månaders tvångsarbete.³¹² Carl saknar bostad och medel för sitt uppehälle. Han söker inte arbete och lever ett sådant liv där han stör den allmänna ordningen lyder grunderna i förhørsprotokollet. När förhöret hålls har han anhållits föregående kväll då han tillsammans med en annan lösdrivare stulit från en handelsfirma.³¹³

³⁰⁶ Malmö centralfängelse DIII:73(1912-1913) Bild 1290, fångnummer 1551.

³⁰⁷ Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:13(1913-1915) Bild 740/sid 69, fol. 69, no 80.

³⁰⁸ Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1903, nummer 61.

³⁰⁹ Kriminalpolisen i Malmö, A3: 8, fångnummer 3108.

³¹⁰ Malmö centralfängelse DIIIa:59(1903-1903) Bild 4830, fångnummer 1220.

³¹¹ Centralfängelset i Karlskrona D3D(1898-1904) Bild 2670/sid 8, fångnummer 23.

³¹² Kriminalpolisen i Malmö, A3:10, fångnummer 3434.

³¹³ Kriminalpolisen i Malmö, A3:10, fångnummer 3434.

Tredje gången han anhålls för lösdriveri är den 29 oktober 1907.³¹⁴ Han har påträffats tillsammans med en annan lösdrivare berusad och i förhørsprotokollet står det att han uti ett i hög grad förfallet tillstånd befinner sig. Enligt honom själv har han arbete hos lantbrukaren Anders Olsson i Nordanå men enligt Olsson arbetar inte Carl där längre då han inte dykt upp efter att ha lånat två kronor till ett läkarbesök. Carl blir dömd till ett år och sex månaders tvångsarbete.³¹⁵

7.3.2.2 1904: Johan Fredrick K.³¹⁶

Johan är 26 år gammal när han i september 1904 döms till tvångsarbete. Under perioden år 1903 till år 1913 kommer han att dömas till tvångsarbete två gånger.

När han anhålls den första september 1904 är det för att han uppträder berusat på Engelbrektsgatan i Malmö.³¹⁷ Han har innan dess erhållit två enskilda varningar att om han inte slutar att supa och leva som han gör kommer han att anhållas för lösdriveri. I förhørsprotokollet uppges att Johan mellan 1903 och 1904 har blivit dömd att böta för minst 18 fylleriförseelser. Han också fått böta för förargelseväckande beteende och våldsamt motstånd. Johan anklagas för att sedan marsmånad mestadels ha strukit omkring sysslolös förutom någon enstaka dag då han erhållit dagsarbete, lagt alla sina pengar på alkohol, han har uppträtt berusad på gator och offentliga platser och därmed stört den allmänna ordningen, han saknar medel till sitt uppehälle samt bostad. Johan bestrider inte de anklagelser som gjorts gällande mot honom. Då han saknar medel för uppehälle, bostad, inte söker arbete samt genom sitt superi stör den allmänna ordningen häktas han för lösdriveri och tas in på Malmö centralfängelse i väntan på domen från Malmö poliskammare.³¹⁸ Poliskammaren dömer honom sedan till åtta månaders tvångsarbete som han sedan avtjänar på Karlskrona arbetsanstalt.³¹⁹

Andra gången Johan Fredrick anhålls för lösdriveri är den 21 december 1905, lite mer än ett år sedan han blev dömd till tvångsarbete som han avkunnade på Karlskrona arbetsanstalt.³²⁰ Han har sedan sin frigivning den 5 juli 1905 fram tills att han anhålls för lösdriveri i december fått böta för fylleriförseelser åtta gånger. När han anhålls i december så är det för att han är så berusad att han inte kan sköta sig själv, och då har han tidigare fått en enskild varning av polisen. Då han saknar medel till sitt uppehälle, lever ett sådant liv där han stör den allmänna ordningen samt inte söker arbete döms han till fyra månaders tvångsarbete.³²¹

³¹⁴ Kriminalpolisen i Malmö, A3:11, fångnummer 175.

³¹⁵ Kriminalpolisen i Malmö, A3:11, fångnummer 175.

³¹⁶ Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1904, nummer 32.

³¹⁷ Kriminalpolisen i Malmö, A3:8, fångnummer 3204.

³¹⁸ Malmö centralfängelse DIIIa:60(1904-1904) Bild 3300/sid 2, fångnummer 1005.

³¹⁹ Centralfängelset i Karlskrona D3AA:26(1903-1906) Bild 690/sid 166, fångnummer 166.

³²⁰ Kriminalpolisen i Malmö A3:9, fångnummer 3422.

³²¹ Kriminalpolisen i Malmö A3:9, fångnummer 3422.

7.3.2.3 1905: Anders L.S.³²²

Anders kommer under den undersökta perioden endast dömas till tvångsarbete vid ett tillfälle. Den 11 september 1905 anhålls han för lösdriveri och döms sedan den 15 september till ett års tvångsarbete. Han är då 47 år gammal.

Anders anhålls för att han har varit hos olika villaägare ute i Fridhem och tiggat.³²³ Några dagar tidigare hade han erhållit en enskild varning då han tiggat av en detektivkonstapel men inte rättat sig sedan dess. Anders har avtjänat både tvångsarbete och straffarbete upprepade gånger sedan han var 29 år gammal. Han är dömd för snatteri och stöld, våld på sin hustru samt för lösdriveri. För lösdriveri har han skickats till tvångsarbete fem tillfällen sedan år 1898. Han är gift och har sex barn, där tre av barnen är minderåriga. Han häktas för lösdriveri då han stryker sysslolös omkring från ort till annan, har inget medel till sitt uppehälle, inte söker arbete, tigger samt för lever ett sådant liv att den allmänna ordningen störs. Anders hålls häktad på Malmö centralfängelse i väntan på domen från Malmö poliskammare.³²⁴ På samma grunder som han häktades döms han den 15 september 1905 till ett års tvångsarbete. Straffet avtjänar han på Karlskrona anstalten.³²⁵

7.3.2.4 1906: Wilhelm L.³²⁶

Wilhelm döms till tre månaders tvångsarbete år 1906. Han kommer endast att vid ett tillfälle under perioden år 1903 till år 1913 dömas till tvångsarbete för lösdriveri.

Wilhelm anhålls av polis den 3 augusti 1906 för att han är berusad på allmän plats.³²⁷ Han har tidigare i juni samma år blivit anhållen och då varnad för lösdriveri samt fått böta för fylleri ett flertal gånger, enligt förhørsprotokoll är han i hög grad begiven i spriten. Han har hustru och minst fyra minderåriga barn. Dessa försörjer han väldigt knapphändigt och har överlåtit ansvaret på hustrun. Då varken han eller hans fru haft pengar till att betala hyra för bostaden är de nu uppsagda därifrån. Han har sedan han varnades i juni inte haft någon stadig sysselsättning. Han har mestadels drivit omkring med andra dagdrivare och supit sig berusad på de få penningar han haft. Han har vid flera tillfällen därför uppträtt berusad och stört den allmänna ordningen på allmänna platser. Han saknar också medel till sitt uppehälle. Vid förhöret vidgår Wilhelm alla de saker som läggs honom till last. Då Wilhelm saknar medel till sitt uppehälle, inte söker arbete sig själv och sin familj redligen försörja samt super och därigenom stör den allmänna ordningen häktas han för lösdriveri och tas in på Malmö

³²² Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1905, nummer 34.

³²³ Kriminalpolisen i Malmö, A3:9, fångnummer 3360.

³²⁴ Malmö centralfängelse DIIIa:61(1905-1905) Bild 3510/sid 12, fångnummer 1048.

³²⁵ Centralfängelset i Karlskrona D3D:6(1905-1910) Bild 670/sid 44, fångnummer 127.

³²⁶ Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1906, nummer 26.

³²⁷ Kriminalpolisen i Malmö, A3:10, fångnummer 3519.

centralfängelse.³²⁸ Han döms sedan till tre månaders tvångsarbete av Malmö poliskammare och placeras på Karlskrona arbetsanstalt för att avtjäna domen.³²⁹

7.3.2.5 1907: Elias Fredrik J.³³⁰

Elias är 44 år gammal då han anhålls och döms till tvångsarbete år 1907. Han kommer sammanlagt att vid tre tillfällen under perioden år 1903 till år 1913 dömas till tvångsarbete för lösdriveri.

Elias anhålls den 21 november 1907 då polisen upptäckt att han i berusat tillstånd har gått omkring i butiker längs med Kungsgatan och tiggat om pengar.³³¹ Han varnades i september för lösdriveri och har sedan dess inte haft någon direkt sysselsättning förutom tillfälligt arbete. De tillfällen då han erhållit lön för sitt arbete ska han ha spenderat allt på alkohol. De senaste fjorton dagarna har han tillsammans med andra lösdrivare drivit omkring på Malmös gator och supit upp alla sina pengar. Han har ofta setts i berusat tillstånd då han samtidigt har stört den allmänna ordningen. Han har ingen sysselsättning, bostad eller pengar. Elias har sålt de flesta av sina kläder och enligt förhørsprotokollet befinner han sig uti ett utblottat tillstånd. Vid förhöret så vidhåller Elias allt det som lagts honom till last och har ingen ursäkt till varför han betett sig som han gjort. Han häktas av överkonstapeln av detektiva polisen för lösdriveri då han saknar medel till sitt uppehälle, inte söker arbete sig redligen försörja, bettlar, super och stör den allmänna ordningen genom sitt sätt att leva och tas in på Malmö centralfängelse.³³² Han döms på följande grunder också till ett års tvångsarbete av Malmö poliskammare. Han skickas till Karlskrona arbetsanstalt för att avtjäna domen.³³³

När han anhålls och sedan döms till ett års tvångsarbete år 1912 är det på liknande grunder.³³⁴ Han har längs med Södra Förstadsgatan gått och tiggat om pengar. Första gången Elias blir varnad för lösdriveri var år 1895. Sedan dess har han blivit varnad åtskilliga gånger samt avtjänat tvångsarbete åtskilliga gånger. Han har också avtjänat straffarbete för stöld samt fått böta för flertalet fylleriförseelser.³³⁵

Elias blev dömd till tvångsarbete redan år 1906 för lösdriveri.³³⁶ I förhørsprotokollet från anhållandet uppges att han föregående år blivit dömd till åtta månaders tvångsarbete i augusti 1905 av KB Kristianstads län men blivit frigiven efter bara några dagar senare enligt 13 § lösdriverilagen.

³²⁸ Malmö centralfängelse DIII:62(1906-1906) Bild 3080/sid 8, fångnummer 949.

³²⁹ Centralfängelset i Karlskrona D3AA:27(1906-1908) Bild 70/sid 3, fångnummer 3.

³³⁰ Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1907, nummer 40.

³³¹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:11, fångnummer 195.

³³² Malmö centralfängelse DIIIa:64(1907-1907) Bild 4760/ sid 28, fångnummer, 1370.

³³³ Centralfängelset i Karlskrona D3AA:28 (1906-1908) Bild 250/sid 121, fångnummer 7.

³³⁴ Kriminalpolisen i Malmö, A3:15, fångnummer 47.

³³⁵ Kriminalpolisen i Malmö, A3:15, fångnummer 47.

³³⁶ Kriminalpolisen i Malmö A3:10, fångnummer 3485.

Anledningen till varför han frigetts enligt 13 § lösdriverilagen uppges inte men med största sannolikhet är det på grund av att han erhållit pengar på något sätt. När han i maj 1906 anhålls på nytt för lösdriveri är det då han upptäcks stå att tigga längs med Stora Nygatan. Tidigare i april har han erhållit en enskild varning då han blev påkommen att gå omkring och tigga i butiker längs med en av Malmös gator. Poliskammaren dömer honom till nio månaders tvångsarbete.³³⁷

7.3.2.6 1908: Oskar Adolf D.³³⁸

Under perioden år 1903 till 1913 döms Oskar fem gånger till tvångsarbete. I augustimånad 1908 är han 38 år gammal när han anhålls och sedan döms till tvångsarbete för lösdriveri.

Oskar döms vid två tillfällen till tvångsarbete under år 1908 först i januari och sedan i augusti. Trots att Oskar anhålls vid två tillfällen under år 1908 är det främst hans anhållande i augusti som kommer att redovisas.

Anledningen till detta är då enligt ovan redovisade metod vid valet av dessa elva män och kvinnor är det hans anhållande i augusti som han blivit utvald för. När han anhålls i augusti är det han olovligen och i berusat tillstånd berett sig tillträde till en fabriksarbeterskas bostad.³³⁹ I senare förhørsprotokoll anges hennes namn vilket är Anna L. Hon har ett barn med Oskar och har tidigare sammanbott med honom. Mot Oskar görs det gällande att han sedan tidigare avtjänat tvångsarbete inte haft någon direkt sysselsättning förutom att vid olika tillfällen för en kommissionär ”kolportera ut godtköplitteratur”³⁴⁰ i husen. Detta arbete har han skött på ett mycket oordentligt sätt. Det lilla han har tjänat på arbetet har han spenderat på alkohol. Han har, mot hennes vilja, bott hos Anna som han också under perioder har lämnat ensam med deras gemensamma barn. Han har inte försörjt varken henne eller deras barn som nu är fyra månader gammal. Anna har behövt vara hemma och ta hand om barnet och därför inte kunnat arbeta utan fått försörja sig själv och barnet på besparingar. Oskar har ofta uppträtt berusad och våldsamt i hemmet varav polis har blivit ditkallad och fått anhålla honom. Oskar saknar medel till sitt uppehälle. Vid förhör med honom bestrider han inte de anklagelser som görs gällande mot honom och har ingen ursäkt till sitt beteende. Då han saknar medel till sitt uppehälle, icke söker arbete sig redligen försörja samt för ett för allmänheten störande leverne häktas han för lösdriveri. I väntan på domen ifrån Malmö poliskammare tas han in på Malmö centralfängelse.³⁴¹ Han döms sedan av poliskammaren till fyra månaders tvångsarbete. Dessa avtjänar han på Karlskrona arbetsanstalt.³⁴²

³³⁷ Kriminalpolisen i Malmö A3:10, fångnummer 3485.

³³⁸ Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1908, nummer 30.

³³⁹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 137.

³⁴⁰ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 137.

³⁴¹ Malmö centralfängelse DIIIa:65(1908-1908) Bild 4150/sid 42, fångnummer 1220.

³⁴² Centralfängelset i Karlskrona D3AB:4(1903-1912) Bild 540/sid 51, fångnummer 51.

När Oskar tidigare samma år i januari anhölls var det på grund av bedrägeri.³⁴³ Det bedrägliga beteendet ligger i att han har tagit betalt för provhäften, vilket antagligen är litteratur som människor inte behövde köpa utan fick låna, samt andra häften som han redan har sålt vilket han sedan själv lånat och sålt ännu en gång. Flera personer har nu klagat på honom. Förutom detta har han också tiggat pengar och uppträtt berusat. Han har inga pengar eller bostad och har mestadels livnärt sig på sina systrar och Anna L. som gett honom mat. Oskar förnekar alla anklagelserna i förhöret med honom. Trots detta så döms han till 4 månaders tvångsarbete.³⁴⁴

I november 1910 anhålls Oskar på nytt då han och en kompis var i Annas bostad i berusat tillstånd.³⁴⁵ När hon bett dem att avlägsna sig har de vägrat och hon var tvungen att kalla på polis. Enligt förhörprotokollet sysslar han fortfarande med bokagentur men är känd för att utföra det på ett bedrägligt sätt. Han döms till fyra månaders tvångsarbete.³⁴⁶

Nästa gång Oskar döms till tvångsarbete är den 27 augusti 1911.³⁴⁷ Ännu en gång är det på begäran av Anna som Oskar anhålls. Han anhålls för att han fört ett oordentligt, lättjefullt och supigt leverne samt våldfört sig på Anna ett flertal gånger. Hon berättar för detektiva polisen att han inte har bidragit ekonomiskt till hemmet utan det har hon ensam fått göra. Han döms till sex månaders tvångsarbete.³⁴⁸

Den sista gången Oskar döms till tvångsarbete är den 2 juni 1912.³⁴⁹ Då anhålls hans för fylleri och för att ha stört den allmänna ordningen. Han bor fortfarande ihop med Anna som han är nu gift med sedan år 1909 och de har en fyraårig son. Oskar har i berusat tillstånd misshandlat Anna flertal gånger då hon inte har gett honom pengar eller mat. Han döms till åtta månaders tvångsarbete.³⁵⁰

7.3.2.7 1909: August Theodor N.³⁵¹

August anhålls för första gången i oktober 1909 för lösdriveri. Han är 39 år gammal när han anhålls i oktober och kommer sammanlagt vid två tillfällen under perioden år 1903 till år 1913 dömas till tvångsarbete för lösdriveri.

August anhölls den 16 okt 1909 då han kom hem i berusat tillstånd och började bråka med sin hustru Hulda samt hotade att han skulle strypa henne.³⁵² Hulda tillkallade polis som anhöll August. Hulda berättar sedan för polisen att August de senaste åren inte har försörjt familjen. De har sju barn gemensamt varav sex av dem är minderåriga. Hon har inte ensam

³⁴³ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 7.

³⁴⁴ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 7.

³⁴⁵ Kriminalpolisen i Malmö A3:13, fångnummer 301.

³⁴⁶ Kriminalpolisen i Malmö A3:13, fångnummer 301.

³⁴⁷ Kriminalpolisen i Malmö, A3:14, fångnummer 229.

³⁴⁸ Kriminalpolisen i Malmö, A3:14, fångnummer 229.

³⁴⁹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:15, fångnummer 171.

³⁵⁰ Kriminalpolisen i Malmö, A3:15, fångnummer 171.

³⁵¹ Se Förhörprotokoll lösdrivare 1909, nummer 30.

³⁵² Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 132.

kunnat försörja familjen utan fått vända sig till fattigvården där hon fått viss ersättning. Den senaste tiden har August också börjat dricka mer alkohol och uppträtt berusat i hemmet varav bråk har uppstått och familjen har nu blivit ombedda att flytta ifrån sin bostad. De senaste tre åren har August vid ett antal tillfällen varit intagen på arbets- och försörjningsinrättningen varifrån han tillika vid ett flertal tillfällen rymt ifrån. När han har rymt så är det för att tillbringa tid med andra lösdrivare och tillsammans med dem bli full. August vidkänner allt som lagts honom till last. Då August saknar arbete, medel till sitt uppehälle, inte söker arbete, stör allmän ordning och säkerhet genom sitt sätt att leva samt inte har rättat sig efter tillsägelser häktas han av den detektiva polisens överkonstapel för lösdriveri och förs till Malmö centralfängelse i väntan på domen ifrån Malmö poliskammare.³⁵³ Poliskammaren dömer honom sedan till tre månaders tvångsarbete som han avtjänar på Karlskrona arbetsanstalt.³⁵⁴

Andra gången han döms till tvångsarbete är år 1910 och det är hans hustru som anmäler honom denna gång också.³⁵⁵ Han har i berusat tillstånd hotat henne och hennes mamma som bor hos familjen. Sedan han frigetts från arbetsanstalten Karlskrona har han arbetat i stadens kloakanläggning men slutade där efter elva dagar. Efter det har han gått några ärenden till torghandlarna men pengarna han fick därifrån har han införskaffat alkohol för. Enligt uppgifter i förhørsprotokollet är han väldigt begiven i spriten. Malmö poliskammare dömer honom till sex månaders tvångsarbete.³⁵⁶

7.3.2.8 1910: Nils Aron S.³⁵⁷

Nils anhålls för lösdriveri den 25 juni 1910. Han är då 57 år gammal och kommer endast att dömas till tvångsarbete för lösdriveri vid ett tillfälle under perioden år 1903 till år 1913.

Nils anhölls i juni då han olovligen satt sovandes på trappan mellan Bergs- och Spångatan klockan 04.30.³⁵⁸ När det sedan blev känt för polisen att Nils sedan en tid tillbaka varit utan sysselsättning samt livnärt sig genom att tigga överlämnades han till detektiva polisen för lösdriveri. Nils har tidigare samma år i maj blivit varnad för lösdriveri och det är känt att han sedan ett och ett halvt år tillbaka inte haft någon sysselsättning vilket har resulterat i att han förfallit åt dryckenskap och lättja. Han har synts tillsammans med andra dagdrivare, oftast i berusat tillstånd bettlandes pengar. Precis innan han anhålls hade han tiggat om bröd i Pålssons brödförsäljningsbutik. Han har tillbringat de flesta nätter sovandes utomhus i halmstackar. Han är inte tidigare dömd till varken straffarbete eller tvångsarbete. Då han saknar arbete, bostad och medel till sitt uppehälle, inte söker arbete, gjort sig skyldig till bettleriförseelser, lever ett supigt och oordentligt levnadssätt samt inte tagit rättelse efter tidigare meddelad varning häktas han för

³⁵³ Malmö centralfängelse DIIIa:66(1909-1909) Bild 5130/ sid 29, fångnummer 1477.

³⁵⁴ Centralfängelset i Karlskrona D3AA:29(1908-1910) Bild 1220/sid116, fångnummer 9.

³⁵⁵ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 167.

³⁵⁶ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 167.

³⁵⁷ Se Förhørsprotokoll lösdrivare 1910, nummer 33.

³⁵⁸ Kriminalpolisen i Malmö, A3:13, fångnummer 146.

lösdriveri och tas in på Malmö centralfängelse i väntan på Malmö poliskammarens dom.³⁵⁹ Han döms senare av Malmö poliskammare till sju månaders tvångsarbete som han avtjänar på Karlskrona arbetsanstalt.³⁶⁰

7.3.2.9 1911: Abraham S.T.³⁶¹

Abraham blir anhållen av konstapeln Oskar Nilsson längs med Kungsgatan då Abraham tiggat pengar av de människor som han mött längs med gatan samt uppträtt berusad. Abraham är 39 år gammal då han år 1911 döms till tvångsarbete. Han har vid ett tidigare tillfälle blivit dömd till tvångsarbete och kommer sammanlagt att dömas till tvångsarbete vid två tillfällen under perioden år 1903 till år 1913.

När Abraham anhålls år 1911 görs det gällande mot honom att han saknar arbete, bostad och medel till sitt uppehälle.³⁶² Han har sedan han rymt från Arbets- och försörjningsinrättningen strukit sysslolös omkring på Malmös gator oftast i berusat tillstånd. Han har uteslutande livnärt sig på bettleri. Han har ingen bostad och tillbringar nätterna i trädskjul. Han har fört ett oordentligt och berusat leverne och har vid ett flertal tillfällen blivit bötfälld och anhållen för fylleri. Abraham vidhåller allt som görs gällande mot honom. Han är gift med Hilda som han har fyra barn med, men där tre av barnen är döda. Han har inte levt tillsammans med Hilda de senaste nio åren. Förutom av Malmö poliskammare har han tidigare blivit varnad och dömd till lösdriveri av andra myndigheter. Då han saknar arbete, bostad, medel till sitt uppehälle, underlåter att söka sig arbete, gjort sig skyldig till bettleri, för ett supigt och ordningsstörande leverne samt inte tagit rättelse av de tidigare varningar han fått häktas han för lösdriveri och tas, i väntan på domen ifrån Malmö poliskammare, in på Malmö centralfängelse.³⁶³ Han döms sedan av Malmö poliskammare till ett års tvångsarbete som han avtjänar på Karlskrona arbetsanstalt.³⁶⁴

När han anhålls år 1909 är det för att han är berusad. Han döms då av Malmö poliskammare till åtta månaders tvångsarbete för lösdriveri.³⁶⁵

7.3.2.10 1912: Nils K.³⁶⁶

28 juli 1912 anhålls Nils då han tiggat pengar på brandstationen samt är i berusat tillstånd. Han är då 56 år gammal och har vid tre tillfällen innan dess år 1907, 1909 och 1911 blivit dömd till tvångsarbete av Malmö poliskammare.

När Nils anhålls år 1912 görs det gällande mot honom att han inte haft någon nämnvärd sysselsättning den senaste tiden.³⁶⁷ Han saknar arbete,

³⁵⁹ Malmö centralfängelse DIIIa68:(1910-1910) Bild 3070, fångnummer 952.

³⁶⁰ Centralfängelset i Karlskrona D3AA:31(1909-1912) Bild 410/sid 37, fångnummer 37.

³⁶¹ Se Förhörprotokoll lösdrivare 1911, nummer 61.

³⁶² Kriminalpolisen i Malmö, A3:14, fångnummer 214.

³⁶³ Malmö centralfängelse DIIIa:69(1911-1911) Bild 4940, fångnummer 1485.

³⁶⁴ Centralfängelset i Karlskrona D3AA:31(1909-1912) Bild 1020/sid 98, fångnummer 98.

³⁶⁵ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 133.

³⁶⁶ Se Förhörprotokoll lösdrivare 1912, nummer 61.

³⁶⁷ Kriminalpolisen i Malmö, A3:15, fångnummer 207.

bostad och medel till sitt uppehälle. Nils vidgår allt det som läggs honom till last. Han häktas för lösdriveri då han saknar arbete, medel till sitt uppehälle, bostad, underlåter att söka arbete, gjort sig skyldig till bettleri, fört ett supigt och oordentligt leverne samt inte tagit rättelse efter förut meddelade varningar och tas in på Malmö centralfängelse i väntan på domen från Malmö poliskammare.³⁶⁸ Han döms sedan till tio månaders tvångsarbete av Malmö poliskammare som han avtjänar på Karlskrona arbetsanstalt.³⁶⁹

När Nils tidigare blivit anhållen och dömd till tvångsarbete har det alltid varit på grund av att han tiggat pengar av andra människor. Han har ett förlutet med både fängelse och straffarbete där han blivit dömd till fängelse för våld med livsfarligt vapen och straffarbete för stöld. Han anhålls den 13 mars 1907 då han gick på gatan och tiggde pengar.³⁷⁰ Den 17 februari 1909 anhålls han för att han tiggat pengar inne i en speceriaffär.³⁷¹ När han anhålls onsdagen den 24 maj 1911 är det för att han tiggat pengar av några personer i ett bostadshus.³⁷²

7.3.2.11 1913: Fritz Bernhard A.L.³⁷³

Två gånger under perioden år 1903 till år 1913 anhålls och döms Fritz till tvångsarbete för lösdriveri av Malmö poliskammare. Sammanlagt har han sjutton gånger innan år 1913 varnats och dömts till tvångsarbete för lösdriveri. Han är också tidigare dömd för snatteri och stöld. När han döms till tvångsarbete för lösdriveri år 1913 är han 38 år gammal och ogift.

När han anhålls den 5 augusti 1913 är det för fylleri.³⁷⁴ Dagen innan har han också blivit anhållen för fylleri men sedan släppts då han nyktrat till. Dagen efter kommer han in på polisstationen, berusad, och ber om den flaskan brännvin han hade glömt på polisstationen föregående dag. Mot Fritz görs gällande att han saknar bostad, arbete och medel till sitt uppehälle. Han har livnärt sig på bettleri och inte försökt skaffa sig ett ordentligt arbete. De senaste åtta dagarna har han strukit omkring längs med Malmös krogar i berusat tillstånd och tiggat. Han har också vistats utanför den kommun som han vid den senaste frigivningen från tvångsarbete blev förpassad till. Han vidhåller allt det som görs gällande mot honom och har ingen ursäkt till sitt beteende. Då han saknar arbete, bostad, medel till sitt uppehälle, för ett sådant leverne att våda uppstår för allmän ordning och säkerhet, inte tagit rättelse efter tidigare meddelad varning samt lämnat den förpassningsort dit han enligt tidigare frigivning från tvångsarbete blivit förpassad till häktas han för lösdriveri och placeras i väntan på dom ifrån Malmö poliskammare på Malmö centralfängelse.³⁷⁵ På samma grunder döms han sedan till ett års

³⁶⁸ Malmö centralfängelse DIIIa:72(1912-1912) Bild 3730, fångnummer 1131.

³⁶⁹ Centralfängelset i Karlskrona D3AA:32(1910-1912) Bild 520/sid 148, fångnummer 148.

³⁷⁰ Kriminalpolisen i Malmö, A3:11, fångnummer 29.

³⁷¹ Kriminalpolisen i Malmö, A3:12, fångnummer 33.

³⁷² Kriminalpolisen i Malmö, A3:14, fångnummer 137.

³⁷³ Se Förhörprotokoll lösdrivare 1913, nummer 47.

³⁷⁴ Kriminalpolisen i Malmö, A3:16, fångnummer 142.

³⁷⁵ Malmö centralfängelse DIII:73(1912-1913) Bild 370, fångnummer 1294.

tvångsarbete av Malmö poliskammare som han avtjänar på Karlskrona tvångsarbetsanstalt.³⁷⁶

När Fritz anhölls år 1904 var det också på grund av fylleri. Malmös poliskammare dömde honom då till tre månaders tvångsarbete.³⁷⁷

7.4 Analys av det empiriska materialet

De män och kvinnor som ovan redogjorts för hade alla något gemensamt, de avvek från normen på olika sätt och betedde sig på ett sätt vilket myndigheterna ville stävja och kontrollera. Den direkta kontrollen mot dem utgjordes av 1885 års lösdriverilag samt Malmös prostitutionsreglementering.

7.4.1 Regelverken

Enligt den detektiva polisens förhörprotokoll är manliga och kvinnliga lösdrivare främst kontrollerade utifrån lösdriverilagen. Majoriteten av de kvinnliga lösdrivarna var prostituerade varav Malmös prostitutionsreglementering tillämpades även på dessa kvinnor fram till och med år 1908. Då endast kvinnor utgjorde prostituerade var inte reglerna i prostitutionsreglementeringen tillämplig på män. Detta är den mest tydliga skillnad på att kön påverkade den kontroll som utövades mot de manliga och kvinnliga lösdrivarna. Trots att Malmös reglementering inte var tillkommen i rätt ordning utövade den ändå kontroll över de kvinnliga lösdrivarna. Gränslandet mellan om lösdriverilagen alternativt prostitutionsreglementeringen skulle tillämpas på kvinnorna kommer här att kort beröras.

Prostitution var som ovan konstaterats ett till viss del accepterat yrke under vissa former från år 1888 till och med år 1908. Så länge den prostituerade följde prostitutionsreglementeringen kunde polisen inte ingripa mot den prostituerade enligt lösdriverilagen förutom om den prostituerade störde allmän ordning. Gränslandet mellan vad som var prostitution alternativt lösdriveri blev därigenom en bedömning utifrån om kvinnan stört den allmänna ordningen. Exempel på denna bedömning finner vi ovan gällande Jenny K. När Jenny anhålls för lösdriveri den 9 januari 1903 är hon inskriven som prostituerad. Som prostituerad ska du kunna leva ett lösaktigt leverne så länge du undergår den allmänna sundhetsbesiktningen. Trots att hon är inskriven som prostituerad grips hon för lösdriveri då hon supigt samt genom sitt leverne stört den allmänna ordningen och sedligheten. Prostitution ansågs därmed vara accepterad så länge den skedde i skymundan. Genom att Jenny uppträdde berusad och störde andra personer

³⁷⁶ Centralfängelset i Karlskrona D3AA:34(1913-1913) Bild 1420/sid 138, fängnummer 84.

³⁷⁷ Kriminalpolisen i Malmö, A3:8, fängnummer 3171.

blev hennes lösaktighet inte något accepterbart längre utan användes mot henne för att döma henne till lösdriveri.

Då den yttersta bedömningen, huruvida prostitutionsreglementeringen alternativt lösdriverilagen aktualiserades, gjordes utifrån om den reglementerade kvinnan hade stört den allmänna ordningen är det intressant att se närmare på just det kriteriet. I ovan redovisade exemplet av Maria K.B:s anhållande för lösdriveri den 7 september 1907 anklagas Maria bland annat för att ha stört den allmänna ordningen. Maria genomgår sedan år 1904 den allmänna sundhetsbesiktningen och är därmed inskriven som prostituerad. Maria anklagas för att hon inte sökt någon sysselsättning utan livnärt sig på lösaktighet, i osedligt syfte strukit ute på nätterna och sökt kontakt med män, supit och fört ett sådant levnadssätt att den allmänna ordningen störts samt fastän hon varit inskriven som prostituerad sedan år 1904 aldrig inställt sig till den allmänna sundhetsbesiktningen. I förhörprotokollet uppges inte att några klagomål har inkommit gällande Marias störande beteende. Hon har anhållits av polisen vid tre tidigare tillfällen då hon strukit ute och sökt kontakt med män samt vid vissa av dessa tillfällen uppträtt berusat. Maria förnekar inte vid förhöret till sina handlingar eller de anklagelser som görs gällande mot henne men hon anser inte att de har varit störande. Det störande beteendet i detta fall är inte att hon varit för berusad och fört oljud som i Jennys fall utan att hon vistas ute och sökt kontakt med dessa män på tider och platser som inte är accepterat enligt prostitutionsreglementeringen. Att störa den allmänna ordningen utgör således ett kriterium som förefaller högst subjektivt då det kan innefatta flera olika beteenden som inte anses önskvärda.

Som ovan redovisats under lösdriverilagen var det begreppet sedlighet som gjorde att prostituerade kunde behandlas enligt lösdriverilagen. Det empiriska materialet visar resultat på detta då i tio av de elva kvinnornas fall döms kvinnorna till tvångsarbete då de har för ett sådant leverne att våda uppstått för sedligheten. Ingen av männen anklagas för liknande.

7.4.2 Kontrollen

Vid granskande av den kontroll som utövas mot de manliga och kvinnliga lösdrivarna kan man se att både rörelsefriheten och den privata friheten inskränks tydligt hos de kvinnliga lösdrivarna.

Ovan ges exempel på hur Elin K. i mars 1905 befinner sig på Humlegatan i Malmö där hon av polis blir anhållen för lösdriveri. Elin uppger i förhöret att hon endast var i bostaden för att hämta kläder och inte för att hon bodde där. Mot henne görs det gällande att hon har bott hos flera lösaktiga kvinnor den senaste perioden och livnärt sig på lösaktighet. Uppenbarligen får hon inte vistas i dessa kvarter då hon några månader tidigare frigetts från tvångsarbete. Elins rörelsefrihet som nyligen frigiven tvångsarbeterska är klart begränsad. Liknande begränsning av männens rörelsefrihet vittnar inte förhörprotokollen om. Kvinnornas rörelsefrihet begränsades då polisen lättare skulle kunna utöva kontroll över dem samt, som visas i Elins fall,

ville de inte att de skulle falla i tillbaka i ”gamla vanor” och umgås med prostituerade. Sannolikheten var i så fall större att hon skulle återfalla i prostitution vilket förhörsprotokollen vittnar om att de flesta kvinnliga lösdrivare gjorde. Att männens rörelsefrihet inte begränsades på samma sätt vittnar om att kontrollen mot de kvinnliga lösdrivarna var striktare. Genom att kontrollera vart kvinnorna kunde röra sig kunde staten kontrollera deras sexualitet och spridningen av den veneriska smittan vilket i början av 1900-talet sågs som ett allvarligt hot.

Kvinnornas personliga frihet kränktes när de var tvungna att genomgå sundhetsbesiktning för att polisen skulle kontrollera om de hade någon könssjukdom. Både Elin K, Maria K.B. samt Anna J.F. var tvungna enligt förhörsprotokollen att genomgå sundhetsbesiktning. Då det var endast kvinnornas sexualitet som reglerades och kontrollerades utsattes inte de manliga lösdrivarna för samma kontroll. Trots att männen kunde likväl som kvinnorna vara utsatta för könssjukdomar var det kvinnorna som kontrollerades. Tankesättet att männen behövde utlopp för sin sexualitet och de prostituerade var ett nödvändigt ont för dess utlopp härskade fortfarande i det svenska samhället i början på 1900-talet vilket påverkade regleringen kring prostitution. Då könssjukdomarna var tvungna att kontrolleras blev kvinnorna enklast de som blev utsatta för kontrollen medan det fortfarande var socialt accepterat att köpa sexuella tjänster av en prostituerad kvinna.

Genom lösdriverilagen kontrollerades också kvinnornas personliga frihet ytterligare genom att de inte fick söka kontakt alternativt prata med vem som helst. De anklagades för att bjuda ut sig i osedligt syfte gentemot män när de strök omkring på gatorna och sökte kontakt med dessa vilket Maria K.B, Anna J.F. samt Hanna Elisabeth L. förhörsprotokoll vittnar om. Kvinnorna, oberoende om de var berusade eller inte fick inte locka till sig män. Att männen kom till kvinnorna var dock accepterat där Anna-Maria J. samt Jenny K.J. förhörsprotokoll vittnar om män som uppgett att de besökt kvinnorna samt betalat dem för sexuella tjänster inte råkade ut för repressalier. Liknande kontroll över vem de träffar och pratar med utfördes inte på de manliga lösdrivarna enligt deras förhörsprotokoll. Liknande kontroll som ovan redogjorts gällande kvinnliga lösdrivares rörelsefrihet belyses här. För polisväsendet underlättades kontrollen av kvinnorna genom att dessa inte fick söka kontakt med män. Att männen fick ta kontakt med kvinnor speglar synen att de prostituerade kvinnorna var där för att männen skulle få utlopp för deras pockande sexualitet. Det var mannen, som var överordnad kvinnan enligt Paulus brev till korintiern, som fick bestämma när hans behov av att få utlopp för denna pockande sexualitet skulle infinna sig.

Kontrollen utövad mot männen var att de inte fick tigga. Anders L.S., Elias Fredrik J., Oskar Adolf D., Nils Aron S. Abraham S.T. och Nils K. blev alla anhållna på grunder att de delvis tiggat om pengar eller mat av andra människor. Ovan, under kapitlet om fattigvårdslagstiftningen, har redovisats att de män i arbetsför ålder som inte arbetade tillhörde kategorin ovärdig fattig. Att tigga istället för att prestera för pengarna sågs inte med blida ögon

av staten eller samhället i början på 1900-talet. Av samhället ansågs det att som man i arbetsför ålder inte arbetade än om en kvinna i samma ålder inte arbetade. Detta då kvinnor och män under denna tid, trots den industriella revolutionen, fortfarande hade tydliga indelade roller och uppgifter. Mannen skulle försörja familjen och kvinnan skulle ta hand om familjen och barnen. Samhällets syn på de typiska mans- och kvinnorollerna genomsyrar förhørsprotokollen. Endast i de manliga lösdrivarnas förhørsprotokoll, när förutsättningarna föreligger, påpekas att männen inte försörjer sina familjer. Wilhelm L, Oskar Adolf D samt August Theodor N:s förhørsprotokoll vittnar om det. Liknande anteckningar finns inte i de kvinnliga förhørsprotokollen. Inga av de kvinnliga lösdrivarna anhölls för eller anklagades för att ha tiggat pengar, dock kan man jämföra deras prostitution med männens tiggande. Både de prostituerade och de manliga lösdrivarna befinner sig i en utsatt situation och genom prostitution och tiggeri erhöLL de pengar, vilket staten inte såg som en accepterad form att erhålla pengar genom. 1885 års lösdriverilag skilde sig från de tidigare försvarslöshetsförordningarna då lagen mer riktade in sig på att ta hand om samhällets asociala element. De prostituerade och de manliga lösdrivarna tillhörde denna kategori och hade detta som gemensam nämnare.

Både de manliga och kvinnliga lösdrivarna anhålls för att de stört den allmänna ordningen. Som ovan angetts gällande kriteriet för de kvinnliga lösdrivarna kunde störande av den allmänna ordningen innefatta det mesta; högljudd i berusat tillstånd, endast berusad, tagit kontakt med personer som de inte fick- vanligtvis män eller vistats på platser de inte fick vara. Ordningsstörande beteende för männen var om de tiggde eller var berusade, samt berusade och högljudda. Det ordningsstörande beteende innefattade vanligtvis för männen att de företog en handling alternativt var berusade. Samma sak gällde för kvinnorna men även att de syntes på fel platser samt pratades med personer av det andra könet. Kriteriet ordningsstörande beteende innefattade därmed fler beteende beroende på om det var en kvinnlig eller manlig lösdriverare som var utsatt för kontroll. Kontrollen mot kvinnorna var mer ingripande jämfört med männen. Anledningen till det kan ha varit då kvinnorna sågs som själva orsaken till att få stopp på spridandet av den veneriska smittan och sågs därmed från samhället som ett större hot än vad männen någonsin skulle kunna förekomma.

För både de kvinnliga och manliga lösdrivarna var fylleri ett beteende som inte var önskvärt av staten. Majoriteten av både männen och kvinnorna anhålls för att de varit berusade, detta trots att alkoholism från och med 1913 års alkohollag främst definierade alkoholister som män. Trots lagens definition såg verkligheten ut på så sätt att både kvinnor och män söp vilket inte ansågs accepterat. Det finns två sidor av konsekvenserna av att vara berusad. Den första är att personer i berusade tillstånd vid många tillfällen stör den allmänna ordningen, det vill säga andra än sig själv genom att väsnas. Samhället störcdes genom dessa människor genom att de inte fick sova, hamnade i bråk med mera vilket gjorde det svårare för staten att upprätthålla ordningen och kontrollen i samhället. Den andra sidan är att berusade människor vanligtvis inte är arbetsföra. De män och kvinnor som

var berusade under dagen kunde därmed inte arbeta och försörja främst sig själva och speciellt männen kunde inte försörja sina familjer vilket sågs som ett socialt problem.

För att sammanfatta, kontrollen utövad mot de kvinnliga lösdrivarna är mer ingripande jämfört med kontrollen mot männen. Antagligen för att den veneriska smittan och dess hot såg som större än det hot de lösdrivande männen riktade mot samhället. De manliga lösdrivarna bröt mot strukturen om vad som kännetecknat typiskt manligt och kvinnligt, likväl strukturen på familjen. Mannens uppgift var främst att arbeta och att se till att försörja sin familj, han var ansvarig för det ekonomiska. Genom att inte arbeta och – om en sådan fanns- inte försörja sin familj skulle samhället behöva stå för hans kostnader genom fattigvården alternativt också för hans familjs kostnader. Den manliga lösdrivaren var en större ekonomisk belastning för samhället jämfört med den icke arbetande kvinnan. Kvinnan hade inte samma ansvar, hennes var att ta hand om familjen.

Gemensamt för båda kategorier är att staten inte vill att deras asociala beteende ska sprida sig till resten av befolkningen vilket deras ordningsstörande beteende visar på. Vissa människor störs av beteendet, vilket staten inte hade ett lika stort problem med som att andra människor kanske hade blivit lockade att delta i detta beteende. Lösdrivarna skulle få andra på fall och därifrån var det inte långt ifrån brottets bana.

8 Slutord

Den sociala kontrollen har historiskt genomsyrat arbetslagstiftningen, fattigvården samt försvarslöshetslagstiftningen. När 1885 års lösdriverilag tillkommer går dock fokus från kontroll av arbetsmarknaden till kontroll av de som ansågs hota ordning och säkerhet. Det blev mer en lag som spärrade in de som avvek från ”normen”.³⁷⁸

Den kontroll som har studerats i arbetet är först och främst den formella kontroll som staten genom lagstiftning upprätthöll mot lösdrivarna under perioden år 1903 till år 1913. Den formella kontrollen har delats upp i två kategorier, direkt och indirekt där det i arbetet har visats att den direkta kontrollen utövad mot manliga och kvinnliga lösdrivare i Malmö under perioden år 1903 till år 1913 främst bestod av 1885 års lösdriverilag samt Malmös prostitutionsreglementering. Kontrollen utgjordes här främst av begränsad rörelse och privat frihet. Författaren av arbetet har också visat på att den indirekta kontroll som riktats mot lösdrivaren i samma område och period främst skedde genom fattigvårds- och arbetslagstiftningen. Dessa lagstiftningar kontrollerade de delar av samhället som kunde se till att personen inte ansågs falla under lösdriverilagstiftningen, exempelvis om personen hade ett arbete alternativt tillhörde kategorin ”rätt fattig” undslapp han eller hon att bli klassificerad såsom lösdrivare. Det svenska samhället har varit starkt hierarkisk och patriarkaliskt präglad och dessa lagstiftningar bidrog till att upprätthålla gamla strukturer i samhället som uppsatte hinder för den obemedlade att finna ett alternativ till att tigga eller prostituera sig för att överleva ekonomiskt.

En del av arbetet undersöker om det förekom likheter eller skillnader i kontrollen utövad mot lösdrivare beroende på kön. Både i den direkta och indirekta kontrollen förekommer likheter och skillnader beroende på om lösdrivaren är av kvinnligt eller manligt kön. Arbetets fokus har främst varit lösdriverilagstiftningen där likheterna och skillnaderna belyses mer ingripande genom den empiriska undersökningen. Där framstår det också tydligare att kontrollen mot de manliga och kvinnliga lösdrivarna i lagtexten, som är könsneutral, skiljer sig åt när den tillämpas i praktiken. Kvinnorna har också generellt kontrollerats mer ingripande jämfört med män. Detta genom att prostitutionsreglementeringen och lösdriverilagen gjorts gällande mot dem samt att deras rörelse- och privata frihet begränsats.

Gällande den indirekta kontrollen som utövades genom arbetslagstiftningen är en uppenbar likhet att de fattiga arbetarna stod fortfarande i en uttalade underordnad beroendeställning mot sin arbetsgivare i början av 1900-talet. Oberoende könstillhörighet var de manliga och kvinnliga arbetarna de som kom längst ner i ett hierarkiskt samhälle. De skillnader som förekommit på grund av kön görs gällande bland annat i näringslagstiftningen, som har ett nära samband med arbetslagstiftningen och därför behandlas i arbetet, där

³⁷⁸ Nilsson 2003, s. 128.

kvinnor inte ges samma rättigheter som män. Ytterligare skillnader som görs gällande i arbetslagstiftningen mer specifikt har varit att kvinnors arbete inte värderas lika högt som mäns. Likheterna i fattigvårdslagstiftningen, oberoende kön, var att både manliga och kvinnliga lösdrivare föll inom kategorin ”orätt fattig” och skulle aldrig kvalificeras för fattigvård enligt 1871 års fattigvårdsförordning. Dock skilde sig lagstiftningen åt från de andra regelverken och var mer generöst mot kvinnor då kvinnor med barn kunde anses tillhöra gruppen ”rätt fattig”.

Orsaken till dessa likheter och skillnader har sökts i det rättshistoriska, ekonomiska, samhällsstrukturen, sociala förhållanden samt kontextuella. Orsaken till varför kvinnorna enligt lösdriverilagstiftningen har kontrollerats mer ingripande jämfört med männen genom lösdriverilagstiftningen är antagligen för att hotet om den veneriska smittan sågs som större än det hot de lösdrivande männen riktade mot samhället. Könssjukdomar var ett allvarligt hot mot samhället i början på 1900-talet. Genom att kontrollera de prostituerade kunde man kontrollera spridningen. Kontrollen mot männen gällde främst deras försörjningsskyldighet gentemot sina familjer, om inte männen försörjde familjen var chansen stor att staten behövde stå för dessa kostnader i stället.

När näringsfriheten etablerades år 1864 utestängdes fortfarande kvinnor från vissa yrken och utbildningar. Sederna om en strikt uppdelning av manliga och kvinnliga sfärer där arbetsuppgifterna skilde sig åt levde kvar. Att kvinnor fick sämre betalt för sitt arbete vilket motiverades på principerna om att kvinnor presterade mindre arbete samt ägde färre behov jämfört med männen vilket vittnar om liknande tankesätt som rådde i legostadgorna från 1700-talet där pigor fick sämre betalt än drängar. Sverige hade i början av 1900-talet trots de politiska förändringar som hade skett under 1800-talet inte helt gjort upp med våra gamla seder om att värdera män och kvinnors arbete som olika mycket värt.

Fattigvårdslagstiftningen skilde sig från de andra regelverken och var mer generöst mot kvinnor då kvinnor med barn kunde anses tillhöra gruppen ”rätt fattig”. Här är det också de förhärskande syn om att det var kvinnorna som hade huvudansvaret för barnen och männen för det ekonomiska som kan historiskt härledas till orsaken bakom reglerandet.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor

Centralfängelset i Karlskrona D3D (1898-1904)-D3AA:34 (1913-1913).

Kriminalpolisen i Malmö, A3:7-16.

Landskrona tvångsarbetsanstalt D3AA:10 (1903-1904) - D3AA:13 (1913-1915).

Malmö centralfängelse DIIIa:59 (1903-1903) - DIII:73 (1912-1913).

Tryckta källor

Lagar och förordningar

Kongl. Maj:ts Stadga och påbud om Tjänstefolk och Legohjon. Tryckt i Stockholm af Ignatio Meurer. Åht 1664.

Kongl. Maj:ts Råd och samptelige Ståndets Beslut. Gjordt/Framtryckt och förafstevavt af them eenhålleligen på den allmänne Riksdagen som hölts och sköts uthi Stockholm. Den 9 November 1686.

Missgiernings Balk, Sweriges Rikes Lag. Gillad och Antagen på Riksdagen Åhr 1734. (1736) Stockholm.

Kongl. Maj:ts Nådiga Stadga Om Wärfning och Manskaps legande til Krigstjenst. Gifwen Stockholms Slott den 7 April 1802., Stockholm, Tryckt i Kongl. Tryckeriet, 1802.

Kongl. maj:ts nådiga Förordning Om Allmänna Arbetsställen för Swea- och Götha-Riken, samt Stor-Förstendömet Finnland; Gifwen Carlsruhe Slott den 27 februrarii 1804., Stockholm, tryckt i Kongl. tryckeriet, 1804.

Kongl. Maj:ts Nådekluiiga Lego Stadga för Husbonde och Tjenstehjon. Gifwen Stockholms Slott den 15 Maji 1805.

SFS 1833:43 Kongl. Maj:ts Förnyade Nådiga Lego-Stadga för Husbönder och Tjenestehjon: Gifwen Stockholms Slott den 23 November 1833.

SFS 1846:14 Kunglig Maj:ts Nådiga Stadga, angående förswarslöse och till allmänt arbete förfallne personer.

SFS 1846:39 Fabriks- och Handtwerks-Ordning, af Kongl. Maj:t i Nåder fastställd den 22 December 1846.

SFS 1847:39 Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning angående Fattigvården i Riket; Gifwen Stockholms Slott den 25 maj 1847.

SFS 1853:36 Kunglig Maj:ts Nådiga kungörelse angående vissa ändringar uti och tillägg till Kunglig Maj:ts Nådiga Stadga angående försvarslöse och till allmänt arbete förfallne personer.

SFS 1853:39 Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, angående Fattigvården i Riket; Gifwen Stockholms Slott den 13 juli 1853.

SFS 1864:11 Straff-lag. Gifwen Stockholms Slott den 16 Februari 1864.

SFS 1864:41 Kongl. Maj:ts Nådiga Förordning, angående utwidgad näringsfrihet; Gifwen Stockholms Slott den 18 Juni 1864.

SFS 1871:33 Kongl. Maj:ts nådiga Förordning angående fattigvården; Gifven Stockholms Slott den 9 Juni 1871.

SFS 1885:27 Lag angående lösdrivares behandling.

SFS 1913:102 Lag om behandling av alkoholister.

SFS 1913:192 Lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 30 juni 1913 (nr 102) om behandling av alkoholister.

Äldre betänkande och statens offentliga utredningar

Underdånigt förslag till förordning angående lösdrifveri mm. 1882. Göteborg. (1882 års betänkande)

Underdånigt betänkande angående åtgärder för motarbetande af de smittosamma könssjukdomarnas spridning. Afgifvet af den af kungl. Maj:t den 6 nov. 1903 för ändamålet tillsatta kommitté. (Reglementeringskommitténs betänkande)

SOU 1923:2 Förslag till lag om lösdrivares behandling m. fl författningar avgivna av utsedda kommitterade Del V av Fattigvårdslagstiftningskommitténs betänkande, Stockholm 1923

SOU 1949:4 Utredning med förslag om Lösdriverlagens upphävande m.m. avgiven av 1948 års lösdriveriutredning, Stockholm, 1949.

Elektroniska källor

Historisk statistik för Sverige Del 1. Befolkning 1720-1967, Statistiska centralbyrån, hämtad den 7 januari 2014 från:

http://www.scb.se/Grupp/Hitta_statistik/Historisk_statistik/ Dokument/Historisk%20statistik%20f%C3%B6r%20Sverige_%20Del%201.pdf

Lösdrivare- ett liv utan skyddsnät, Sveriges Radio, ingår i programmet Släktband. Hämtad den 1 januari 2014 från:

<http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2068&artikel=4011185>

Litteratur

Bjurling, Oscar, ”Stad i utveckling”, I: *Malmö stads historia fjärde delen (1870-1914)*, (red. Oscar Bjurling), Berlings, Arlöv, 1985.

Borg, Arne m.fl., *Prostitution: Beskrivning Analys Förslag till åtgärder*, Helsingborg, 1981.

Carlsson, Sten, ”Oppositionen 1815-1840”, I: *Den svenska historien. Karl Johanstiden och den borgerliga liberalismen 1809-1865*, Stockholm, 1968.

Edman, Johan, ”Lösdrivarlagen och den samhällsfarliga lättjan”, I: *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*, (red. Hans Swärd och Maria-Anna Egerö), Borås, 2008.

Eklund, Per, *Rätten i klasskampen en studie i rättens funktioner*, Stockholm, 1974.

Hansen, Richard, *Malmö Polis 1874 ¼ 1949 En minnesskrift vid 75-årsjubileet*, Malmö, 1949.

Harnesk, Börje, *Legofolk Drängar, pigor och bönder i 1700- och 1800-talens Sverige*, Umeå, 1990.

Holgersson, Leif, *Socialtjänst en fråga om människosyn*, femte upplagan, Kristianstad, 1988.

Huss, Ragnar, *Malmö Stads Hälsovårdsnämnd 1875- 1950: En minnesskrift vid 75 års- jubileet*, Malmö, 1950.

Inger, Göran, *Svensk rättshistoria*, upplaga 5:1, Malmö, 2011.

Jordansson, Birgitta, ”Vem var fattig och varför? Svensk fattigvårdspolitik i ett historiskt perspektiv” I: *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*, (red. Hans Swärd och Maria-Anna Egerö), Borås, 2008.

Junestav, Malin, ”Arbetslinjen i sociallagstiftningen – från nödhjälp till aktivitetsgaranti” I: *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*, (red. Hans Swärd och Maria-Anna Egerö), Borås, 2008.

- Lindstedt, Gustaf, *Öfversikt af den svenska fattigvårdens historia*, Stockholm, 1915.
- Lundquist, Tommie, *Den disciplinerade dubbelmoralen*, Göteborg, 1982.
- Mattsson, Hans, *Den goda förmyndaren*, Stockholm, 1984.
- Montgomery, Arthur, *Industrialismens genombrott i Sverige*, Stockholm, 1947.
- Montgomery, Arthur, *Svensk socialpolitik under 1800-talet*, andra upplagan, Stockholm, 1951.
- Nilsson, Roddy, *Kontroll, makt och omsorg*, Lund, 2003.
- Peterson, Birgit, *Den farliga underklassen*, Kungälv, 1983.
- Pleijel, Hilding, *Hustavlans värld kyrkligt folkliv i äldre tiders Sverige*, Stockholm, 1970.
- Qvist, Gunnar, *Konsten att blifva en god flicka kvinnohistoriska uppsatser*, Helsingborg, 1978.
- Silvén, Eva, *Tjänstehjonsstadgan 1805 och försvarslösheten*, Stockholm, 1972.
- Snare, Annika, *Work, war, prison, and welfare*, andra upplagan, Köpenhamn, 1992.
- Svanström, Yvonne, *Offentliga kvinnor Prostitution i Sverige 1812-1918*, Stockholm, 2006.
- Swärd, Hans, "Att bekämpa fattigdom med lagar för fattiga- en omöjlig ekvation?", I: *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*, (red. Hans Swärd och Maria-Anna Egerö), Borås, 2008.
- Von Koch, Ragnar m.fl., *Lösdrivaren och samhället Inlägg i en aktuell samhällsfråga*, Stockholm, 1927.
- Wallentin, Hans, *Lösdriveri och Industrialism Om lösdriverifrågan i Sverige 1885-1940*, Östersund, 1989.
- Wallentin, Hans, *Kring arbetslöshet och socialpolitik i Sverige sedan 1700-talet*, Östersund, 1987.
- Wieselgren, Sigfrid, *Sveriges fängelser och fångvård från äldre tider till våra dagar: ett bidrag till svensk kulturhistoria*, Stockholm, 1895.

Winroth, *Om Tjenstehjonsförhållandet* [sic] enligt svensk rätt, Upsala [sic], 1878.

Åström, Karsten, ”1918 års fattigvårdslag – mellan social kontroll och sociala rättigheter” I: *Villkorandets politik: fattigdomens premisser och samhällets åtgärder – då och nu*, (red. Hans Swärd och Maria-Anna Egerö), Borås, 2008.

9 Bilagor

Bilaga 1

Förhörprotokoll lösdrivare 1903

Kriminalpolisen Malmö A3: 7-8

Nr	Hänsnummer	Datum anhållnan	Person	född	åreaff	Måns centralfängelse, Skånska	Landskrona/Karlskrona
1	1953/2931	09-jun-1891	Arny	30/6 1869	16/3 6 mån	Måns centralfängelse D II a 551 (1903-1904) Bild 220. Inger: 221	Landskrona/Karlskrona
3	2659	17-jan-1893	Johanna	26/4 1865	23/1 3 månader	Landskrona. Bild 340. Inger: 54	
4	1862/2869	2960	Gustaf	21/2 1850	21/1 1 år och 6 mån	Svartbjör	
5	1862/2869	2960	Emma	13/2 1869	30/2 6 mån	Landskrona. Bild 536. Inger: 105	
6	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
7	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
8	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
9	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
10	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
11	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
12	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
13	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
14	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
15	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
16	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
17	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
18	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
19	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
20	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
21	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
22	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
23	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
24	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
25	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
26	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
27	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
28	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
29	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
30	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
31	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
32	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
33	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
34	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
35	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
36	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
37	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
38	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
39	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
40	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
41	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
42	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
43	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
44	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
45	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
46	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
47	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
48	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
49	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
50	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
51	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
52	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	
53	1862/2869	2960	Carl	27/1 1876	30/2 3 mån	Landskrona. Bild 530. Inger: 106	

Bilaga 2

Förhörprotokoll lösdrivare 1904

Kriminalpolisens i Malmö A3:8

nr	Ringnummer	Datum anhållen	Namn	1664	1667	1668	1669	1670	1671	1672	1673	1674	1675	1676	1677	1678	1679	1680	1681	1682	1683	1684	1685	1686	1687	1688	1689	1690	1691	1692	1693	1694	1695	1696	1697	1698	1699	1700	1701	1702	1703	1704	1705	1706	1707	1708	1709	1710	1711	1712	1713	1714	1715	1716	1717	1718	1719	1720	1721	1722	1723	1724	1725	1726	1727	1728	1729	1730	1731	1732	1733	1734	1735	1736	1737	1738	1739	1740	1741	1742	1743	1744	1745	1746	1747	1748	1749	1750	1751	1752	1753	1754	1755	1756	1757	1758	1759	1760	1761	1762	1763	1764	1765	1766	1767	1768	1769	1770	1771	1772	1773	1774	1775	1776	1777	1778	1779	1780	1781	1782	1783	1784	1785	1786	1787	1788	1789	1790	1791	1792	1793	1794	1795	1796	1797	1798	1799	1800																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													
2	3112/2926	3116	13-jan	1913	1871	1873	1875	1877	1879	1881	1883	1885	1887	1889	1891	1893	1895	1897	1899	1901	1903	1905	1907	1909	1911	1913	1915	1917	1919	1921	1923	1925	1927	1929	1931	1933	1935	1937	1939	1941	1943	1945	1947	1949	1951	1953	1955	1957	1959	1961	1963	1965	1967	1969	1971	1973	1975	1977	1979	1981	1983	1985	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005	2007	2009	2011	2013	2015	2017	2019	2021	2023	2025	2027	2029	2031	2033	2035	2037	2039	2041	2043	2045	2047	2049	2051	2053	2055	2057	2059	2061	2063	2065	2067	2069	2071	2073	2075	2077	2079	2081	2083	2085	2087	2089	2091	2093	2095	2097	2099	2101	2103	2105	2107	2109	2111	2113	2115	2117	2119	2121	2123	2125	2127	2129	2131	2133	2135	2137	2139	2141	2143	2145	2147	2149	2151	2153	2155	2157	2159	2161	2163	2165	2167	2169	2171	2173	2175	2177	2179	2181	2183	2185	2187	2189	2191	2193	2195	2197	2199	2201	2203	2205	2207	2209	2211	2213	2215	2217	2219	2221	2223	2225	2227	2229	2231	2233	2235	2237	2239	2241	2243	2245	2247	2249	2251	2253	2255	2257	2259	2261	2263	2265	2267	2269	2271	2273	2275	2277	2279	2281	2283	2285	2287	2289	2291	2293	2295	2297	2299	2301	2303	2305	2307	2309	2311	2313	2315	2317	2319	2321	2323	2325	2327	2329	2331	2333	2335	2337	2339	2341	2343	2345	2347	2349	2351	2353	2355	2357	2359	2361	2363	2365	2367	2369	2371	2373	2375	2377	2379	2381	2383	2385	2387	2389	2391	2393	2395	2397	2399	2401	2403	2405	2407	2409	2411	2413	2415	2417	2419	2421	2423	2425	2427	2429	2431	2433	2435	2437	2439	2441	2443	2445	2447	2449	2451	2453	2455	2457	2459	2461	2463	2465	2467	2469	2471	2473	2475	2477	2479	2481	2483	2485	2487	2489	2491	2493	2495	2497	2499	2501	2503	2505	2507	2509	2511	2513	2515	2517	2519	2521	2523	2525	2527	2529	2531	2533	2535	2537	2539	2541	2543	2545	2547	2549	2551	2553	2555	2557	2559	2561	2563	2565	2567	2569	2571	2573	2575	2577	2579	2581	2583	2585	2587	2589	2591	2593	2595	2597	2599	2601	2603	2605	2607	2609	2611	2613	2615	2617	2619	2621	2623	2625	2627	2629	2631	2633	2635	2637	2639	2641	2643	2645	2647	2649	2651	2653	2655	2657	2659	2661	2663	2665	2667	2669	2671	2673	2675	2677	2679	2681	2683	2685	2687	2689	2691	2693	2695	2697	2699	2701	2703	2705	2707	2709	2711	2713	2715	2717	2719	2721	2723	2725	2727	2729	2731	2733	2735	2737	2739	2741	2743	2745	2747	2749	2751	2753	2755	2757	2759	2761	2763	2765	2767	2769	2771	2773	2775	2777	2779	2781	2783	2785	2787	2789	2791	2793	2795	2797	2799	2801	2803	2805	2807	2809	2811	2813	2815	2817	2819	2821	2823	2825	2827	2829	2831	2833	2835	2837	2839	2841	2843	2845	2847	2849	2851	2853	2855	2857	2859	2861	2863	2865	2867	2869	2871	2873	2875	2877	2879	2881	2883	2885	2887	2889	2891	2893	2895	2897	2899	2901	2903	2905	2907	2909	2911	2913	2915	2917	2919	2921	2923	2925	2927	2929	2931	2933	2935	2937	2939	2941	2943	2945	2947	2949	2951	2953	2955	2957	2959	2961	2963	2965	2967	2969	2971	2973	2975	2977	2979	2981	2983	2985	2987	2989	2991	2993	2995	2997	2999	3001	3003	3005	3007	3009	3011	3013	3015	3017	3019	3021	3023	3025	3027	3029	3031	3033	3035	3037	3039	3041	3043	3045	3047	3049	3051	3053	3055	3057	3059	3061	3063	3065	3067	3069	3071	3073	3075	3077	3079	3081	3083	3085	3087	3089	3091	3093	3095	3097	3099	3101	3103	3105	3107	3109	3111	3113	3115	3117	3119	3121	3123	3125	3127	3129	3131	3133	3135	3137	3139	3141	3143	3145	3147	3149	3151	3153	3155	3157	3159	3161	3163	3165	3167	3169	3171	3173	3175	3177	3179	3181	3183	3185	3187	3189	3191	3193	3195	3197	3199	3201	3203	3205	3207	3209	3211	3213	3215	3217	3219	3221	3223	3225	3227	3229	3231	3233	3235	3237	3239	3241	3243	3245	3247	3249	3251	3253	3255	3257	3259	3261	3263	3265	3267	3269	3271	3273	3275	3277	3279	3281	3283	3285	3287	3289	3291	3293	3295	3297	3299	3301	3303	3305	3307	3309	3311	3313	3315	3317	3319	3321	3323	3325	3327	3329	3331	3333	3335	3337	3339	3341	3343	3345	3347	3349	3351	3353	3355	3357	3359	3361	3363	3365	3367	3369	3371	3373	3375	3377	3379	3381	3383	3385	3387	3389	3391	3393	3395	3397	3399	3401	3403	3405	3407	3409	3411	3413	3415	3417	3419	3421	3423	3425	3427	3429	3431	3433	3435	3437	3439	3441	3443	3445	3447	3449	3451	3453	3455	3457	3459	3461	3463	3465	3467	3469	3471	3473	3475	3477	3479	3481	3483	3485	3487	3489	3491	3493	3495	3497	3499	3501	3503	3505	3507	3509	3511	3513	3515	3517	3519	3521	3523	3525	3527	3529	3531	3533	3535	3537	3539	3541	3543	3545	3547	3549	3551	3553	3555	3557	3559	3561	3563	3565	3567	3569	3571	3573	3575	3577	3579	3581	3583	3585	3587	3589	3591	3593	3595	3597	3599	3601	3603	3605	3607	3609	3611	3613	3615	3617	3619	3621	3623	3625	3627	3629	3631	3633	3635	3637	3639	3641	3643	3645	3647	3649	3651	3653	3655	3657	3659	3661	3663	3665	3667	3669	3671	3673	3675	3677	3679	3681	3683	3685	3687	3689	3691	3693	3695	3697	3699	3701	3703	3705	3707	3709	3711	3713	3715	3717	3719	3721	3723	3725	3727	3729	3731	3733	3735	3737	3739	3741	3743	3745	3747	3749	3751	3753	3755	3757	3759	3761	3763	3765	3767	3769	3771	3773	3775	3777	3779	3781	3783	3785	3787	3789	3791	3793	3795	3797	3799	3801	3803	3805	3807	3809	3811	3813	3815	3817	3819	3821	3823	3825	3827	3829	3831	3833	3835	3837	3839	3841	3843	3845	3847	3849	3851	3853	3855	3857	3859	3861	3863	3865	3867	3869	3871	3873	3875	3877	3879	3881	3883	3885	3887	3889	3891	3893	3895	3897	3899	3901	3903	3905	3907	3909	3911	3913	3915	3917	3919	3921	3923	3925	3927	3929	3931	3933	3935	3937	3939	3941	3943	3945	3947	3949	3951	3953	3955	3957	3959	3961	3963	3965	3967	3969	3971	3973	3975	3977	3979	3981	3983	3985	3987	3989	3991	3993	3995	3997	3999	4001	4003	4005	4007	4009	4011	4013	4015	4017	4019

Bilaga 5

Förhörprotokoll lösdrivare 1907

Kriminalpolisen | Malmö A3:11

nr	Åldersgrupp	Datum anhållen	Namn	föd	straff	Malmö centralfängelse, fängsall	Landskrona/Västskona
1	20-29	22 sep	[redacted]	2 feb 1884	Startsjö		
2	10-19	22 sep	Johan Ketter	22 sep 1885	Startsjö		
3	10-19	22 sep	[redacted]	23 jul 1883	Startsjö		
4	18	09 sep	Wahama Lönna	22 sept 1887	15/7-4 mån	Startsjö	
5	19	11 feb	Arneisa	7 dec 1879	15/7-4 mån	Landskrona. Bild 460/ sid 25. Fängs: 235	
6	19	11 feb	[redacted]	15 okt 1884	15/7-1 år	Landskrona. Bild 460/ sid 25. Fängs: 235	
7	25	21 feb	[redacted]	15 okt 1884	15/7-1 år	Hittare ej	
8	26 II	27 feb	Karl Vilhelm	16 mar 1885	15/7-4 mån	Startsjö	
9	27	27 feb	martin august	10 maj 1857	15/3-4 mån	Startsjö	
10	29	13 mar	Nils	5 jul 1856	15/3-2 mån	Startsjö	
11	29	13 mar	Nils	3 nov 1881	21/3-6 mån	Startsjö	
12	30	13 mar	[redacted]	15 okt 1871	15/3-4 mån	Startsjö	
13	44	11 apr	Erik August	5 aug 1877	1/5-1 mån	Startsjö	
14	52	01 maj	Vilhelm	28 apr 1870	1/5-4 mån	Startsjö	
15	56	10 maj	Greta Charlott	14 feb 1869	14/3-2 mån	Malmö arbets- och fängsdriftförvaltning.	
16	62	24 maj	[redacted]	25 feb 1872	2/5-2 1/2 år	Landskrona. Bild 4120/ sid 40. Fängs: 683.	
17	62	24 maj	[redacted]	9 dec 1868	2/5-2 1/2 år	Startsjö	
18	67	25 maj	[redacted]	14 feb 1883	16/6-3 mån	Startsjö	
19	71	29 maj	ida sofia Karolina	15 jun 1878	4/5-1 år	Landskrona. Bild 2350/ sid 37. Fängs: 664	
20	81	13 jun	Sven Dmihli Torstens Eliakott	7 dec 1883	16/6-3 mån	Landskrona. Bild 2350/ sid 24. Fängs: 735	
21	84	13 jun	Erik Iijama	22 sept 1871	15/6-8 mån	Kärlekrona. Bild 2350/ sid 24. Fängs: 724	
22	86	03 jul	[redacted]	7 aug 1884	9/7-2 mån	Startsjö	
23	95	02 jul	Gustaf Julius	7 nov 1884	9/7-2 mån	Startsjö	
24	99	11 jul	Ernst Konstant	21 maj 1886	16/7-2 mån	Startsjö	
25	102	20 jul	[redacted]	10 feb 1869	23/7-2 mån	Startsjö	
26	117	02 aug	[redacted]	7 jul 1871	2/8-5 mån	Startsjö	
27	136	02 sep	[redacted]	10 feb 1888	10/9-6 mån	Landskrona. Bild 3190/ sid 4. Fängs: 923	
28	134	05 sep	Greta Adolf	27 okt 1888	10/9-6 mån	Startsjö	
29	136	07 sep	Maria	25 sept 1878	13/9-6 mån	Landskrona. Bild 3700/ sid 10. Fängs: 1692	
30	137	10 sep	Anna Katarina	5 dec 1881	13/9-8 mån	Landskrona. Bild 3700/ sid 10. Fängs: 1692	
31	140	12 sep	[redacted]	23 nov 1873	24/9-8 mån	Startsjö	
32	140	12 sep	[redacted]	15 okt 1873	24/9-8 mån	Startsjö	
33	155	17 okt	Elina Matilda	15 feb 1888	12/10-1 1/2	Landskrona. Bild 4150/ sid 15. Fängs: 1213	
34	168	21 okt	Hanna Kristina	21 jul 1883	25/10-1 1/2	Landskrona. Bild 4160/ sid 30. Fängs: 1258	
35	175	29 okt	Karl Ferdinand	10 aug 1875	5/11-1 år, 6 mån	Startsjö	
36	180	01 nov	[redacted]	10 feb 1880	7/11-3 mån	Startsjö	
37	180	02 nov	[redacted]	15 okt 1881	1/11-3 mån	Startsjö	
38	191	13 nov	Johann	22 sept 1861	15/11-2 år	Landskrona. Bild 4460/ sid 42. Fängs: 1293	
39	192	13 nov	Ernst Lovén	21 mar 1873	19/11-4 mån	Startsjö	
40	195	21 nov	Ellar Fredrik	8 juli 1863	26/11-1 1/2	Kärlekrona. Bild 4760/ sid 28. Fängs: 1370	
41	195	21 nov	Linna Maria	3 apr 1850	3/12-6 mån	Landskrona. Bild 4830/ sid 85. Fängs: 1421	
42	198	05 dec	[redacted]	27 sep 1881	10/12-6 mån	Kärlekrona. Bild 5030/ sid 10. Fängs: 1450	
43	211	05 dec	Onno Robert Vilhelm	31 apr 1881	10/12-8 1/2 mån	Startsjö	

Bilaga 6

Förhörprotokoll lösdrivare 1908

Kriminalsektionen i Malmö A312

nr	frågnummer	datum	anmälan	namn	född	istaff	Maisto centralängeln, föregående	Landkrona/Kyrkbona
1	02-juni	Kari	26 maj 1866	9/7, 4 mån				
2	24-juni	Oskar Adolf	26/1, 4 mån					
7	26-nov	Anna Elisabeth	1880	4/7, 6 mån				
4	31	Anna Elisabeth	1880	4/7, 6 mån				
5	22	15-årig Elna Karlsson	17 juni 1882	26/2, 3 mån				
6	23	15-årig Per Othman	3 feb 1877	21/2, 3 mån				
7	29	24-årig Gust	14 sep 1875	26/2, 2 mån				
8	47	29-årig	24-årig Gust	14 sep 1875	26/2, 2 mån			
9	47	29-årig	24-årig Gust	14 sep 1875	26/2, 2 mån			
10	56	26-mars	Selma Paulina	1870	1, 3 år 6 mån			
11	61	03-april	Elna Vilhelmina	1870	1, 3 år 6 mån			
12	66	08-april	Marna Elna	28 juni 1875	10/4, 1 år			
13	66	22-april	Olaf Petron	27 april 1878	24/4, 1 år och 6 mån			
14	72	02-maj	Johan Vilhelm	1870	1, 3 år 6 mån			
15	76	11-maj	Olga Sofia	12 dec 1856	29/5, 3 mån			
16	82	20-maj	Herman Aleksander	15 april 1885	26/5, 6 mån			
17	85	26-maj	Olaf Ulrik	12 dec 1856	29/5, 3 mån			
18	85	26-maj	Olaf Ulrik	12 dec 1856	29/5, 3 mån			
19	91	30-maj	Hilma Sofia	11 maj 1865	1/6, 1 år			
20	100	10-juni	Anna Kristina	28 dec 1878	14/8, 4 mån			
21	102	12-juni	Anna Sofia	26 dec 1859	19/6, 1 år			
22	111	17-juni	Olaf Edward Samuel	20 aug 1852	14/8, 8 mån			
23	118	30	30-årig	11 maj 1865	1/6, 1 år			
24	129	01-aug	Johan Vilhelm	5 sep 1865	14/8, 4 mån			
25	129	11-aug	Karl Johan	28 dec 1878	14/8, 4 mån			
26	130	11-aug	Josef	18 mar 1858	19/8, 3 mån			
27	131	11-aug	Olaf	21 mars 1890	27/8, 3 mån			
28	133	13-aug	Olga Kristina	18 mar 1858	19/8, 3 mån			
29	136	13-aug	Johan Vilhelm	15 juni 1874	18/8, 3 mån			
30	137	20-aug	Oskar Adolf	2 feb 1869	21/8, 4 mån			
31	142	05-sept	Anna Johanna	15 aug 1870	8/9, 6 mån			
32	143	05-sept	Anna Johanna	15 aug 1870	8/9, 6 mån			
33	149	18-sept	Sofia Carolina	16 sep 1877	25/7, 3 mån			
34	151	19-sept	Jenny	30 juni 1869	22/8, 6 mån			
35	165	09-okt	Anna Charlotta	10 juli 1870	13/10, 6 mån			
37	172	15-okt	Maria Cecilia	7 maj 1889	23/10, 3 mån			
38	177	25-okt	Sofia Carolina	15 maj 1878	20/10, 1 år			
39	179	26-okt	Ludvig	11 mars 1875	30/10, 6 mån			
40	186	03-nov	Anneta Sofia	8 sept 1870	10/11, 3 mån			
42	188	04-nov	Anna Sofia	28 dec 1877	10/11, 8 mån			
43	199	21-nov	Olga	30 aug 1869	27/11, 6 mån			
44	206	08-dec	Karl Leonard	18 juni 1871	17/12, 3 mån			

Bilaga 7

Förhörprotokoll lösdrivare 1909

Kriminalpolitens i Milano ASI 12

nr	flågsnummer	datum	namn	född	staff	Landstämansförklaring
1	3	08-juni-1884	[REDACTED]	29 juni 1884	1271 14 män	Landstämansförklaring
2	17	22-juni-1884	[REDACTED]	19 juni 1884	1271 14 män	Landstämansförklaring
3	18	22-juni-1884	[REDACTED]	19 juni 1884	1271 14 män	Landstämansförklaring
4	30	05-06-1889	[REDACTED]	6 okt 1889	1312 6 män	Landstämansförklaring
5	32	08-06-1885	[REDACTED]	27 apr 1885	1573 3 män	Landstämansförklaring
6	35	18-06-1885	[REDACTED]	5 dec 1886	2972 13 4 ers	Landstämansförklaring
7	36	18-06-1885	[REDACTED]	5 dec 1886	2972 2 män	Landstämansförklaring
8	41	24-06-1885	[REDACTED]	29 juni 1886	2972 4 män	Landstämansförklaring
9	47	08-maj-1886	[REDACTED]	15 maj 1886	1278 8 män	Landstämansförklaring
10	50	11-maj-1886	[REDACTED]	9 mars 1886	1279 8 män	Landstämansförklaring
11	51	11-maj-1886	[REDACTED]	1 okt 1883	242 2 män	Landstämansförklaring
12	56	[REDACTED]	[REDACTED]	20 okt 1880	2164 2 män	Landstämansförklaring
13	70	19-apr-1887	[REDACTED]	16 mars 1886	2164 2 män	Landstämansförklaring
14	71	20-apr-1887	[REDACTED]	19 feb 1887	3074 1 4r	Landstämansförklaring
15	73	21-apr-1887	[REDACTED]	7 jul 1877	2911 1 4r	Landstämansförklaring
16	78	02-maj-1887	[REDACTED]	21 juni 1877	1465 1 4r och 6 män	Landstämansförklaring
17	81	07-maj-1887	[REDACTED]	12 dec 1886	2174 4 män	Landstämansförklaring
18	88	18-maj-1887	[REDACTED]	4 maj 1883	1176 6 män	Landstämansförklaring
19	96	02-juni-1887	[REDACTED]	22 apr 1871	977 1 4r och 6 män	Landstämansförklaring
20	100	05-juni-1887	[REDACTED]	31 juli 1883	777 4 män	Landstämansförklaring
21	106	30-juni-1887	[REDACTED]	27 okt 1875	777 4 män	Landstämansförklaring
22	108	01-juli-1887	[REDACTED]	20 aug 1887	977 1 4r	Landstämansförklaring
23	109	01-juli-1887	[REDACTED]	9 maj 1886	2478 3 män	Landstämansförklaring
24	110	01-juli-1887	[REDACTED]	6 april 1880	779 1 4r	Landstämansförklaring
25	117	22-aug-1887	[REDACTED]	15 juli 1881	1793 3 män	Landstämansförklaring
26	119	23-aug-1887	[REDACTED]	25 feb 1872	1970 8 män	Landstämansförklaring
27	122	01-sept-1887	[REDACTED]	23 juli 1883	2 711 8 män	Landstämansförklaring
28	124	01-sept-1887	[REDACTED]	11 dec 1873	5711 6 män	Landstämansförklaring
29	133	27-okt-1887	[REDACTED]	10 juli 1879	1611 4 män	Landstämansförklaring
30	147	10-nov-1887	[REDACTED]	30 juni 1869	19711 4 män	Landstämansförklaring
31	150	16-nov-1887	[REDACTED]	11 nov 1858	19711 2 4r	Landstämansförklaring
32	151	17-nov-1887	[REDACTED]	14 april 1863	17124 4 män	Landstämansförklaring
33	152	17-nov-1887	[REDACTED]	30 mars 1879	14712 4 män	Landstämansförklaring
34	154	04-dec-1887	[REDACTED]	7 juli 1877	17124 4 män	Landstämansförklaring
35	157	04-dec-1887	[REDACTED]	19 juni 1879	17124 4 män	Landstämansförklaring
36	161	14-dec-1887	[REDACTED]	19 aug 1869	22713 4 män	Landstämansförklaring
37	164	23-dec-1887	[REDACTED]	30 okt 1873	4411910 3 män	Landstämansförklaring
38	166	27-dec-1887	[REDACTED]	1 nov 1882	131212 4 män	Landstämansförklaring
39	187	28-dec-1887	[REDACTED]	13/12 6 män		Landstämansförklaring

Bilaga 8

Förhörprotokoll lösdrivare 1910

Kriminalpolisen i Malmö A3:13

nr	filgnummer	Datum anhållna	Namn	föd	inf	Malmö stadsfängelse, filgnr	Landskrona/Kristkrona
1	21	14-jan	Ludvig	11 dec 1875	12/16 mån	Malmö, Malmö Centralfängelse D III s 68 (1910-1910) Bild 310, filgnr: 144	
2	21	30-jan	Nils Rudolf	1 Jan 1878	4/2,6 mån	Malmö	
3	25	02-4eb	Johan Julius	26 dec 1861	4/2,4 mån	Malmö	
4	28	11-4eb	Maria	23 sept 1878	12/2,8 mån	Landskrona, Bild 790, filgnr: 284	
5	29	11-4eb	Karl Robert	26 maj 1866	12/2,6 mån	Malmö	
6	31	2-jul	Carl	21 sept 1878	12/2,8 mån	Malmö	
7	34	17-4eb	Kristina Sofia	5 dec 1884	15/2,4 mån	Landskrona, Bild 900, filgnr: 319	
8	45	24-4eb	Gustaf Emanuel	9 dec 1890	1/2,3 mån	Malmö, Bild 1040, filgnr: 360	
9	47	27-4eb	Oskar Vilhelm	6 jul 1863	8/3,9 mån	Svarstjip	
10	49	27-4eb	Magnus Fredrik	4 jan 1882	4/3,1 år, 6 mån	Svarstjip	
11	50	28-4eb	Johanna Julia	12 april 1878	8/3,1 år	Svarstjip	
12	56	01-mar	Charotta Elisabet	9 jan 1883	8/3,1 år	Landskrona, Bild 1100, filgnr: 407	
13	57	01-mar	Charotta Elisabet	9 jan 1883	8/3,1 år	Landskrona, Bild 1150, filgnr: 408	
14	63	10-mar	Peter Henrik	16 dec 1876	15/2,8 mån	Malmö	
15	67	14-mar	Nils	26 feb 1853	18/3,6 mån	Malmö	
16	69	16-mar	Anna Athalia	14 april 1869	18/3,6 mån	Landskrona, Bild 1410, filgnr: 488	
17	70	10-mar	Lars Edvin	30 jan 1883	15/3,2 mån	Malmö, Bild 1460, filgnr: 483	
18	71	20-mar	Augusta	9 jun 1882	17/2,4 mån	Landskrona, Bild 1590, filgnr: 493	
19	80	08-apr	Carl	11 dec 1878	12/2,8 mån	Malmö	
20	85	19-apr	Hilja Sofia	9 jan 1888	29/4,8 mån	Landskrona, Bild 1500, filgnr: 619	
21	89	25-apr	Johanna Lovisa	22 sep 1887	29/4,6 mån	Landskrona, Bild 2040, filgnr: 654	
22	95	30-apr	Benedicta Maria	4 feb 1878	10/2,3 mån	Landskrona, Bild 2110, filgnr: 674	
23	96	30-apr	Anne Charlotta	15 jun 1871	6/5,3 mån	Landskrona, Bild 2120, filgnr: 676	
24	100	08-maj	Carl	29 jan 1887	10/2,3 mån	Malmö	
25	101	08-maj	Carl	29 jan 1887	10/2,3 mån	Malmö	
26	110	23-maj	Carl	5 juli 1865	27/5,6 mån	Landskrona, Bild 2330, filgnr: 741	
27	111	23-maj	August Vilhelm	17 jul 1892	7/6,3 mån	Malmö	
28	128	04-jun	Hilde Elvra	9 april 1873	27/5,6 mån	Landskrona, Bild 2690, filgnr: 843	
29	131	10-jun	Hilma	7 jul 1871	17/6,1 år	Landskrona, Bild 2790, filgnr: 872	
30	134	27-jun	Otto Hilmar	31 dec 1884	19/7,7 mån	Frigöven	
31	135	27-jun	Charlotta Emma	31 dec 1884	19/7,7 mån	Frigöven	
32	141	22-jul	John	12 sep 1861	28/5,10 mån	Svarstjip	
33	146	29-jul	Nils Avon Swerisson	30 mars 1853	47/7,7 mån	Kristkrona, Bild 3070, filgnr: 952	Centralfängelset, Kristkrona D3AA-31 (1999-1912) Bild 410/4ad 37, filgnr: 37
34	150	06-aug	Charotta	5 maj 1885	8/7,9 mån	Landskrona, Bild 3200, filgnr: 990	
35	160	16-jul	Johansson	20 jun 1884	22/7,6 mån	Landskrona, Bild 3360, filgnr: 1037	
36	161	16-jul	Johanna Fredrika	15 mars 1885	19/7,6 mån	Landskrona, Bild 3560, filgnr: 1038	
37	162	16-jul	John Fredrik	20 sep 1885	19/7,6 mån	Malmö	
38	166	21-jul	John Fredrik	20 sep 1885	19/7,6 mån	Malmö	
39	167	26-jul	August Theodor	19 jun 1879	1/8,6 mån	Malmö	
40	174	29-jul	Elina Mathilda	15 feb 1886	1/8,1,3 år	Landskrona, Bild 3570, filgnr: 1099	
41	174	30-jul	Arvid	17 mars 1874	1/8,3 mån	Malmö	
42	180	06-aug	Olof Ulrik	12 dec 1886	8/8,6 mån	Malmö	
43	191	13-aug	Gustaf Vilhelm	25 jul 1877	29/8,8 mån	Malmö	
44	192	13-aug	Gustaf Vilhelm	25 jul 1877	29/8,8 mån	Malmö	
45	193	13-aug	Vilhelm August	12 april 1883	26/8,1 år, 6 mån	Svarstjip	
46	197	21-aug	Bilda Ewaldina	28 maj 1876	26/8,6 mån	Landskrona, Bild 3940, filgnr: 1206	
47	199	25-aug	Lauritz	6 mars 1862	30/3,1 år, 6 mån	Svarstjip	
48	200	25-aug	Jenny	9 jul 1879	26/8,6 mån	Landskrona, Bild 3990, filgnr: 1221	
49	202	26-aug	Johan Julius	26 dec 1861	2/9,1 år	Svarstjip	
50	203	26-aug	Charlotta	26 dec 1861	2/9,1 år	Svarstjip	
51	214	08-sep	Jenny	30 jun 1869	8/9,1 år	Landskrona, Bild 4240, filgnr: 1284	
52	216	09-sep	Ulfgård Amanda Lovisa	15 sep 1880	13/9,4 mån	Landskrona, Bild 4380, filgnr: 1308	
53	218	12-sep	Ester Elisabet	12 jul 1878	16/9,3 mån	Landskrona, Bild 4320, filgnr: 1318	
54	221	13-sep	Isabella Vilhelmina	1 nov 1878	16/9,3 mån	Landskrona, Bild 4540, filgnr: 1324	

55	233	21-sept	Augusta	6 juni 1882	27/9 6 män	Landskrona. Bid 4480. flagor: 1867	Landskrona. Bid 4480. flagor: 1867
56	238	27-sept	Anna Maria	24-aug 1873	30/9 9 män	Landskrona. Bid 4580. flagor: 1896	Landskrona. Bid 4580. flagor: 1896
57	241	03-okt	Jula Mariola	28-dec 1877	7/10 9 män	Landskrona. Bid 4640. flagor: 1813	Landskrona. Bid 4640. flagor: 1813
58	242	03-okt	Augusta	18-ärs 1871	12/10 4 män	Malmö	Malmö
59	249	13-okt	Julia Maria	12-aug 1886	18/10 3 män	Landskrona. Bid 4650. flagor: 1860	Landskrona. Bid 4650. flagor: 1860
60	251	15-okt	Leif Adolph	12-aug 1886	18/10 3 män	Landskrona. Bid 4870. flagor: 1874	Landskrona. Bid 4870. flagor: 1874
61	251	15-okt	Leif Adolph	12-aug 1886	18/10 3 män	Landskrona. Bid 5000. flagor: 1874	Landskrona. Bid 5000. flagor: 1874
62	256	22-okt	Ruth Hilmar	21-ärs 1875	25/10 9 män	Landskrona. Bid 5140. flagor: 1872	Landskrona. Bid 5140. flagor: 1872
63	266	29-okt	Jenny Matilda	21-mars 1875	4/11 3 män	Landskrona. Bid 5230. flagor: 1878	Landskrona. Bid 5230. flagor: 1878
64	271	03-nov	Kerstin Elisabet	7-april 1891	4/11 3 män	Landskrona. Bid 5380. flagor: 1821	Landskrona. Bid 5380. flagor: 1821
65	271	03-nov	Kerstin Elisabet	7-april 1891	4/11 3 män	Landskrona. Bid 5380. flagor: 1821	Landskrona. Bid 5380. flagor: 1821
66	283	14-nov	Georg Mathias	12-juli 1870	25/11 4 män	Landskrona. Bid 5550. flagor: 1868	Landskrona. Bid 5550. flagor: 1868
67	285	18-nov	Ida	12-juli 1870	25/11 4 män	Landskrona. Bid 5550. flagor: 1868	Landskrona. Bid 5550. flagor: 1868
68	289	22-nov	Hanna	6-april 1880	25/11 4 män	Landskrona. Bid 5600. flagor: 1882	Landskrona. Bid 5600. flagor: 1882
69	290	23-nov	Jenny	30-juni 1869	29/11 4 män	Landskrona. Bid 5620. flagor: 1688	Landskrona. Bid 5620. flagor: 1688
70	291	23-nov	Teresa Charlotta	2-mars 1879	25/11 4 män	Landskrona. Bid 5680. flagor: 1689	Landskrona. Bid 5680. flagor: 1689
71	301	05-dec	Anna Maria	4-ärs 1878	2/12 6 män	Malmö. Bid 5700. flagor: 1706	Malmö. Bid 5700. flagor: 1706
72	301	05-dec	Anna Maria	4-ärs 1878	2/12 6 män	Malmö. Bid 5700. flagor: 1706	Malmö. Bid 5700. flagor: 1706
73	303	26-nov	Olsson Adolph	14-april 1869	29/11 6 män	Landskrona. Bid 5720. flagor: 1717	Landskrona. Bid 5720. flagor: 1717
74	308	30-nov	Olof	18-juni 1880	2/12 6 män	Malmö. Bid 5870. flagor: 1700	Malmö. Bid 5870. flagor: 1700
75	311	01-dec	Maria	23-april 1878	2/12 1. år	Landskrona. Bid 5780. flagor: 1737	Landskrona. Bid 5780. flagor: 1737
76	314	06-dec	Magnus Edward	25-april 1882	13/12 3 män	Malmö	Malmö
77	321	09-dec	Paula	17-mars 1874	16/12 4 män	Malmö	Malmö
78	334	20-dec	Peter Fredrik	14-nov 1880	27/12 4 män	Malmö	Malmö
79	338	21-dec	Ida Sofia Carolina	16-juni 1878	23/12 1. 1/2 år	Landskrona. Bid 6100. flagor: 1829	Landskrona. Bid 6100. flagor: 1829
80	339	22-dec	Karl Robert	26-maj 1866	30/12 6 män	Malmö	Malmö

Bilaga 9

Förhörprotokoll lösdrivare 1911

Kriminalpolisen i Malmö A3-14

nr	fångnummer	datum anhållen	namn	östra	föd	Landskrona/arkivskrona
1	2	24 apr 1877	10/2 14 män	Malmö	Malmö centralfängelse, fångull	
2	3	03-jan 1878	10/7 5 män	Malmö	Malmö centralfängelse D III a: 69 (1911:1911) VIG 100: 64(ggr:77)	
3	4	06-jan 1878	10/7 5 män	Malmö		
4	9	08-jan 1875	13/7 4 män	Malmö		
5	14	11-jan 1875	12/7 3 män	Malmö		
6	15	11-jan 1875	12/7 3 män	Malmö		
7	17	13-jan 1874	17/7 3 män	Malmö		
8	21	17-jan 1874	20/7 3 män	Norrköping		
9	23-jan	17-jan 1876	27/7 8 män	Sveatsjö		
10	28	25-jan 1875	17/4 män	Norrköping		
11	29	26-jan 1875	17/4 män	Malmö		
12	31	15-nov 1877	15/7 4 män	Malmö		
13	37	04-feb 1877	24/7 5 män	Norrköping		
14	44	08-feb 1877	14/7 6 män	Malmö		
15	51	19-feb 1871	28/7 4 män	Norrköping		
16	52	19-feb 1871	28/7 4 män	Malmö		
17	58	23-feb 1871	24/7 4 män	Malmö		
18	61	25-feb 1871	27/7 5 män	Norrköping		
19	64	02-mar 1876	14/7 3 män	Landskrona, Bil 1180, I: 391		
20	65	02-mar 1871	7/7 4 män	Malmö		
21	66	02-mar 1877	7/7 3 män	Malmö		
22	70	02-mar 1877	7/7 3 män	Malmö		
23	76	12-mar 1875	14/7 4 män	Malmö		
24	80	15-mar 1875	21/7 3 män	Malmö		
25	84	23-mar 1875	17/7 3 män	Landskrona, Bil 1620, F: 516		
26	85	23-mar 1875	17/7 3 män	Sveatsjö		
27	88	24-mar 1875	17/7 3 män	Norrköping		
28	94	03-apr 1882	7/4 1 år	Norrköping		
29	95	05-apr 1882	11/4 4 män	Malmö, Bil 1760, F: 555		
30	98	08-apr 1882	11/4 3 män	Norrköping		
31	100	11-apr 1882	11/4 3 män	Norrköping		
32	100	11-apr 1882	11/4 3 män	Norrköping		
33	105	19-apr 1875	25/4 3 män	Norrköping		
34	105	19-apr 1875	25/4 6 män	Malmö		
35	122	08-maj 1875	12/5 6 män	Malmö		
36	123	08-maj 1875	12/5 4 män	Landskrona, Bil 2580, F: 799		
37	125	11-maj 1875	12/5 4 män	Norrköping		
38	127	13-maj 1876	14/5 2 män	Norrköping		
39	130	17-maj 1877	19/5 4 män	Malmö		
40	137	24-maj 1876	19/5 4 män	Sveatsjö		
41	140	02-jun 1876	19/5 4 män	Norrköping		
42	146	02-jun 1876	19/5 4 män	Norrköping		
43	157	24-jun 1875	30/6 6 män	Malmö		
44	160	25-jun 1875	30/6 1 år	Sveatsjö		
45	161	27-jun 1875	30/6 1 år	Malmö		
46	165	28-jun 1875	30/6 1 år	Malmö		
47	166	28-jun 1875	30/6 1 år	Malmö		
48	183	15-jul 1877	16/7 10 män	Sveatsjö		
49	186	21-jul 1874	25/7 10 män	Norrköping		
50	188	23-jul 1874	28/7 3 män	Landskrona, Bil 4440, F: 1336		
51	188	23-jul 1874	28/7 3 män	Malmö		
52	188	23-jul 1874	28/7 3 män	Malmö		
53	195	26-jul 1874	28/7 3 män	Landskrona, Bil 4520, F: 1309		
54	196	31-jul 1874	8/8 3 män	Landskrona, Bil 4680, F: 1407		
55	197	7-jul 1871	4/8 1 år, 3 män	Norrköping		
56	197	28-aug 1877	4/8 1 år	Norrköping		
57	201	14-ott 1876	5/8 3 män	Landskrona, Bil 4760, F: 1432		
			19/4 män	Malmö		

56	206	09-aug	Sigfrid [redacted]	9 jan 1888	11/8 1. år	Landskrona. Bild 4880. f. 2467
57	211	10-aug	ella cecilia [redacted]	26 maj 1876	15/8 8 mån	Norrköping
58	214	15-aug	abraham [redacted]	26 feb 1872	18/8 1 år	Katrineholm. Bild 4840. f. 1845
59	218	20-aug	jones petter ulrik [redacted]	8 okt 1885	25/8 3 mån	Malmö. Malmö centralfängelse Dilla 70 (1911-1911) Bild 90. Inger: 100
60	220	22-aug	anna [redacted]	15 jul 1881	29/8 6 mån	Norrköping
61	223	27-aug	idri [redacted]	7 jul 1869	25/8 2 mån	Landskrona. Bild 400. f. 1516
62	225	27-aug	seoc [redacted]	17 sep 1882	5/8 8 mån	Norrköping
63	221	28-aug	agusta [redacted]	6 jun 1882	5/8 8 mån	Norrköping
64	234	04-sep	kari edvin [redacted]	28 nov 1890	12/9 3 mån	Malmö.
65	238	10-sep	johan august [redacted]	30 dec 1870	12/9 4 mån	Norrköping
66	239	11-sep	charlotta [redacted]	18 jun 1871	19/8 8 mån	Norrköping
67	245	14-sep	johan [redacted]	15 sep 1880	18/8 6 mån	Norrköping
68	252	30-sep	amanda boni [redacted]	10 jul 1873	20/10 8 mån	Malmö.
69	254	13-okt	anders emil helma [redacted]	2 jan 1884	13/10 6 mån	Norrköping
70	259	19-okt	aina vilmhina [redacted]	25 jun 1877	13/10 6 mån	Svartålgö
71	261	03-okt	gerat vilhelm [redacted]	12 sep 1882	10/11 4 mån	Malmö.
72	274	05-nov	louis julia konstanth [redacted]	20 okt 1873	17/11 4 mån	Norrköping
73	279	11-nov	hilda maria [redacted]	14 jun 1875	17/12 1 år	Norrköping
74	288	25-nov	gubhle edif maria [redacted]	23 sep 1889	6/12 4 mån	Landskrona. Bild 5010. f. 3054
75	293	27-nov	hanna asbjorn [redacted]	14 sep 1870	5/12 6 mån	Norrköping
76	298	30-nov	malida vilmhina [redacted]	26 nov 1870	5/12 6 mån	Norrköping
77	298	30-nov	malida vilmhina [redacted]	26 nov 1870	5/12 6 mån	Norrköping
78	303	03-dec	lar [redacted]	19 jul 1865	5/12 6 mån	Malmö.
79	305	05-dec	johanna albertina [redacted]	14 april 1863	8/12 6 mån	Norrköping
80	313	11-dec	jacob [redacted]	7 feb 1872	15/12 3 mån	Malmö.
81	315	11-dec	hanna [redacted]	14 sep 1874	19/12 8 mån	Norrköping
82	319	13-dec	levna maria [redacted]	8 sep 1874	19/12 8 mån	Norrköping
83	321	15-dec	johan julius [redacted]	29 dec 1887	19/12 3 mån	Malmö.
84	323	16-dec	lari erin [redacted]	28 jul 1884	19/12 6 mån	Malmö.
85	324	18-dec	agust [redacted]	11 feb 1854	23/12 3 mån	Malmö.
86	328	21-dec	lars [redacted]	10 apr 1878	24/12 3 mån	Malmö.
87	331	28-dec	axel [redacted]	10 april 1878	24/12 3 mån	Malmö.
88	333	30-dec	mb [redacted]	17 jul 1860	5/1 4 mån	Malmö.

Bilaga 10

Försörsprotokoll 1912

Kriminalpolisen i Malmö A3:15

nr	föngnummer	Datum anhållen	Namn	föd	straff	Malmö centralfängelse, ånggrilla	Landskrona/Karlskrona
1	1	02-juni Johanna Elinor		18 nov 1889	9/1 3 mån	Landskrona. 15 jan. Malmö centralfängelse D II a: 72 (1912-1912) Bild 100. f. 102	
2	2	02-juni Johanna Elinor		18 nov 1889	9/1 3 mån	Landskrona. 15 jan. Malmö centralfängelse D II a: 72 (1912-1912) Bild 100. f. 102	
3	3	02-juni Johanna Elinor		17 dec 1889	16/2 4 mån	Landskrona. Bild 190. f. 129	
4	4	13-juni Anna Kristina		11 okt 1890	19/7 3 mån	Landskrona. Bild 270. f. 149	
5	5	13-juni Emma Kristina		11 nov 1888	19/7 2 år, 3 mån	Norrköping	
6	6	13-juni Ingeborg Elina		17 sep 1868	16/7 3 mån	Landskrona. Bild 260. f. 151	
7	7	13-juni Johanna Kristina		29 okt 1889	19/7 3 mån	Landskrona. Bild 300. f. 158	
8	8	15-juni Johanna Kristina		29 okt 1889	19/7 3 mån	Landskrona. Bild 300. f. 158	
9	9	23-juni Berndt Karlsson		29 jan 1874	6/2 4 mån	Malmö	
10	10	30-juni Emma Vilhelmina		30 juni 1869	9/2 1 år, 6 mån	Norrköping	
11	11	30-juni Emma Vilhelmina		15 juli 1871	6/2 3 mån	Landskrona. Bild 610. f. 232	
12	12	13-avg. Maria Abela		28 juni 1875	15/7 1 år, 6 mån	Norrköping	
13	13	13-avg. Maria Abela		28 juni 1875	15/7 1 år, 6 mån	Norrköping	
14	14	13-avg. Kersti Robert		26 maj 1866	20/7 6 mån	Malmö	
15	15	13-avg. Elias Fredrik		3 juni 1863	16/7 1 år	Swartjö	
16	16	17-6-kl. Johan Erik		12 sep 1861	21/7 1 år	Swartjö	
17	17	21-6-kl. Alina Emma		23 april 1879	27/7 1 år, 4 mån	Landskrona. Bild 990. f. 354	
18	18	05-maj Johan Adolf		29 nov 1879	19/7 3 mån	Malmö	
19	19	05-maj Johan Adolf		29 nov 1879	19/7 3 mån	Malmö	
20	20	09-maj David Esko		1 mah 1880	18/7 3 mån	Swartjö	
21	21	21-maj Natalia Vilhelmina		1 nov 1878	26/7 4 mån	Norrköping	
22	22	23-maj Alina Charlottina		26 jan 1877	26/7 6 mån	Norrköping	
23	23	23-maj Alina Charlottina		16 mars 1886	29/7 2 år, 3 mån	Swartjö	
24	24	03-apr. Kersti Robert		11 okt 1877	23/6 3 mån	Malmö	
25	25	17-apr. Ernst Vilhelm Fredrik		28 aug 1866	23/6 3 mån	Malmö	
26	26	17-apr. Ernst Vilhelm Fredrik		28 aug 1866	23/6 3 mån	Malmö	
27	27	20-apr. Bertha		19 juni 1878	23/6 3 mån	Norrköping	
28	28	20-apr. Allan Werner Nikola		19 juni 1878	23/6 3 mån	Malmö	
29	29	27-apr. Broder Svante		27 okt 1875	50/7 4 mån	Malmö	
30	30	27-apr. Broder Svante		27 okt 1875	50/7 4 mån	Malmö	
31	31	29-apr. Heiga Emma Bernhardina		29 juli 1888	3/5 3 mån	Landskrona. Bild 2270. f. 724	
32	32	02-maj Friga August		9 nov 1882	7/5 4 mån	Landskrona. Bild 2360. finger. 751	
33	33	07-maj Johan August		3 apr 1875	14/5 3 mån	Malmö	
34	34	11-juni Johan August		22 juli 1884	14/5 3 mån	Karlskrona. Bild 2430. f. 771	
35	35	05-maj Alina Maria Bengtina		22 juli 1884	14/5 3 mån	Karlskrona. Bild 2430. f. 771	
36	36	10-maj Berndt Nilsbol		21 nov 1878	14/5 5 mån	Swartjö	
37	37	17-maj Hilda Beata		6 okt 1876	21/5 5 mån	Norrköping	
38	38	18-maj Vilhelmina		25 jan 1870	24/5 3 mån	Malmö	
39	39	31-maj Anna Charlottina		30 sep 1883	29/5 4 mån	Landskrona. Bild 2660. f. 899	
40	40	31-maj Anna Charlottina		30 sep 1883	29/5 4 mån	Landskrona. Bild 2660. f. 899	
41	41	31-maj Anna Charlottina		16 jan 1871	4/6 8 mån	Norrköping	
42	42	31-maj Anso		7 nov 1857	4/6 3 mån	Malmö	
43	43	04-juni Axel Fredrik		10 okt 1872	11/6 6 mån	Norrköping	
44	44	05-juni Olof Edward Samuel		20 aug 1897	11/6 1 år, 6 mån	Landskrona. Bild 2910. f. 908	
45	45	05-juni Olof Edward Samuel		20 aug 1897	11/6 1 år, 6 mån	Landskrona. Bild 2910. f. 908	
46	46	11-juni Hanna Abela		14 apr 1869	16/6 1 år	Norrköping	
47	47	21-juni Frans Edward		29 juli 1884	26/6 8 mån	Swartjö	
48	48	23-juni Herman		18 sep 1883	23/6 4 mån	Swartjö	
49	49	23-juni Boor Ernst		12 jan 1877	25/6 6 mån	Swartjö	
50	50	28-juni Gustaf Fredrik		28 sep 1883	26/6 6 mån	Swartjö	
51	51	28-juni Gustaf Fredrik		28 sep 1883	26/6 6 mån	Swartjö	
52	52	01-juli Gustaf Fredrik		14 sep 1875	5/7 8 mån	Swartjö	
53	53	02-juli Oskar Asplund		2 feb 1869	5/7 8 mån	Karlskrona. Bild 3410. f. 1039	
54	54	05-juli Hilda Maria		20 okt 1873	9/7 6 mån	Norrköping	
55	55	05-juli Hilda Maria		20 okt 1873	9/7 6 mån	Norrköping	
56	56	05-juli Emma Charlottina		27 jan 1876	9/7 6 mån	Norrköping	

57	171	64	Katrina Chaotia Theresa	31. jän. 1864	16/7 2-ä	Normköp	
58	179	10-jul	1867/17 män	10-jul 1874	15/7 2-ä	Landköna, Bild 3530, f. 1276	
59	180	10-jul	1874/17 män	10 nov 1874	15/7 2-ä	Landköna, Bild 3570, f. 1286	
60	183	13-jul	1874/17 män	23 okt 1894	15/7 6 män	Landköna, Bild 3730, f. 1331	CentralFörskol i Landköna D34A-32 (1910-1913) Bild 3202/6id.148, Bilper.148
61	207	28-jul	1874/17 män	5 juli 1856	50/7 10 män	Landköna, Bild 3730, f. 1331	
62	211	07-aug	1874/17 män	16 juli 1871	6/6 4 män	Normköp	
63	217	07-aug	1874/17 män	13 okt 1882	13/8 3 män	Landköna, Bild 3910, f. 1379	
64	226	12-aug	1874/17 män	13 okt 1882	13/8 3 män	Landköna, Bild 3940, f. 1387	
65	227	14-aug	1874/17 män	13 aug 1891	120/8 8 män	Swartjö	
66	234	20-aug	1874/17 män	28 mar. 1889	120/8 8 män	Landköna, Bild 4150, f. 1349	
67	236	20-aug	1874/17 män	16 april 1874	150/8 3 män	Malmö	
68	240	25-aug	1874/17 män	28 mar 1887	150/8 3 män	Landköna, Bild 4200, f. 1388	
69	244	29-aug	1874/17 män	10 sep 1883	130/3 3 män	Malmö	
70	245	30-aug	1874/17 män	21 mar. 1875	6/9 1-ä	Normköp	
71	248	03-sep	1874/17 män	15 jan 1881	13/8 3 män	Landköna, Bild 4370, f. 1310	Landköna välgärningsanstalt D34A-13 (1910-1913) Bild 2160/6id.133, Fot.13 no.93
72	254	05-sep	1874/17 män	12 juli 1879	120/9 4 män	Normköp	
73	256	07-sep	1874/17 män	12 juli 1879	120/9 4 män	Normköp	
74	264	20-sep	1874/17 män	1 nov 1878	27/8 6 män	Malmö	
75	266	22-sep	1874/17 män	1 nov 1878	27/8 6 män	Malmö	
76	271	25-sep	1874/17 män	23 sep 1892	17/10 2 män	Landköna, Bild 4580, f. 1375	
77	284	15-okt	1874/17 män	24 jan 1875	12/10 3 män	Malmö	
78	285	15-okt	1874/17 män	15 sep 1875	29/10 8 män	Normköp	
79	296	31-okt	1874/17 män	15 sep 1875	29/10 8 män	Malmö, 8 nov. (Malmö centralfängelse D III: 73 (1912-1913) Bild 50, f. 1502)	
80	306	10-nov	1874/17 män	15 nov 1880	15/11 2 män	Malmö	
81	310	13-nov	1874/17 män	4-dec 1865	30/11 3 män	Malmö	
82	320	21-nov	1874/17 män	31 maj 1873	26/11 3 män	Malmö	
83	321	21-nov	1874/17 män	6 okt 1889	6/12 6 män	Swartjö	
84	335	02-dec	1874/17 män	1 nov 1878	27/8 6 män	Swartjö	
85	341	14-dec	1874/17 män	28 dec 1877	17/12 6 män	Swartjö	
87	348	17-dec	1874/17 män	27 aug 1856	20/12 6 män	Swartjö	
88	349	18-dec	1874/17 män	14 dec 1896	11/12 3 män	Landköna, Bild 502, f. 1748	
89	350	18-dec	1874/17 män	22 aug 1883	13/12 4 män	Swartjö	
90	356	21-dec	1874/17 män	28 jan 1880	27/12 4 män	Swartjö	
91	357	21-dec	1874/17 män	28 jan 1880	27/12 4 män	Swartjö	
92	358	20-dec	1874/17 män	28 nov 1893	13/12 3 män	Landköna, Bild 880, f. 1763	
93	360	21-dec	1874/17 män	5 april 1875	50/12 5 män	Malmö	
94	361	21-dec	1874/17 män	10 jan 1878	27/12 4 män	Swartjö	
95	362	25-dec	1874/17 män	23 dec 1884	37/12 13 män	Malmö	

Bilaga 11

Förhörprotokoll 1913

Kriminalpolisens i Malmö A3.16

Nr	År	Datum	Namn	född	streff	Malmö centralfängelse, fånggula	Landstämna/Konstämna
1	08	jan	[redacted]	5 aug 1877	14/7 3 mån	Svarstjip	
2	09	jan	[redacted]	26 feb 1882	14/7 3 mån	Malmö	Malmö (Malmö centralfängelse D III: 7) (1912-1913) bild 1200. f. 103
3	10	jan	[redacted]	17 jul 1880	21/7 3 mån	Malmö	
4	18	jan	[redacted]	5 nov 1876	24/7 3 mån	Landstämna	Landstämna. Bild 1420. f. 149
5	10	20	jan	[redacted]	19 dec 1875	Svarstjip	
6	12	23	jan	[redacted]	28/7 3 mån	Svarstjip	
7	29	25	feb	[redacted]	25/7 9 mån	Svarstjip	
8	31	26	feb	[redacted]	11 feb 1884	Svarstjip	
9	32	24	feb	[redacted]	7/3 6 mån	Svarstjip	
10	40	13	mar	[redacted]	31 jan 1886	Svarstjip	
11	41	17	mar	[redacted]	9 nov 1892	Landstämna. Bild 2580. f. 481	
12	42	17	mar	[redacted]	6 feb 1882	Landstämna. Bild 2600. f. 513	
13	48	17	mar	[redacted]	4 feb 1893	Svarstjip	
14	48	17	mar	[redacted]	30 mars 1877	Norrköping	
15	52	04	apr	[redacted]	16 feb 1891	Landstämna. Bild 3300. f. 667	
16	55	09	apr	[redacted]	22 maj 1877	Malmö	
17	59	17	apr	[redacted]	28 okt 1894	Landstämna. Bild 3580. f. 769	
18	62	26	apr	[redacted]	25 nov 1871	Landstämna. Bild 3690. f. 798	
19	64	02	maj	[redacted]	07 sep 1881	Norrköping	
20	64	02	maj	[redacted]	28 mar 1881	Landstämna. Bild 3770. f. 821	
21	65	05	maj	[redacted]	24 mar 1894	Landstämna. Bild 3770. f. 821	
22	67	06	maj	[redacted]	5 juni 1887	Landstämna. Bild 3810. f. 833	
23	69	07	maj	[redacted]	22 aug 1886	Malmö	
24	71	11	maj	[redacted]	15 sep 1888	Malmö	
25	71	11	maj	[redacted]	15 sep 1888	Malmö	
26	77	14	maj	[redacted]	24 apr/1 1874	Malmö	
27	80	16	maj	[redacted]	30 juni 1865	Malmö	
28	81	15	maj	[redacted]	6 juni 1880	Norrköping	
29	82	25	maj	[redacted]	14 apr 1876	Landstämna. Bild 4200. f. 951	
30	89	25	maj	[redacted]	25 apr/1 1882	Svarstjip	
31	90	26	maj	[redacted]	25 apr/1 1882	Svarstjip	
32	91	28	maj	[redacted]	5 juni 1871	Norrköping	
33	94	06	juni	[redacted]	9 maj 1888	Konstämna. Bild 4430. f. 1018	
34	96	08	juni	[redacted]	15 okt 1877	Norrköping	
35	97	08	juni	[redacted]	11 jan 1885	Svarstjip	
36	99	14	juni	[redacted]	11 jan 1885	Svarstjip	
37	101	17	juni	[redacted]	21 juli 1883	Norrköping	
38	102	19	juni	[redacted]	4 april 1874	Landstämna. Bild 4840. f. 1133	
39	107	04	juli	[redacted]	13 aug 1889	Landstämna. Bild 4850. f. 1138	
40	108	05	juli	[redacted]	22 dec 1878	Malmö	
41	109	05	juli	[redacted]	6 nov 1889	Svarstjip	
42	119	23	juli	[redacted]	21 sep 1886	Malmö centralfängelse D III: 7 (1913-1919) Bild 1420/1438 (fängelse BA. 6:138)	
43	123	23	juli	[redacted]	21 sep 1886	Svarstjip	
44	128	26	juli	[redacted]	1 nov 1879	Norrköping	
45	129	30	juli	[redacted]	17 sep 1888	Norrköping	
46	132	05	aug	[redacted]	8 dec 1893	Landstämna. Bild 440. f. 1317	
47	132	05	aug	[redacted]	29 juli 1888	Norrköping	
48	134	08	aug	[redacted]	26 nov 1880	Norrköping	
49	135	11	aug	[redacted]	15 okt 1883	Svarstjip	
50	138	15	aug	[redacted]	21 okt 1890	Malmö	
51	145	03	sep	[redacted]	21 okt 1890	Norrköping	
52	147	11	sep	[redacted]	9 sep 1881	Norrköping	
54	149	15	sep	[redacted]	3 aug 1882	Norrköping	
55	150	15	sep	[redacted]	14 sep 1875	Svarstjip	
151	151	24	sep	[redacted]	18/9 1 år		

Bilaga 12

Metod för val av elva manliga lösdrivare resp. elva kvinnliga lösdrivare

Statistiken är baserad på de av författaren upprättade ex-caldokumenterna kallat "förhørsprotokoll (år)"

Tabell 1

Antal Män som skickades till Kariskrona 1903- 1913

	Jan	feb	mars	april	maj	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	utvald månad:
1903	0	0	0	1	0	1	2	1	3	0	0	0	1 dec
1904	1	2	0	0	1	2	1	0	0	1	0	0	1 sep
1905	1	1	0	0	0	0	2	0	2	3	0	0	1 sep
1906	5	2	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0 aug
1907	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	1	1 nov
1908	0	0	0	0	1	2	0	1	2	0	0	0	0 aug
1909	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	2	1	1 okt
1910	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0 juni
1911	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0 aug
1912	0	0	0	0	0	2	1	2	0	0	0	0	0 juli
1913	0	0	0	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0 aug
totalt	8	6	2	4	9	10	4	10	4	4	2	2	5

I tabell 1 finns statistik över det antal män som skickades till Kariskrona.

Horisontellt anges den månad de manliga lösdrivarna har anhållits i Malmö. Sist i tabellen stå angivet den månad som metoden grundar sig på.

Vertikalt anges det år männen blivit anhållna samt hur många som anhållits den månaden.

Den totala summan av antal anhållan män det året läses längst ner i tabellen i blå skrift.

Tabell 2

Antal kvinnor som skickades till Landskrona 1903 till 1913

	jan	feb	mars	april	maj	juni	juli	aug	sep	okt	nov	dec	Utvald månad
1903	5	0	1	6	1	2	1	2	3	2	1	5	3 sep
1904	2	3	0	0	2	2	3	3	3	2	1	1	1 sep
1905	0	1	2	2	5	1	0	0	2	13	2	3	0 sep
1906	0	1	9	2	3	3	1	1	0	3	3	1	0 sep
1907	1	2	0	0	2	1	0	1	2	4	1	1	0 sep
1908	1	2	1	1	1	2	0	2	3	3	3	3	0 sep
1909	1	3	0	2	0	0	1	0	1	1	1	4	1 sep
1910	0	2	4	4	1	3	4	3	6	5	8	2	1 sep
1911	0	0	3	0	1	1	3	3	3	0	0	1	0 nov
1912	6	2	0	2	3	0	2	3	2	0	0	2	2 sep
1913	1	0	2	2	3	0	2	1	1	2	2	2	1 sep
totalt	17	16	27	16	23	14	18	21	36	22	29	10	

I tabell 2 finns statistik över det antal kvinnor som skickades till Landskrona.

Horisontellt anges den månad de kvinnliga lösdrivarna har anhållits i Malmö. Sisti tabellen stå angivet den månad som metoden grundar sig på. Vertikalt anges det år kvinnorna blivit anhållna samt hur många kvinnor som anhållits den månaden.

8+17= 25 6+16=22 27+2= 29 4+16=20 9+23=32 10+14=24 4+18=22 10+21=31 4+36=40 2+22=24 2+29=31 5+10=15

Metod: Urvalet av männen och kvinnorna har gjorts utifrån att addera det total av män och kvinnor som häktades i exempelvis januari månad under perioden 1903 till 1913. Den månad som hade flest antal lösdrivare blev utgångspunkten, i arbetet blev det septembarmånad.

Under vissa år skickades inga lösdrivare till de i arbetet utvalda arbetsinrättningarna under vissa månader, speciellt gäller detta de manliga lösdrivarna.

Detta har påverkat urvalet av manliga lösdrivare på så sätt att nästkommande månad, dvs. oktober, fick bli den månad som den manliga lösdrivaren valdes ur istället.

Om denna månad också var "tom" dvs. inga lösdrivare skickades till Karlskrona anstalten under den månaden, gjordes urvalet från november och sedan december om föregående också var tom. Om alla dessa kolumner var tomma valdes månaden till vänster om september, dvs. augusti. Om denna var tom följde juli, juni osv.